

Uit

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Institutt for språk og kultur

Tilegnelsen av subjekts- og objektsveksling hos voksne andrespråksinnlærere av norsk

Christer Engen Sørensen

*Mastergradsoppgave i nordisk språk ved lektorutdanninga trinn 8-13. Mai 2019
NOR-3982*

Sammendrag

Masteroppgaven omhandler tilegnelsen av subjeks- og objektsveksling hos voksne andrespråksinnlærere av norsk. Subjeks- og objektsveksling går ut på at bestemte pronomielle subjekter og objekter veksler på tvers av negasjon og adverb, slik at disse forekommer i en posisjon til venstre for negasjon/adverb. Vekslinga av disse er forbundet med hvordan disse er realisert (DP/pronomen) og informasjonsstruktur: Kjent informasjon i diskursen vil være foretrukket i veksla posisjon, mens ny informasjon vil være foretrukket i ikke-veksla posisjon. Tidligere studier på tilegnelsen av disse grammatiske fenomenene har konsentrert seg om barn. Disse studiene viser at subjeksveksling er på plass innen de er tre år gamle, objektsveksling derimot er ikke på plass før de er eldre enn syv år. Barn har en tidlig preferanse for alle subjekter og objekter i ikke-veksla posisjon. Studier på tilegnelsen hos andrespråksinnlærere er det imidlertid få av. Den ene tilegnelsesstudien som er gjort på andrespråksinnlærere viser at disse ikke er like finjusterte i vekslinga som barn er. De foretrekker alle subjekter i veksla posisjon og alle objekter i ikke-veksla posisjon, som viser at de ikke veksler på bakgrunn av verken realisering (DP/pronomen) eller informasjonsstruktur (kjent/ny informasjon), men heller grammatisk funksjon (subjekt/objekt).

Denne oppgaven baserer seg på to elisiteringsundersøkelser med 27 andrespråksinnlærere og en liten gruppe med morsmålstalere som referansepunkt. Formålet med studien er å se om andrespråksinnlærerne følger samme tilegnelsesmønster som morsmålsinnlærere, og hvorfor disse fenomenene er utfordrende å tilegne seg. Funnene viser at informantene foretrekker subjekter i veksla posisjon, men gjør en forskjell i vekslinga av disse etter hvilken ordstilling som er brukt. Med målspråklik ordstilling skiller de mellom DP-er og pronomener, mens med ikke-målspråklik ordstilling veksler alle subjekter uavhengig av realisering. Objekter foretrekker informantene å plassere i ikke-veksla posisjon. Informantene med bedre ferdigheter i norsk overgeneraliserer de målspråklige strukturene for subjeksveksling, men til dels også for objektsveksling. Funnene forklares utfra at vekslinga er basert på innputten innlærerne møter i målspråket, hvor de fleste subjekter opptrer i veksla posisjon, mens de fleste objekter opptrer i ikke-veksla posisjon. Videre forklares utfordringene med disse grammatiske fenomenene på bakgrunn av grensesnitthypotesen (Interface Hypothesis). Denne forklarer at utfordringa ligger i koblinga mellom språkinterne og språkeksterne moduler, som knyttes til informasjonsstruktur. Samtidig er objektsveksling et mer komplekst fenomen enn subjeksveksling, som vil gi ei forklaring på at objektsveksling er et fenomen som innlærerne vil ha større vanskeligheter med å tilegne seg enn subjeksveksling.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Bakgrunn.....	3
2.1	Generativ grammatikk.....	3
2.2	Ei generativ tilnærming til andrespråkstilegnelse.....	4
2.2.1	Kritisk periode og to tilnærminger til tilgang til UG.....	5
2.2.2	Hva med de som utfordrer teorien om kritisk periode?.....	7
2.3	Grensesnitthypotesen.....	8
2.4	Fenomenene.....	10
2.4.1	Hva er subjektsveksling?.....	11
2.4.2	Hva er objektsveksling?.....	13
2.4.3	Oppsummering, og subjekts- og objektsveksling som grensesnittsfenomener..	15
2.5	Tidligere studier på tilegnelse av subjekts- og objektsveksling.....	16
2.5.1	Førstespråksstudier.....	16
2.5.2	Andrespråksstudier.....	20
2.6	Prediksjoner.....	23
3	Metode.....	25
3.1	Valg av metode.....	25
3.1.1	Informantgrunnlag.....	26
3.2	Undersøkelsene.....	27
3.2.1	Subjektsvekslingsundersøkelsen.....	28
3.2.2	Objektsvekslingsundersøkelsen.....	32
3.3	Behandling av innsamla data.....	35
3.3.1	Subjektsvekslingsundersøkelsen.....	35
3.3.2	Objektsvekslingsundersøkelsen.....	38
3.4	Etiske hensyn.....	41
4	Presentasjon av funn.....	43

4.1	Subjektsveksling	43
4.1.1	Morsmålsgruppe	43
4.1.2	Andrespråksinformantene	46
4.1.3	Oppsummering	52
4.2	Objektsveksling	53
4.2.1	Morsmålsgruppe	53
4.2.2	Andrespråksinformantene	56
4.2.3	Oppsummering	59
5	Diskusjon.....	61
5.1	Følger andrespråksinnlærerne samme tilegnelsesmønster som morsmålsinnlærere?	63
5.2	Viser innlærerne ei utvikling mot målspråkslikhet?	65
5.3	Utfordrende grensesnittsfenomen?	66
6	Avslutning	67
	Referanseliste	69
	Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema for andrespråksinformanter.....	73
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema for morsmålsinformanter	77
	Vedlegg 3: Oversikt over andrespråksinformanter	80
	Vedlegg 4: Oversikt over morsmålsinformanter	83
	Vedlegg 5: Illustrasjoner av kontekster i subjektsvekslingsundersøkelsen	84
	Vedlegg 6: Illustrasjoner av kontekster i objektsvekslingsundersøkelsen	107

Tabelliste

Tabell 1 Antall og type testforhold av subjeksveksling	29
Tabell 2 Antall og type testforhold av objektsveksling.....	32
Tabell 3 Oversikt over alle responser i subjeksvekslingsundersøkelsen hos morsmålsinformantene	35
Tabell 4 Oversikt over alle responser i subjeksvekslingsundersøkelsen hos andrespråksinformantene delt inn etter ordstilling.....	37
Tabell 5 Oversikt over alle responser i objektsvekslingsundersøkelsen hos morsmålsinformantene	38
Tabell 6 Oversikt over alle responser i objektsvekslingsundersøkelsen hos andrespråksinformantene	40
Tabell 7 Antall vekslede og ikke-vekslede subjekter hos morsmålsinformantene delt inn etter type	44
Tabell 8 Antall vekslede og ikke-vekslede subjektspronomen hos morsmålsinformantene delt inn etter type.....	46
Tabell 9 Alle relevante setninger delt inn etter ordstilling.....	47
Tabell 10 Oversikt over totalt antall vekslede og ikke-vekslede subjekter hos andrespråksinformantene delt inn etter type	47
Tabell 11 Antall vekslede og ikke-vekslede subjektspronomen hos andrespråksinformantene delt inn etter type.....	48
Tabell 12 Antall vekslede og ikke-vekslede subjekter i responser med inversjon.....	49
Tabell 13 Antall vekslede og ikke-vekslede subjekter i responser uten verbflytting.....	51
Tabell 14 Antall vekslede og ikke-vekslede subjekter i responser uten verb	52
Tabell 15 Antall vekslede og ikke-vekslede DP-objekter hos morsmålsinformantene	54
Tabell 16 Antall vekslede og ikke-vekslede objektspronomen som ikke veksler i norsk hos morsmålsinformantene	54
Tabell 17 Antall vekslede og ikke-vekslede objektspronomen som kan veksle i norsk hos morsmålsinformantene	55
Tabell 18 Oversikt over antall vekslede og ikke-vekslede DP-objekter hos andrespråksinformantene	56
Tabell 19 Antall vekslede og ikke-vekslede objektspronomen som ikke veksler i målpråket hos andrespråksinformantene.....	57
Tabell 20 Antall vekslede og ikke-vekslede objektspronomen som kan veksle i målpråket hos andrespråksinformantene.....	58

Figurliste

Figur 1 Reinharts (2006) modulære forståelse av språk, hentet fra Slabakova (2010, s. 7).	3
Figur 2 Eksempel på en kontekst brukt i undersøkelsen om subjeksveksling	30
Figur 3 Eksempel på en positiv kontekst brukt i undersøkelsen om objektsveksling.....	33
Figur 4 Eksempel på en negativ kontekst brukt i undersøkelsen om objektsveksling	34

Forord

Våren 2017 tok jeg som en av de første studentene emnet «norsk som andrespråk» ved universitetet i Tromsø. Dette semesteret skrev jeg også en bacheloroppgave innenfor samme emne, og dette sparka i gang interessen for andrespråksforskning generelt og forskning på norsk som andrespråk spesielt. Som framtidig norsk- og engelsklærer ser jeg nytten av å ha dette i bagasjen i mitt virke som språklærer, men også i møte med minoritetsspråklige elever.

En spesiell takk rettes til veilederen min, Kristine Bentzen. Takk for at du hadde trua på meg, og for uvurderlig hjelp, forklaringer og avklaringer i arbeidet med oppgaven. Denne masteroppgaven hadde ikke blitt noe av uten deg! Heller ikke uten informantene og lærerne på Voksenopplæringa – tusen takk for et eksepsjonelt samarbeid.

Studiehverdagen generelt og masterperioden spesielt hadde ikke vært den samme uten fantastiske medstudenter. Fellesskapet på lesesalen har betydd mye, og alle samtale om løst og fast har på mange måter fått meg gjennom den intense skriveperioden. Jeg er evig takknemlig for mine medstudenter.

Videre må jeg takke mine søstre, Hege og Veronica, for å sette av tid i en ellers hektisk hverdag for å lese gjennom oppgaven og ha gjort meg oppmerksom på utallige skrivefeil. En stor takk må også rettes til Martin, min «partner in crime» gjennom hele studieløpet, for all uvurderlig støtte gjennom alle årene. Årene på universitetet hadde ikke vært de samme uten deg!

Jeg håper denne studien kan bidra til økt kunnskapsgrunnlag om tilegnelse av norsk som andrespråk.

Tromsø, 15. mai 2019

Christer Engen Sørensen

1 Innledning

Temaet for denne oppgaven er tilegnelsen av de grammatiske fenomenene subjekts- og objektsveksling hos voksne andrespråksinnlærere av norsk. De nevnte grammatiske fenomenene dreier seg om variabel setningsstruktur, hvor subjektet eller objektet i enkelte kontekster kan opptre til venstre eller til høyre for negasjon. Subjekter og objekter kan realiseres på ulike måter, enten som en full substantivfrase (heretter kalt DP) eller som et pronomen. Plasseringa av disse i relasjon til negasjon er dels forbundet med realisering av disse syntaktiske funksjonene (DP/pronomen), men også av pragmatiske grunner. Dette er knyttet til informasjonsstruktur. Det vil si at allerede kjent informasjon i diskursen plasseres til venstre for negasjon, altså i veksla posisjon, mens ny eller trykksterk informasjon plasseres til høyre, i ikke-veksla posisjon. Når det kommer til subjektsveksling vil det ofte være foretrukket blant morsmålstalere å plassere subjektspronomen før negasjon (1), mens DP-subjekter plasseres etter (2). Det samme gjelder også for objektspronomen (3); DP-objekter kan ikke opptre i veksla posisjon (4).

- (1) Eplet spiste **han ikke**.
- (2) Eplet spiste **ikke Lars**.
- (3) Han kjørte **den ikke**.
- (4) Han kjørte **ikke bilen**.

Tilegnelsen av disse grammatiske fenomenene har ikke før ganske nylig blitt studert av norske forskere, og enn så lenge har forskninga nesten eksklusivt dreid seg om tilegnelsen hos barn (Anderssen & Bentzen, 2012; Anderssen, Bentzen, Rodina & Westergaard, 2010; Anderssen & Westergaard, 2010; M. Westergaard, 2011; M. R. Westergaard, 2008)). For andrespråksinnlærere av norsk har tilegnelsen av disse fenomenene ganske nylig blitt studert gjennom en akseptabilitetsundersøkelse blant andrespråksinnlærere av norsk (Anderssen mfl., 2018; Didriksen, 2016). Denne oppgaven viderefører forskninga rundt tilegnelsen av subjekts- og objektsveksling hos andrespråksinnlærere; oppgaven baserer seg på en elisiteringsundersøkelse av voksne andrespråksinnlærere av norsk. Denne studien og flere av studiene gjort på barn bruker samme metode. Dette gjør at det er et bedre sammenligningsgrunnlag mellom disse studiene.

Med bakgrunn i tidligere forskning på disse fenomenene og andrespråksteori er problemstillinga for oppgaven formulert slik: I hvilken grad har informantene tilegna seg

subjekts- og objektsveksling, og hvilke likheter eller forskjeller er det i tilegnelsen av disse fenomenene mellom andrespråksinnlærere og barn som tilegner seg sitt morsmål? For å svare på denne har jeg formulert følgende forskningsspørsmål:

- Følger andrespråksinnlærer(n)e samme tilegnelsesmønster som morsmålsinnlærere?
- Viser innlærerne ei utvikling mot målspråkslikhet?
- Hvorfor er subjekts- og objektsveksling utfordrende (for andrespråksinnlærere) å tilegne seg?

I kapittel 2 legges oppgavens teoretiske ramme fram. I 2.1 presenteres det generative rammeverket og settes inn i oppgavens kontekst og forskningstradisjon. I 2.2 og 2.3 gjennomgår jeg den generative andrespråksforskninga og sentrale forskningsspørsmål og antakelser, samt relevante teorier innafor dette forskningsfeltet gjennomgås. I 2.4 greier jeg ut om subjekts- og objektsveksling, og i 2.5 presenterer jeg tidligere forskning på tilegnelsen av disse grammatiske fenomenene. I 2.6 legger jeg fram noen prediksjoner for undersøkelsene i denne oppgaven.

I kapittel 3 legges den metodiske tilnærminga utførlig fram. I 3.1 begrunnes valg av metode, og jeg går inn på hvem som utgjør informantgrunlaget for studien. I 3.2 går jeg inn på de to undersøkelsene som er gjort, hvordan de er utarbeidet og hvilke hensyn som har blitt tatt i utarbeidelsen av disse. Utfordringene som oppsto i gjennomføringa av undersøkelsene legges også fram. I 3.3 legger jeg fram hvordan jeg har behandlet dataene og hvilke typer data som har blitt kategorisert som irrelevant. Som en avrunding på dette kapitlet presenteres hvilke etiske hensyn som har blitt tatt i møte med informantene.

I kapittel 4 presenterer jeg datamaterialet. I 4.1 legger jeg fram funnene fra subjektsvekslingsundersøkelsen, og i 4.2 fra objektsvekslingsundersøkelsen.

I kapittel 5 diskuterer jeg funnene og ser disse i en større sammenheng med tidligere forskning og gjennomgått andrespråksteori.

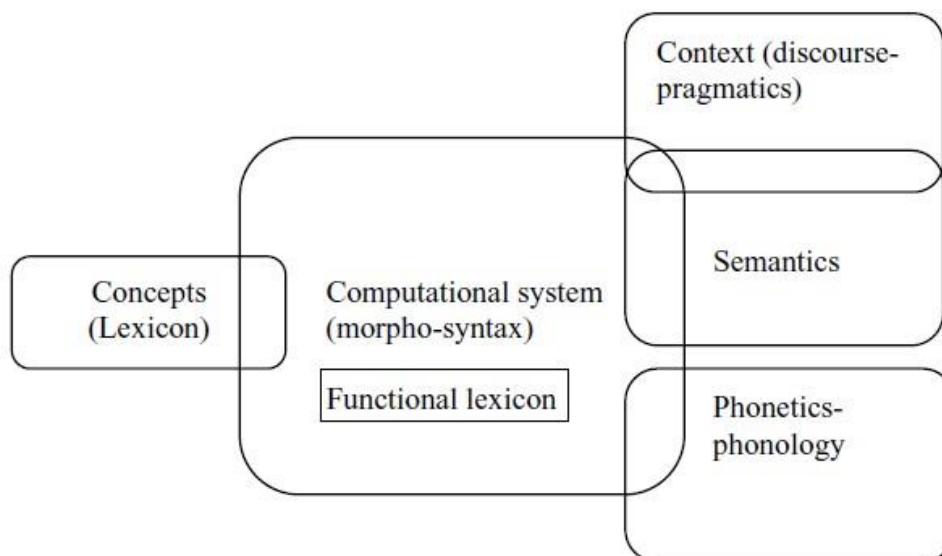
Opgaven avrundes med en oppsummering i kapittel 6.

2 Bakgrunn

I dette kapitlet settes rammene for oppgaven. I kapittel 2.1 presenterer jeg det generative rammeverket og i kapittel 2.2 setter jeg forskning på andrespråk inn i dette rammeverket. Videre, i kapittel 2.3, presenterer jeg grensesnitthypotesen som prøver å gi ei forklaring på hvorfor andrespråksinnlærere ikke oppnår et målspråkslikt nivå. I kapittel 2.4 greier jeg ut om de grammatiske fenomenene oppgaven beskjeftiger seg med. I kapittel 2.5 legger jeg fram tidligere forskning gjort på første- og andrespråkstilegnelse av subjekts- og objektsveksling i norsk sammenheng. Avslutningsvis i kapittel 2.6 kommer jeg med noen prediksjoner om egen undersøkelse på bakgrunn av gjennomgått teori og tidligere forskning.

2.1 Generativ grammatikk

Generativ grammatikk interesserer seg for språket og språkevnene hos mennesker. En grunnleggende antakelse blant generativister er at evnen til å lære språk er felles for alle mennesker. Det finnes forskjellige forståelser av hvordan språkevnene og språksystemet internt er bygd opp. Én anerkjent forståelse av språkevnene er at denne består av flere ulike moduler: én for hvert av de språklige domenene (fonologi, morfologi, syntaks, osv.). Disse ulike modulene har en egen intern strukturell og hierarkisk organisering¹ (Slabakova, 2011, s. 1). De eksisterer imidlertid ikke uavhengig av hverandre, slik Figur 1 tydelig viser.

Figur 1 Reinharts (2006) modulære forståelse av språk, hentet fra Slabakova (2010, s. 7).

¹ Jeg går ikke inn på de ulike modulenes strukturelle og hierarkiske organisering, men Jackendoff (2002) har en ganske utførlig gjennomgang i sin bok.

I generativ grammatikk er evnen til å lære språk sett på som en medfødt egenskap hos alle mennesker. Denne medfødte evnen til å lære språk er vår viten om språk, som finnes i hjernen vår som en språklæringsmodul. Ei slik tilnærming til språk kom med Noam Chomsky på slutten av 1950-tallet. Chomsky og generativister legger til grunn at alle mennesker har en internalisert grammatikk som er medfødt, som kalles for universalgrammatikken (UG). UG blir sett på som å være et universelt rammeverk for menneskelige språk. Dette rammeverket består av universelle grammatiske prinsipper som gjelder alle de menneskelige språkene, samtidig som at UG består av språkspesifikke parametre som legger til rette for variasjon mellom språk. Overordna kalles dette for prinsipp- og parameterteori.

Et av argumentene for UG baseres på tilegnelsen av morsmål hos barn. Språktilegnelsesprosessen hos normalspråklige barn følger samme utviklingsmønster, uavhengig av hvilke språk som tilegnes. Studien til Brown (1973) er i dette henseende en viktig studie. I denne studien så Brown på språkutviklinga hos tre barn over en periode på 15 til 21 måneder. Han observerte at barna tilegna seg de samme grammatiske morfemene i tilnærmet samme rekkefølge. Utviklingstrekkene viser at noe må være felles, og dermed kan disse resultatene underbygge teorien om UG. Videre framstår den språklige utviklinga hos barn også som ei utfordring. Det er i litteraturen kjent som *Poverty of the stimulus*-teorien, eller det logiske problemet i språktilegnelse. Kjernen i dette er hvordan barn kan tilegne seg morsmålet sitt så raskt og riktig uten å ha hørt alle strukturene i språket. Barn vil i løpet av få år ha tilegna seg mye kunnskap om hvordan morsmålet fungerer, og de vil kunne produsere setninger de aldri har hørt før. Språket de produserer er også på mange måter ganske problemfritt, selv når innputten ethvert barn får er så forskjellig og inkonsekvent (Rothman & Slabakova, 2018, s. 419).

2.2 Ei generativ tilnærming til andrespråkstilegnelse

Andrespråksforskning er et bredt forskningsfelt. Forskninga innafor generativ andrespråksforskning dreier seg i stor grad om hvordan mennesker tilegner, bearbeider og bruker de språkene som ikke er ens morsmål (Rothman & Slabakova, 2018, s. 418). Som beskrevet i kapittel 2.1 er den grunnleggende antakelsen blant generativister at evnen til å lære språk er en medfødt evne hos alle mennesker. På bakgrunn av dette finnes det to sentrale aspekter forskerne har interessert seg for innafor generativ andrespråksforskning. Disse

omfatter morsmålets (S1) og UGs rolle i tilegnelsen av et andrespråk². Rollen til S1 er ikke et aspekt jeg inkluderer i denne oppgaven, og derfor går jeg ikke inn på dette. Siden UG blir sett på som en sentral brikke i språktilegnelse, har UG også fått sin plass innen forskning på tilegnelse av et andrespråk.

UG fungerer som et rammeverk for det universelle og det språkspesifikke språklige system, også det språkssystemet en innlærer til enhver tid har. Dette trenger ikke være målspråklig for å kunne anses som et system; systemet er der uansett. Det språket en innlærer til enhver tid har kaller man gjerne for mellomspråk, siden det er mellom ens morsmål og ens andrespråk. Begrepet ble først brukt av Selinker (1972). Mellomspråket kjennetegnes av ustabilitet, men kan likevel analyseres og beskrives på samme måte som alle andre menneskelige språk. Mellomspråket er et eget språkssystem som begrenses av UG. Det følger egne regler, selv om det er en arena for eksperimentering. Gjennom eksperimentering utvikler innlæreren seg mot et mer målspråklig mellomspråk, og det er nettopp veien fra morsmålet til målspråket som er i fokus i den generative andrespråkforskninga. Gjennom ei kognitiv tilnærming i studiet av mellomspråket, forsøker man å få en større innsikt i hvordan språket er representert i hjernen, og å få en større forståelse for samspillet mellom UG, S1 og S2 (Rothman & Slabakova, 2018, s. 419). Og siden UG legger til rette for det språklige systemet også i mellomspråk, er det ett spørsmål som fortsatt består ubesvart: Er UG ellers virksom i tilegnelsen av et andrespråk og i utviklinga mot målspråklighet?

2.2.1 Kritisk periode og to tilnærminger til tilgang til UG

Spørsmålet om innlærere har tilgang til UG i andrespråkstilegnelse har ført til teorier om en kritisk periode for språktilegnelse. Barn som tilegner seg et språk (S1/S2) kan, etter tilstrekkelig med innputt, oppnå morsmålslik kompetanse, men en voksen som tilegner seg et språk vil ha

² Det er motstridende definisjoner på hva et andrespråk er, og hvor grensene for dette begrepet skal settes. Der noen vil betegne andrespråk som alle språk man tilegner seg etter ens førstespråk eller morsmål (Berggreen & Tenfjord, 1999), vil andre begrense andrespråksbegrepet til kun å omfatte det ene språket man lærer seg etter sitt morsmål. De suksessive språkene man da tilegner seg etter dette vil da måtte betegnes som S3, S4 osv., eller som S_n, hvor *n* er en ukjent variabel, og må forstås som alle språk en tilegner seg etter morsmålet. Det har ganske nylig oppstått et nytt forskningsfelt som har dette som utgangspunkt kalt tredjespråkstilegnelse (Rothman, Iverson & Judy, 2011). Dette er viktig i og med at ethvert nytt språk man har tilegna seg, vil legge føringer for hvordan tilegnelsen av det neste språket vil være.

større vanskeligheter med å oppnå morsmålslik kompetanse (spesielt på så kort tid). Én av forklaringene på dette er at det eksisterer en kritisk periode for språkinnlæring: Skjer språkinnlæring innafor denne er det mulig å oppnå morsmålslik kompetanse. Begynner språkinnlæringa etter kritisk periode vil morsmålslik kompetanse være uoppnåelig, eller i beste fall sjelden. Dette er gjerne begrunnet med en kuttet eller svekket tilgang til UG. Dette utgjør kjernen i de ulike teoriene om kritisk periode. Det har lenge vært diskutert når denne kritiske perioden er (Lenneberg (1967); (1969), Scovel (1969), Krashen (1975), Johnson og Newport (1989), Gleitman og Newport (1995)), men det har likevel vært en dels enighet for at den er rundt pubertetsalder (Eide & Busterud, 2015, s. 40). Det har i tillegg vært diskutert om mangelen på morsmålslik kompetanse etter kritisk periode kommer av at man mister tilgangen til UG helt, eller om det bare er enkelte språklige domener som blir utilgjengelige (Long (1990), Ruben (1997), Abrahamsson og Hyltenstam (2004)). Mye av bevisene for en kritisk periode har nevrologiske forklaringer, hvor hjernen har blitt sett på som mindre formbar eller plastisk etter puberteten. I seinere tid derimot har nevrologisk forskning vist at dette *ikke* er tilfelle, og utfordrer dermed teorier om en slik periode (Rothman, Bayram, Kupisch, Lohndal & Westergaard, 2018, s. 73).

På bakgrunn av teorien om kritisk periode har det oppstått flere teorier i andrespråkstilegnelse som blant annet sier noe om tilgang til UG etter kritisk periode. Jeg tar for meg to av disse, *Full Transfer*, *Full Access* (FTFA) og *Failed Functional Features Hypothesis* (FFFH). Disse teoriene blir gjerne sett på som paraplyteoriene for to ulike retninger når det kommer til UGs rolle i andrespråkstilegnelse.

FTFA (Schwartz og Sprouse (1994); (1996)) har som utgangspunkt at starttilstanden i andrespråkstilegnelse er «slutttilstanden» i ens morsmål. Schwartz og Sprouse går utfra at man overfører hele morsmålsgrammatikken i tilegnelsen av et andrespråk, og bruker denne som et grunnlag for innlæringa av andrespråket. Dette utgjør teoriens *full transfer*. Starttilstanden er dermed fundamentalt forskjellig i første- og andrespråkstilegnelse ved at språkinnlæreren har et språklig grunnlag, en grammatisk struktur, fra morsmålet som utgjør starttilstanden i tilegnelsen av det nye språket. Den videre utviklinga forespeiler teorien å være ganske lik utviklinga i morsmålet da språkinnlæreren har full tilgang til UG i andrespråkstilegnelse også etter kritisk periode. Dette utgjør teoriens *full access*. Språkinnlæreren vil, der morsmålet og andrespråket har grammatiske trekk som ikke samsvarer, bruke UG for å rekonstruere trekk som ikke finnes eller har en annen verdi i morsmålet enn i målspråket. Dermed kan det skje resetting av de språklige parametrene som allerede er satt i førstespråkstilegnelsen. Dette gjør

det mulig for språkinnlærere å komme seg opp på et målspråkslikt nivå på alle språklige områder. Der språkinnlæreren likevel gjør grammatiske feil forklarer Schwartz og Sprouse det med at siden UG gjør alle strukturer tilgjengelige for innlæreren, vil innlæreren noen gang bomme på målspråkslig struktur (Schwartz & Sprouse, 1996, s. 356) . I verste fall kan enkelte trekk bli gjenstand for fossilisering, det vil si at innlæreren ikke er i stand til å resette den aktuelle parameteren.

FFFH (Hawkins & Chan, 1997), derimot, har som utgangspunkt at man *ikke* har fri eller full tilgang til UG i språktilegnelsesprosessen. Hawkins og Chan går ut fra at kun spesifikke deler av UG, de språkspesifikke parametrene, blir utilgjengelige for innlæreren i tilegnelsen av et andrespråk etter kritisk periode; UGs prinsipper forblir tilgjengelige (Hawkins & Chan, 1997, s. 199). Innlæreren vil altså ikke kunne omstille parametrene til de allerede satte verdiene i ens morsmål til nye verdier i målspråket etter kritisk periode. Tilgangen til UG er med andre ord begrenset av morsmålet, og en innlærer vil i teorien ikke kunne komme på et målspråkslikt nivå på alle språklige områder.

2.2.2 Hva med de som utfordrer teorien om kritisk periode?

Vi har til nå fått en oversikt over hva den generative tilnærminga i andrespråksforskning er opptatt av. Gjennom å studere mellomspråket har fokuset vært å finne ut hvordan språket som system ser ut og hvordan dette systemet ser ut i hjernen hos andrespråksinnlærere på ulike stadier. Videre har forskere interessert seg for hvilke faktorer som spiller inn i tilegnelsen av et andrespråk, og hvilke faktorer som bidrar til at andrespråksinnlærere ikke oppnår målspråkslig kompetanse. En av disse er alderen idet de begynner å tilegne seg andrespråket. Forskning har vist at jo eldre en innlærer er, jo vanskeligere vil det være for denne å oppnå målspråkslig kompetanse. Dette er i tråd med de ulike hypotesene som argumenterer for at det finnes en kritisk alder for når det ikke lenger er mulig å oppnå målspråkslig kompetanse. Likevel finnes det personer som oppnår en ganske høy kompetanse i et andrespråk etter kritisk alder og vil kunne sammenlignes med morsmålstalere. Disse utfordrer teorien om en kritisk periode. Om man legger teorien om en kritisk alder til grunn, vil slike personer i stor grad forstås som uregelmessigheter eller ubetydelige unntak, spesielt siden antallet av dem er lavt (Rothman mfl., 2018, s. 74).

I seinere tid har det lenge vært en interesse for nettopp disse språkbrukerne i andrespråksforskning (se blant annet Malovrh og Benati (2018)). Personer som er på et målspråkslikt nivå har ført til at fokuset i større grad har gått mot å se på den høye kompetansen

i målspråket opp mot kvalitative og kvantitative forskjeller i innputten og forskjeller i prosesseringa av språk blant innlærere (Rothman mfl., 2018, s. 87), heller enn å fokusere på om selve språktilegnelsesprosessene før og etter kritisk alder er fundamentalt forskjellige (som Whites (2008a) studie: «Different? Yes. Fundamentally? No.»). Første- og andrespråkstilegnelse kan med andre ord være ganske like.

Likevel er det mange voksne innlærere som kommer opp på et ganske høyt målspråkslikt nivå, men utviklinga stagnerer. Denne stagnasjonen har i seinere tid blitt knytta til grammatiske fenomen som fungerer på tvers av språklige moduler (se Figur 1). Der hvor de forskjellige modulene overlapper og interagerer med hverandre, i grensesnittet, har i seinere tid blitt viet stor oppmerksomhet i andrespråksforskninga (se blant annet Leonini og Belletti (2004), Hertel (2003), Lozano (2006)). Dette er på grunn av at slike grensesnittsfenomen har blitt brukt som en forklaring på mangel på målspråkslik kompetanse hos voksne andrespråksinnlærere (Montrul, 2011, s. 591). Tilegnelsen av disse fenomenene kan føre til at andrespråksinnlærere som ellers er ganske avanserte vil avvike fra morsmålstalere selv i «sluttfasen» i tilegnelsen av et andrespråk.

2.3 Grensesnitthypotesen

I kjølvannet av dette fokusskiftet har det oppstått flere teorier som prøver å forklare hvorfor andrespråksinnlærere ikke oppnår målspråkslik kompetanse eller stagnerer på et nivå som ligger tett opp mot målspråket. I det følgende tar jeg for meg én av disse: grensesnitthypotesen³ (eng.: The Interface Hypothesis) (Sorace & Filiaci, 2006).

Teorien var i utgangspunktet rettet mot innlærere av et andrespråk som har en høy målspråkskompetanse, men av mulige grunner som nevnes nedenfor likevel skiller seg fra morsmålstalere i målspråket. Slabakova (2008) og White (2009) argumenterer for at teorien likevel vil være relevant for andrespråksinnlærere som er i utvikling; noe som allerede er vanskelig på det høyeste nivået i andrespråkstilegnelse, vil være enda vanskeligere på lavere nivåer (Lardiere, 2011, s. 52; Montrul, 2011, s. 592). Ved å følge deres argumentasjon, vil også teorien kunne brukes for datamaterialet i denne undersøkelsen, selv om ikke informantene vil

³ Teorien har blitt mye brukt i tospråklig tilegnelse, særlig blant flerspråklige innlærere (Silva-Corvalán (1994); (2003)) og i studier av personer som har vært eksponert for et andrespråk i lengre tid, som fører til tap av førstespråket (Tsimpli, Sorace, Heycock og Filiaci (2004)).

kunne betegnes som innlærere på et nivå som ligger nært målspråkslik kompetanse, men de er likevel i utvikling mot målspråkslikhet.

Grensesnitthypotesen (Sorace og Filiaci (2006), Tsimpli og Sorace (2006), Sorace og Serratrice (2009)) knytter mangelen på målspråkslik kompetanse til tilegnelsen av grensesnittsfenomen. Den opererer med et skille mellom grammatiske fenomen som kun eksisterer innfor ett språklig domene og fenomen som eksisterer på tvers av språklige domener, spesifikt syntaks og andre domener (Sorace & Filiaci, 2006, s. 340). Fenomener innfor et språkinternt domene (Tsimpli & Sorace, 2006; White, 2008b, 2011a) vil være mulige å tilegne seg. Grensesnittsfenomener som går på tvers av språklige domener, især mellom språkinterne og språkeksterne domener (Tsimpli & Sorace, 2006), vil være utfordrende, om ikke umulige, å tilegne seg. Grensesnittsfenomener er argumentert å være utfordrende på grunn av at disse integrerer flere språklige nivåer eller moduler (Montrul, 2011, s. 592). Etter hvert som teorien har utvikla seg, har den konkret sett på syntaks-diskurs-grensesnittet som det grensesnittet som mulig er mest utfordrende i språktilegnelse (Montrul, 2011, s. 592). Den predikerer imidlertid ikke at syntaktiske og pragmatiske/diskursbaserte forhold i seg selv er umulig å tilegne seg, men at koblinga mellom disse er utfordrende (Sorace, 2011, s. 26). Dette vil bli mer tydelig i gjennomgangen av en studie nedenfor.

Teorien har særlig interessert seg for fenomen knytta til syntaks-diskurs-grensesnittet⁴ (White, 2011b), som fungerer som et bindeledd mellom språkeksterne og språkinterne moduler. Sorace og Filiaci (2006) har forska på akseptabiliteten på og tolkninga av pronomielle subjekter hos andrespråksinnlærere av italiensk med engelsk som morsmål. Italiensk er et såkalt null subjekt-språk. Med dette menes det at subjektet kan utelates fra ei setning om det allerede er kjent i diskursen (5c). Om det ikke allerede er kjent, vil det måtte inkluderes(5b). Engelsk er ikke et slikt språk, og subjektet må derfor alltid uttrykkes.

(5) Perchè Giovanna non è venuta?

«Why didn't Giovanna come?»

b. Perchè **lei** non ha trovato un taxi.

c. Perchè ____ non ha trovato un taxi.

«Because she couldn't find a taxi.»

⁴ Dette grensesnittet blir ofte også kalt for syntaks-pragmatikk-grensesnittet.

Resultatene fra denne studien viser at enspråklige morsmålstalere av italiensk foretrekker setninger med ikke-uttrykte pronomener, som i (5c), mens andrespråksinnlærere som er på et høyt nivå aksepterer begge typer setninger. Tolkninga av disse null-subjektene var imidlertid målpråksslik. Videre testet de tolkninga av pronomener, og hvilken antesedent disse hadde. Resultatene fra dette viste en forskjell fra morsmålstalerne ved at andrespråksinnlærerne ikke tolket antesedenten til å kunne være noe i diskursen. Dette viser at det har oppstått en valgfrihet blant disse informantene. Denne valgfriheten har i seinere tid blitt kjennetegnet for grammatiske fenomen som opererer innafor syntaks-diskurs-grensesnittet, og teorien prøver å si noe om hva denne valgfriheten skyldes.

En faktor har vært tverrspråklig innflytelse. Informantene i studien ovenfor har engelsk som morsmål, og de må i dette språket alltid ha et synlig subjekt i en setning. Derfor har det blitt sett på at valgfriheten kommer av parametriske forskjeller mellom morsmålet og andrespråket (Sorace & Serratrice, 2009). Det aktuelle grammatiske fenomenet i andrespråket blir underspesifisert på grunn av at morsmålet ikke har det aktuelle parameteret (f.eks. utelating av subjektet i italiensk) (Sorace & Serratrice, 2009, s. 199). Videre er dette knytta til det grammatiske fenomenets kompleksitet og dets representasjon i morsmål og andrespråk. Det språket som er minst avhengig av språkeksterne faktorer for det aktuelle fenomenet, vil vinne over det andre, og dermed legge til rette for å skape en valgfrihet for innlæreren (Sorace, 2011, s. 13). Dette er regnet som en grunn til at informantene i studien til Sorace og Filiaci (2006) aksepterer både setninga med og uten uttrykt subjekt.

En annen mulig faktor som blir lagt fram er forskjellene i prosesseringa av språk hos den enkelte innlæreren, spesielt mellom morsmålstalere og andrespråksinnlærere. Dette kan videre knyttes til de ulike strategiene innlærere bruker for å koble sammen flere ulike språklige moduler. Sorace (2011, s. 16) argumenterer blant annet for at å ikke utelate subjektet, slik informantene i studien ovenfor gjør, vil være lettere, siden dette ikke vil være tvetydig, da referenten er synlig i konteksten. En annen mulighet er at om det skjer en overbelastning i prosesseringa av språk, vil det bli benyttet en standardverdi for det aktuelle grammatiske fenomenet slik at prosesseringa blir avlastet (Sorace & Serratrice, 2009, s. 200).

2.4 Fenomenene

I dette kapittelet greier jeg ut om fenomenene som undersøkes i oppgaven, subjektsveksling og objektsveksling. Dette er grammatiske fenomen som finnes i de skandinaviske språkene, men i min gjennomgang av disse ser jeg kun på hvordan fenomenene fungerer i norsk. Da disse

fenomenene er forholdsvis like på en del områder går jeg først inn på aspekter som berører begge fenomenene, før jeg går inn på hvert enkelt fenomen i underkapitlene 2.4.1 og 2.4.2.

Norsk er et SVO-språk, i likhet med de øvrige skandinaviske språkene. På grunn av dette er deklorative hovedsetninger subjektsinitielle (og dermed har normalstruktur (6)). Samtidig er norsk et V2-språk, som fører til at det finite verbet må stå i andreposisjon i ei setning, uavhengig av hvilket ledd som er plassert fremst. I setninger som ikke er subjektsinitielle skjer det dermed inversjon mellom subjektet og verbet for å tilfredsstille V2-kravet. Dette gjelder blant annet i setninger hvor objektet er tematisert (7).

(6) John spiste ikke bananen.

(7) Bananen spiste John ikke.

Med en ordstilling som i (7) står subjektet ved siden av negasjonen i setninga. Ei slik ordstilling gir grunnlag for subjeksveksling. Dette innebærer en flytting av subjektet til en posisjon til venstre for adverbialer og negasjon⁵. Det samme gjelder for objektsveksling, men for at objektsveksling skal være mulig må setninga opprettholde SVO-strukturen for at objektet skal stå ved siden av negasjonen (6).

2.4.1 Hva er subjeksveksling?

Det finnes flere posisjoner hvor man kan plassere subjektet i ei setning i de skandinaviske språkene. Det er gjort en rekke studier på dette (se blant annet Holmberg (1993), Svenonius (2002), M. R. Westergaard (2008), M. Westergaard (2011), Bentzen (2009)), spesielt i relasjon til adverbialer og negasjon. Dette har blitt kalt subjeksveksling (M. R. Westergaard, 2008).

Plasseringa av subjekter er knytta til informasjonsstruktur, som igjen er nært forbundet til diskursen. Kjent informasjon i diskursen vil normalt opptre før negasjon, mens ny informasjon normalt vil komme etter. DP-subjekter kan opptre i begge posisjoner (8). Pronominelle subjekter er vanligvis kjent informasjon, og plasseres derfor til venstre for negasjon. Posisjonen er også utelukkende reservert for pronomener som ikke er kontrastive og dermed er trykksvake (9b). Setning (9a) vil derfor kunne anses som ugrammatisk på grunn av det trykksvake pronomenet. Står et pronomet i denne posisjonen tolkes det kontrastivt, slik som i setning (9c).

⁵ I denne oppgaven går jeg kun inn på vekslinga av subjekt og objekt i relasjon til negasjon, da det er dette jeg har testet i undersøkelsen. Følgelig bruker jeg derfor eksempler med negasjon (*ikke*).

(8)

- a. Hvorfor spiste **ikke John** middag?
- b. Hvorfor spiste **John ikke** middag?

(9)

- a. Hvorfor spiste **ikke *han** middag?
- b. Hvorfor spiste **han ikke** middag?
- c. Hvorfor spiste **ikke HAN** middag?

Hovedregelen for subjektsveksling kan dermed formuleres slik at trykksterke pronomener og ny informasjon i diskursen opptrer etter negasjon, mens trykksvake pronomener og kjent informasjon i diskursen opptrer før negasjon.

Det er likevel enkelte pronomentyper som ikke følger denne hovedregelen. Dette omfatter possessive og ubestemte pronomener, samt pronomenet «det». Possessive pronomener er nødvendigvis ikke trykksterke, likevel forekommer de obligatorisk i ikke-veksla posisjon (10). Ubestemte pronomener kan forekomme i begge posisjonene. Flere slike pronomener har en semantisk forskjell etter hvilken posisjon de står i (sammenlign setning (11a) og (11b)). Setning (11a) må tolkes slik at noen kom på skolen, men ikke alle, mens (11b) må tolkes slik at ingen kom på skolen. Videre kan pronomenet «det» ha både nominelle og ikke-nominelle antesedenter, disse inkluderes i denne gjennomgangen siden jeg har inkludert de i min undersøkelse. Uavhengig av hvilken antesedent pronomenet har, forekommer det vanligvis i veksla posisjon, med mindre dette er kontrastivt (12).

(10) Hvorfor er **ikke hennes** god?

(11)

- a. Hvorfor kom **ikke alle** på skolen?
- b. Hvorfor kom **alle ikke** på skolen?

(12) Det er ikke bra **å være så lenge oppe**. Hvorfor er **det ikke** bra?

I underordna setninger er det også mulig å få kontekster hvor subjektsveksling er mulig. Underordna setninger har ikke V2-krav, så verbet flyttes ikke i disse setningene. For plasseringa av subjekter i underordna setninger finner M. Westergaard (2011) at morsmålstalere ikke er like strenge, både DP-er og pronomener foretrekkes i veksla posisjon.

2.4.2 Hva er objektsveksling?

Norsk (og de andre skandinaviske språkene) har også flere posisjoner for objekter. Enkelte objekter kan flytte til en posisjon foran negasjon og adverbialer. Dette kalles objektsveksling⁶. Fenomenet har blitt forska mye på (se blant annet Josefsson (1992), Vikner (1994), Andréasson (2008); (2010), og Andréasson (2009), Anderssen og Bentzen (2012)), men fenomenet ble først sett på i Holmberg (1986). Objektsveksling kan illustreres med (14), hvor objektspronomenet «den» obligatorisk må stå foran negasjon. Men som (13) viser gjelder objektsveksling kun pronomener. Når objektet er en DP, som «bilen», må det forbli i posisjonen etter negasjon⁷.

(13)

- a. Han kjørte **ikke bilen**.
- b. *Han kjørte **bilen ikke**.

(14)

- a. Han kjørte **den ikke**.
- b. *Han kjørte **ikke den**.

Veksling av objektspronomen er begrenset til trykksvake pronomener. Kontrastive pronomener, som er trykksterke, vil obligatorisk måtte plasseres etter negasjon, i ikke-veksla posisjon (15a). Setninga må tolkes slik at han ikke kjørte DEN bilen, men den andre.

(15)

- a. Han kjørte **ikke DEN**.
- b. *Han kjørte **DEN ikke**.

Fenomenet er begrenset av det som kalles Holmbergs generalisering. Holmbergs generalisering går ut på at verbet må ha flytta fra sin utgangsposisjon før objektsveksling er mulig. Dette fører

⁶ Det finnes et liknende fenomen i språk som tysk og nederlandsk som omfatter objektsflytting. Dette blir kalt «scrambling» (se f.eks. studien til Smeets (2018)).

⁷ Det er en forskjell i vekslinga av objekter i fastlandsskandinaviske språk og islandsk. I islandsk kan DP-objekter opptre til venstre for negasjon/adverb. Siden dette ikke er noe jeg skal se på i denne oppgaven, kommer jeg ikke med noen eksempler her. Bentzen (2014) har en grei gjennomgang av objektsveksling i de skandinaviske språkene, Vikner (2001, s. 8-27) har en mer detaljert gjennomgang.

til at veksling av objektet ikke kan gjøres i underordna setninger⁸, siden norsk ikke har V2-krav i slike setninger (16). Samtidig er det et krav at det er et finitt hovedverb som har flytta, og av den grunn skjer det heller ikke objektsveksling i setninger med en perifrastisk⁹ verbform (17) (Anderssen, Bentzen & Rodina, 2012, s. 41).

(16) Han sa at han ikke kjørte **den**.

(17) Han har ikke kjørt **den**.

Alle pronomielle objekter oppfører seg ikke likt. Dette omfatter possessive (18) og ubestemte (19) pronomener, som obligatorisk forekommer i ikke-veksla posisjon. Dette er også kategorier jeg har inkludert i undersøkelsen, og dermed inkluderer jeg også dem her. Selv om de ikke er trykksterke veksler de ikke. De utfordrer dermed hovedregelen ovenfor.

(18) Han så **ikke hennes**.

(19) Hun kjente **ikke noen**.

Fenomenet er imidlertid mer komplekst enn dette. Nyere forskning (blant annet Andréasson (2008); (2009, 2010), Josefsson (2003); (2010), Anderssen mfl. (2012), Bentzen (2014), Bentzen, Anderssen og Waldmann (2013)) har vist at det er flere faktorer som spiller inn for objektsveksling. Spesielt har seinere forskning sett på pronomenet «det» og dens kompleksitet (Gundel, Borthen og Fretheim (1999) Borthen (2003), Lødrup (2012)), og hvordan dette pronomenet bidrar til å gjøre objektsveksling mer komplekst (blant annet Anderssen og Bentzen (2012), Anderssen mfl. (2012), Johnsen (2018)).

Pronomener har noe de refererer tilbake til, en antesedent. Hva objektspronomen har som antesedent har noe å si for om de veksler eller ikke. Objektspronomen med nominell antesedent vil vanligvis veksle, slik som pronomenet «det» setning (20) (pronomen og antesedent i fet skrift).

(20) Knuste han **glasset**? Han gjorde **det** ikke.

⁸ Likevel kan det skje verbflytting i enkelte underordna setninger. Da vil objektsveksling også i disse setningene være obligatorisk, som i hovedsetninger. Dette kommer fram i blant annet Anderssen og Bentzen (2012, s. 3), som bruker setninga «Jon sa at han likte **den ikke**» som eksempel, der den ikke-veksla versjonen er ugrammatisk (da verbet ikke er flytta).

⁹ Perifrastiske setninger er setninger som inkluderer et finitt hjelpeverb og et finitt hovedverb.

Det er en spesiell egenskap ved pronomenet «det» som gjør at pronomenet kan ha en antesedent som ikke samsvarer i kjønn eller tall, slik som i setning (21). Samtidig kan pronomenet og antesedenten ofte ha en mer generell referanse. Slike «det»-er kaller Borthen (2003) for typeanaforer. Ett eksempel på en slik typeanafor er illustrert i (21). Slike antesedenter betegner jeg som type-DP videre. Resultatene til blant annet Anderssen og Bentzen (2012) viser at slike pronomener foretrekkes i ikke-veksla posisjon.

(21) Bruker hun **briller**? Hun bruker ikke **det**.

Pronomenet «det» kan også ha ikke-nominelle antesedenter, som for eksempel en frase eller ei setning. I setning (22) er verbfrasen antesedent til pronomenet, i setning (23) ei hel setning. I undersøkelsen har jeg kun inkludert verbfraser som antesedenter. Felles for pronomenene med ikke-nominelle antesedenter er at de, i likhet med type-DP-antesedenter, ikke veksler (Anderssen mfl., 2012).

(22) Har han **kjørt bilen**? Han har ikke **det**.

(23) **Parkerte du bilen i garasjen**? Jeg gjorde ikke **det**.¹⁰

2.4.3 Oppsummering, og subjekts- og objektsveksling som grensesnittsfenomener

Plasseringa av subjekt og objekt er både knytta til realisering (pronomen/DP) og informasjonsstruktur. Kjent informasjon, som ofte er realisert som pronomener, plasseres vanligvis til venstre for negasjon, i veksla posisjon. Ny informasjon, som ofte er realisert som DP-er, samt trykksterke og kontrastive pronomener, plasseres vanligvis til høyre for negasjon, i ikke-veksla posisjon. Det er også pronomener som utfordrer denne regelen, og oppfører seg annerledes. Dette gjelder possessive og ubestemte pronomener.

For objektsveksling medfører pronomenet «det» at fenomenet blir ytterligere komplekst. Hva dette pronomenet har som antesedent har noe å si for vekslinga av dette. Har «det» en nominell antesedent vil «det» være foretrukket i veksla posisjon. Har «det» en type-DP-antesedent eller en frase eller setning som antesedent vil «det» være foretrukket i ikke-veksla posisjon.

¹⁰ Eksemplet er hentet fra Johnsen (2018).

Subjekts- og objektsveksling tilhører syntaks-diskurs-grensesnittet av en rekke grunner. Flyttinga av subjekt og objekt er knytta til informasjonsstruktur. Dette fører til at flyttinga baseres i stor grad på pragmatiske eller diskursbaserte faktorer¹¹, hvor det går et skille mellom informasjon som allerede er nevnt i diskursen, og informasjon som er ny.

2.5 Tidligere studier på tilegnelse av subjekts- og objektsveksling

Det har bare blitt gjort noen få studier på tilegnelse av subjekts- og objektsveksling i norsk, og de fleste av disse er gjort på barn som tilegner seg norsk som sitt morsmål. Det er gjort få studier på tilegnelsen av fenomenene hos andrespråksinnlærere. I dette kapittelet legger jeg fram de norske studiene som er gjort på tilegnelsen av disse grammatiske fenomenene.

2.5.1 Førstespråksstudier

Førstespråksstudiene som er blitt gjort på tilegnelsen av disse fenomenene er dels gjort gjennom korpusundersøkelser og dels gjort gjennom elisiteringsundersøkelser. I det følgende legger jeg fram studiene delt inn etter grammatisk fenomen, og avslutningsvis samler jeg trådene og ser hva studiene peker på som mulige grunner til at fenomenene er utfordrende i språktilegnelsen.

2.5.1.1 Tilegnelse av subjektsveksling

Subjektsveksling ble første gang et navngitt grammatisk fenomen i studien til M. R. Westergaard (2008). I denne og i flere påfølgende studier av M. Westergaard (2011), Anderssen og Westergaard (2010) og Anderssen mfl. (2010) er de språklige dataene hentet fra et korpus bestående av ytringer fra tre barn. Ytringene som korpuset består av er samla inn fra barna var ett år og åtte måneder til de var rundt tre år. Barnas produksjon har blitt delt inn i flere perioder.

Barna i dette korpuset produserer tidlig ordstillinger som legger til rette for veksling av subjektet. De produserer også både DP-er og pronomener, men produksjonen av DP-er er lav. DP-ene som produseres er tidlig foretrukket i ikke-veksla posisjon, noe som er målspråkligt (24). For de pronomielle subjektene derimot, forekommer disse både i veksla (25) og ikke-veksla (26) posisjon, men disse produseres ikke i større grad før barna er over to år gamle.

¹¹ Forskning viser at egenskaper som har eksterne faktorer (f.eks. nullsubjektsparemetret som er vanlig i romanske språk) er vanskelige å tilegne seg for en andrespråksinnlærer (Belletti, Bennati og Sorace (2007), Rothman (2009), White (2009)).

- (24) Der er **ikkje Emma**. (Ole.07, 2;1.26)
 (25) Dætt **ikkje ho** ned. (Ina.11, 2;4.1)
 (26) Det # kan **ho ikkje** reise. (Ina.10, 2;3.12)

I de videre periodene ser man en utvikling mot målspråkslikhet. I tredje periode, da barna er over to år og seks måneder gamle, produserer barna i stor grad flest subjekspronomen i veksla posisjon. Dette holder seg i den videre utviklinga. DP-subjekter blir imidlertid ikke produsert i veksla posisjon i den videre utviklinga.

M. Westergaard (2011) så også på vekslinga i underordna setninger, og slike setninger er lite brukt i produksjonen hos barn generelt. Likevel viser ytringene at begge subjeksposisjonene er tilgjengelige for barn også i underordna setninger. Vekslinga i disse indikerer at barna i mindre grad skiller mellom DP-er og pronomen, da begge deler forekommer i begge posisjonene ((27)-(30)). Dette samsvarer også med voksnes produksjon.

- (27) Bare når **dem ikkje** hold på da dette dem. (Ina.27, 3;3.18)
 (28) Ho si at **ikkje det** er min. (Ina.27, 3;3.18)
 (29) At **pappaen min ikkje** reparere den. (Ann.17, 2;8.4)
 (30) Nei ho skal passe på mæ **ikkje reven** komme å ta mæ. (Ina.18, 2;8.12)

I tillegg til korpusundersøkelser er det også gjort elisiteringsundersøkelser. Anderssen mfl. (2010) har undersøkt subjeksveksling hos fire barn fra nærmere fire år til nesten seks år. Resultatene fra disse undersøkelsene viser at barna i elisiteringskontekster gjør det samme som dataene fra korpuset viser, hvor subjekspronomen er foretrukket veksla, mens DP-subjekter ikke veksler. Samtidig hadde de en egen undersøkelse hvor de testet vekslinga av DP-subjekter. I denne hadde de utfordringer med at barna produserte DP-subjekter. De foretrakk heller å bruke pronomen i disse kontekstene. Disse pronomenene, samt de produserte DP-ene hadde målspråklig struktur: DP-er i ikke-veksla posisjon, og pronomen i veksla posisjon.

Dataene har blitt analysert ut fra ei tilnærming til språktilegnelse som går på økonomi og frekvens. Gjennom å se på voksnes språkbruk i korpus har M. Westergaard (2011) sett at frekvens spiller en rolle i tilegnelsen, da vekslingsmønstrene barna har i korpuset samsvarer med produksjonen hos voksne. Likevel er det interessant å merke seg at barna i den tidligste perioden, fra ett år og ni måneder til to år og tre måneder, verken veksler subjekspronomen eller DP-subjekter, slik at de tidlig ikke skiller mellom pronomen og DP-er. Dette er en ordstilling som ikke er brukt hos voksne, og barna bruker dermed en ordstilling som ikke er

særlig frekvent. Dette har blitt diskutert opp mot prinsippet om økonomi. Prinsippet om økonomi går ut på at barn ikke begynner å flytte på noe i syntaksen før de blir utsatt for tilstrekkelig med innputt for om noe skal flyttes (Platzack, 1996). Barn vil tidlig unngå syntaktisk flytting, med mindre det ikke er tydelige bevis i innputten for en eventuell flytting. Prinsippet om økonomi kommer barn likevel raskt over, slik at de allerede bare noen måneder seinere produserer flere subjektspronomen i veksla posisjon. Subjektsveksling er altså på plass innen barna er tre år gamle.

2.5.1.2 Tilegnelse av objektsveksling

Det er gjort færre studier på tilegnelsen av objektsveksling enn på tilegnelsen av subjektsveksling. Disse omfatter Anderssen mfl. (2010) og Anderssen mfl. (2012). I dette underkapittelet går jeg inn på disse studiene.

Anderssen mfl. (2010) undersøkte objektsveksling i barnespråkskorpuset nevnt i kapittel 2.5.1.1. Objektsvekslingskonstruksjoner finner de i liten grad i dette korpuset. Ett av barna sto for de fleste av disse kontekstene. Barna produserte objekter som for det meste var realiserte som DP-er, men likevel var det et mindretall med pronomen. De fleste av disse objektene, uavhengig av om de er DP-er eller pronomen, var plassert etter negasjon, noe som gir indikasjoner på at de ikke har tilegna seg dette fenomenet ((31) og (32)). Barna produserte likevel noen få veksla objekter, men ikke før de var eldre enn 2,5 år ((33) og (34)).

- (31) Æ har **ikkje smykke(t)**. (Ina.12, 2;4.28)
- (32) Æ trur **ikkje det**. (Ina.25, 3;1.8)
- (33) Æ kom **meg ikke** ut. (Ann.19, 2;9.17)
- (34) Æ hold **mæ ikke** fast! (Ole.22, 2;11.23)

Antallet objektsvekslingskonstruksjoner var generelt veldig lavt, slik at denne korpusundersøkelsen ikke hadde nok data for å undersøke tilegnelsen av fenomenet i tilstrekkelig grad.

I en annen studie gjør Anderssen mfl. (2012) en elisiteringsundersøkelse blant andre barn, men i denne studien er det et mye større informantgrunnlag. Til sammen er det 27 barn som er med i studien. Denne gruppa har i tillegg et vidt aldersspenn, fra 4 til 7 år, noe som gir et større grunnlag for å se på når objektsveksling kan sies å være tilegna ordentlig. Informantene ble delt inn i to grupper, én for barnehagebarna og én for skolebarna. Resultatene fra undersøkelsen viser at ingen av barna veksler de pronomenene som ikke skal veksle i norsk. Disse omfatter

kontrastive og ubestemte pronomener, eksempelet i (35) viser et ubestemt pronomen (noen). Likevel har barna i den yngre gruppa utfordringer med å plassere pronomielle objekter som skal veksle i veksla posisjon (36), vekslingsprosenten er bare på 19% for denne informantgruppa. Barna i den eldre gruppa veksler slike pronomielle objekter oftere enn den yngre (37), med en vekslingsprosent på nærmere 70%. Individuelle resultater viser imidlertid at flere informanter i den eldre gruppa er konsekvente i sin veksling.

(35) Han mata **ikke nån**. (M06 6;08,26)

(36) Han fanga **ikke den**. (U08 4;05,17)

(37) Han erta **ho ikke**. (M17 6;01,16)

Resultatene viser at barna er i stand til å veksle objekter. De har altså tilgang til de ulike posisjonene. Videre skiller de mellom forskjellige typer pronomielle objekter, men de gjør ikke distinksjonen mellom forskjellige objekter på bakgrunn av trykk, da ingen av barna veksler objektspronomen som obligatorisk ikke skal veksle, men som likevel ikke er trykksterke (f.eks. ubestemte pronomener).

Anderssen mfl. (2012) forklarer dataene ved å se på objektsveksling som et problematisk fenomen på flere områder, som fører til en forsinkelse i utviklinga. Selve flyttinga av objekter er ikke vanskelig å tilegne seg, da hvert barn i en eller annen grad flytter objekter. Det viser at barna har tilgang til begge mulige posisjoner. Det som imidlertid er mer utfordrende med objektsveksling, er at man må finne ut hvilke pronomielle objekter som veksler, og hvilke som blir værende i ikke-veksla posisjon. De skriver at objektspronomen som veksler representerer unntaket, da kun ti av 39 av disse objektene veksler. Det vil si at å ikke veksle vil være mer treffsikkert siden de fleste pronomielle objekter ikke veksler. Videre er vekslinga av objekter utfordrende med tanke på hva det pronomielle objektet «det» har som antesedent. De yngre informantene vekslet ikke noen av disse pronomener uavhengig av hva de hadde som antesedent, men de eldre barna vekslet også de som hadde en verbfrase som antesedent (som ikke veksler, og dermed ikke målspråkligt). Utfordringene ligger primært i å knytte vekslinga av objekter til hvilken antesedent objektet har. Studien viser at objektsveksling er et fenomen som kommer på plass ganske seint, ikke før i 7-8-årsalderen, hos morsmålsinnlærere av norsk.

2.5.1.3 Oppsummering – hva er det som er vanskelig i tilegnelsen

Studiene som er gjennomgåtte viser at subjektsveksling og objektsveksling tilegnes på forskjellige tidspunkt for barn. Subjektsveksling er på plass ganske tidlig i tilegnelsen hos barn,

rundt to-tre-årsalderen. Objektsveksling derimot er ikke på plass før i 7-8-årsalderen. Dette forklares på bakgrunn av flere faktorer som spiller inn i tilegnelsen av disse fenomenene.

Grunnen til dette er, som vi har sett i studiene ovenfor, knytta til økonomi, frekvens, kompleksitet og forståelse for nyanser. Prinsippet om økonomi innebærer, som nevnt tidligere, at barn ikke flytter elementer før de har tilstrekkelig med innputt for at flytting er riktig. Likevel kommer barn fort over dette prinsippet generelt gjennom tilstrekkelig med innputt. Subjektsvekslingskontekster er ganske frekvent i muntlig tale, og dette er en av de mulige forklaringene bak at subjektsveksling er på plass ganske tidlig i tilegnelsen. Objektsvekslingskontekster er derimot mindre hyppige, og barn vil dermed møte slike kontekster i mindre grad. Fenomenets frekvens vil være en mulig forklaring bak at dette fenomenet tilegnes seinere enn subjektsveksling, på grunn av at barn ikke møter denne ordstillinga tilstrekkelig i innputten.

Videre er fenomenene også ganske komplekse. Det første man vil møte på for disse fenomenene er distinksjonen mellom DP-er og pronomener, hvor pronomener i større grad foretrekkes vekslet for både subjektsveksling og objektsveksling. Men mange pronomener oppfører seg annerledes, og man må skille mellom ulike typer pronomener. En annen utfordring går på informasjonsstruktur, hvor skillet mellom kjent og ny informasjon i diskursen blir sentral for om veksling av subjekt og objekt skjer. Objektsveksling er imidlertid enda mer komplekst (Anderssen mfl., 2012), hvor pronomenet «det» sine ulike antesedenter spiller inn i vekslinga av dette objektspronomenet. Dette viser at objektsveksling er mer komplekst enn subjektsveksling.

2.5.2 Andrespråksstudier

Det er gjort få studier på tilegnelsen av subjekts- og objektsveksling hos andrespråksinnlærere av norsk. Didriksen (2016) og Anderssen mfl. (2018) er de studiene jeg kjenner til. Didriksen (2016) har sett på tilegnelsen av objektsveksling i sin studie. Anderssen mfl. (2018) har sett på tilegnelsen av begge fenomenene i sammenheng. Felles for disse studiene er at begge har gjort akseptabilitetsundersøkelser. Didriksen (2016) har sett på effekten av morsmålet i tilegnelsen av objektsveksling. Siden dette ikke er et aspekt jeg har sett på i denne oppgaven, tar jeg ikke for meg denne studien i gjennomgangen her. Videre greier jeg derfor kun ut om studien til Anderssen mfl. (2018). De har sett på begge fenomenene, i likhet med hva jeg gjør.

2.5.2.1 Anderssen mfl. (2018)

Anderssen mfl. (2018) har undersøkt tilegnelsen av subjeks- og objektsveksling hos andrespråksinnlærere av norsk gjennom en akseptabilitetsundersøkelse. Informantene i studien omfatter 59 andrespråksinnlærere av norsk og en morsmålsgruppe som kontrollgruppe. En viktig detalj når det kommer til informantene er at disse ble rekruttert fra tre forskjellige norskkurs etter nivå (1-3), og i tillegg ble det gjort en ferdighetstest blant disse for å ettergå deres språklige kompetanse (Anderssen mfl., 2018, s. 254). Dette gjør at resultatene kan ses opp mot informantenes kompetanse i norsk. Undersøkelsen testet subjeksveksling, både i hovedsetninger og i undersetninger, og objektsveksling.

For subjeksveksling viser resultatene at andrespråksinformantene skiller seg fra morsmålsinformantene på en del områder. Sistnevnte gruppe aksepterer generelt veksling av subjekspronomen i større grad enn DP-subjekter, også i hovedsetninger. I underordna setninger er både subjekspronomen og DP-subjekter foretrukket i veksla posisjon. Morsmålstalerne viser at de tydelig skiller mellom subjekter realiserte som pronomen og DP-er, og om det er ei hovedsetning eller underordna setning. Andrespråksinformantene derimot skiller ikke mellom disse aspektene for veksling av subjekter. De aksepterer i stor grad både veksling av subjekspronomen og DP-subjekter, også i hovedsetninger og i underordna setninger. De veksler altså subjekter uavhengig av om realisering (DP/pronomen) og setningstype (hovedsetning/underordna setning). Resultatene viser et tydelig skille mellom morsmålstalerne og andrespråksinformantene for vekslinga av subjekter. Likevel viser ferdighetsnivået på innlærerne ei utvikling mot målspråkslikhet. Med et økende ferdighetsnivå øker også preferansen for vekslende subjekter, både i hovedsetninger og i leddsetninger. Samtidig foretrekker informanter med høyere ferdighetsnivå i større grad å vekslende subjekspronomen og i mindre grad DP-er. Med økende ferdigheter i norsk beveger informantene seg mot målspråkslikhet.

Disse resultatene viser at det generelt er en tydelig forskjell mellom morsmålstalere og andrespråksinnlærere: Morsmålstalere legger vekslinga til grunn ut fra hvilken type setning (hovedsetning/underordna setning) og hvordan subjektet er realisert (DP/pronomen).

For objektsveksling viser resultatene at andrespråksinformantene også i denne undersøkelsen ikke er målspråkslik på flere områder. For denne undersøkelsen aksepterer morsmålsinformantene i stor grad vekslende objektspronomen, mens DP-objekter mer eller mindre blir vurdert som ugrammatisk. Objektspronomen med nominell antesedent

vrderes høyere i vekslet posisjon enn objektspronomen med ikke-nominell antesedent. Dermed viser de også at de tar i betraktning antesedenter som en faktor for veksling. Disse faktorene finner ikke andrespråksinformantene å være like viktige i vekslinga av objekter. Andrespråksinformantene aksepterer i stor grad både objektspronomen og DP-objekter i ikke-veksla posisjon. Når det kommer til objektspronomenets antesedent gjør ikke informantene noen forskjeller, slik at både pronomen med nominelle og ikke-nominelle antesedenter vurderes høyt i ikke-veksla posisjon. Ferdighetsnivået blant andrespråksinformantene gjorde også for objektsveksling utslag i positiv retning: De vurderer vekslende objektspronomen høyere enn vekslende DP-objekter, men de informantene som er på det høyeste ferdighetsnivået foretrekker imidlertid å ikke vekslende objektspronomen i det hele tatt.

Dataene i denne undersøkelsen viser at andrespråksinnlærerne skiller seg fra morsmålstalere. På generell basis gjør andrespråksinnlærerne vekslinga på bakgrunn av syntaktisk funksjon (subjekt/objekt), til forskjell fra morsmålstalere som gjør denne på bakgrunn av realisering (DP/pronomen). For veksling av objektspronomenet «det» er dens antesedent også en faktor for om morsmålsinformantene veksler dette (nominell/ikke nominell). Dette er ikke en faktor andrespråksinformantene tar i betraktning. Ferdighetsnivået spiller inn på akseptabiliteten for morsmålslike strukturer, hvor med økende ferdighetsnivå i norsk aksepteres morsmålslike strukturer oftere. De veksler altså på generelt grunnlag flere subjekter og objekter i større grad med økende ferdighetsnivå. Likevel vil de informantene på de høyeste ferdighetsnivåene overakseptere målspråklig struktur. Det vil si at informantene veksler flere DP-subjekter til den grad at vekslinga av disse vil gå på bekostning av informasjonsstruktur. Samtidig overaksepterer de også objektsveksling på den måten at pronomen med ikke-nominelle antesedenter ikke veksles. Andrespråksinnlærere kan, utfra disse resultatene, sies å være mer sensitiv til frekvens i språktilegnelsen enn økonomi, som studiene i kapittel 2.5.1 viser at barn er.

De ser på dataene i lys av førstespråkstilegnelse for å kunne gjøre en sammenligning og si noe om første- og andrespråkstilegnelsen kan sies å være lik eller forskjellig. Innlærernes vekslingspreferanser indikerer to mulige starttilstander for vekslinga av subjekter og objekter. Ett av disse er at de starter med ingen preferanse for veksling, som igjen indikerer en mulig lik starttilstand for disse fenomenene i første- og andrespråkstilegnelse. En annen mulighet er at de starter med vekslende subjekter og ikke-vekslende objekter i tilegnelsen, som preferansene i undersøkelsen underbygger. Dette samsvarer med innputten innlærerne får, og indikerer igjen at andrespråksinnlærere av norsk er mer sensitive til frekvens enn økonomi i

tilegnelsesprosessen. Dette er forskjellig fra barn som starter med alle, både subjekter og objekter, foretrukket i ikke-veksla posisjon. Utviklinga mot målspråket må altså gå omvendt vei sammenlignet med utviklinga hos barn, hvor andrespråksinnlærerne må avlære seg vekslinga av DP-subjekter og lære seg vekslinga av nominelle objekter med nominelle antesedenter.

Sammenligningsgrunnlaget i denne studien er imidlertid ikke uproblematisk. Metoden de har brukt, akseptabilitetsvurdering, er ikke uten videre et godt grunnlag for sammenligning med morsmålsstudiene i kapittel 2.5.1. Resultatene fra disse er samla inn på en annen måte enn resultatene i denne studien. Videre er heller ikke resultatene forskerne får uten videre sammenfallende med hva innlærere vil bruke i muntlig produksjon.

2.6 Prediksjoner

Med bakgrunn i andrespråksteori og tidligere studier på tilegnelsen av subjekts- og objektsveksling vil begge disse grammatiske fenomenene være utfordrende for andrespråksinnlærere å tilegne seg. Grensesnitthypotesen predikerer at begge fenomenene vil være utfordrende på bakgrunn av koblinga innlærerne må gjøre mellom språkinterne og språkeksterne domener.

Videre må vekslinga i stor grad tilegnes gjennom innputt. Innlærerne må få bevis på at subjekter og objekter kan flytte til andre posisjoner. Med utgangspunkt i innputt, har tidligere forskning sett at konstruksjoner med subjektsveksling er mer frekvent enn objektsvekslingskonstruksjoner. På bakgrunn av dette kan man predikere at subjektsveksling vil være lettere å tilegne seg enn objektsveksling. Likevel vil grensesnitthypotesen predikere at informantene ikke veksler målspråklikt basert på informasjonsstruktur fordi dette krever en kobling mellom språkinterne og språkeksterne moduler.

3 Metode

I dette kapittelet presenterer jeg metoden jeg har brukt for å samle inn data. I kapittel 3.1 går jeg inn på hvilken metode som er valgt, og begrunner dette valget. I 3.1.1 legger jeg fram informantgrunnlaget, hvordan jeg har gått fram for å rekruttere informanter, og informasjon om disse. I kapittel 3.2 presenterer jeg hvordan undersøkelsene er utformet, og konkret hvordan disse ble utført. I kapittel 3.3 beskriver jeg hvordan behandlinga av dataene har blitt gjort. I dette kapittelet går jeg også inn på de irrelevante setningene som informantene produserte i undersøkelsene. Som en avslutning av dette kapittelet tar jeg i kapittel 3.4 opp de etiske hensynene som har blitt tatt i denne studien.

3.1 Valg av metode

Den primære metoden valgt for denne oppgaven er et språkeksperiment, og mer spesifikt en elisiteringsundersøkelse. En slik metode ble valgt for å få innsikt i den språklige produksjonen hos andrespråksinnlærere. Tilsvarende undersøkelser er ikke blitt gjort på andrespråksinnlærere tidligere. Tidligere er det kun én studie på subjekts- og objektsveksling hos innlærere av norsk som andrespråk, og det har ikke, meg bekjent, blitt gjort undersøkelser på andrespråksinnlæreres muntlige produksjon. Den tidligere forskninga har imidlertid vært sentrert rundt talespråk hos morsmålstalere, og da har korpusundersøkelser vært den primære forskningsmetoden. Flere studier på tilegnelsen av disse grammatiske fenomenene er gjort på barn (for en mer dyptpløyende gjennomgang av tidligere forskning, se kapittel 2.5). Undersøkelsene jeg har gjennomført bruker samme design som Anderssen mfl. (2010) og Anderssen mfl. (2012). Jeg kunne valgt å gjøre en korpusstudie eller en studie basert på spontan tale. Dette ville imidlertid krevd store mengder korpusdata eller data av spontan tale, spesielt siden objektsveksling er lite frekvent i tale. Valget falt derfor på språkeksperiment for å se på disse fenomenene i sammenheng.

I slike undersøkelser har man en viss grad av kontroll på hvilke setninger informantene bruker. Dette er en fordel, samtidig som det er en ulempe. I mine undersøkelser tvinger jeg fram gitte konstruksjoner, og konteksten blir dermed mindre naturlig. Dette fører til uklare forbindelseslinjer mellom elisiteringsundersøkelser på den ene siden og spontan tale på den andre. Det informantene gjør, eller de konstruksjonene de bruker, i undersøkelsene trenger ikke nødvendigvis å være de konstruksjonene de bruker i vanlig spontan tale, da jeg i denne typen undersøkelse nettopp framtvinger konstruksjoner, noe som gjør det hele (dels) unaturlig. Dette har også noe med konteksten å gjøre: Informantenes møte med meg, språkforskeren, skaper en

unaturlig kontekst, hvor informantene kan føle at de må snakke «riktig» (norsk). Det hele handler om at de legger til en forventning, noe som kan føre til at informantene kan gjøre uforutsette ting. Den primære utfordringa er likevel at informantene kan bruke konstruksjoner de nødvendigvis ikke ville ha brukt i naturlig tale.

3.1.1 Informantgrunnlag

Studien presenterer og behandler data fra 27 andrespråksinformanter og syv informanter som har norsk som morsmål. Sistnevnte gruppe er inkludert som en kontrollgruppe, som fungerer som et referansepunkt for fenomenene i studien. I dette kapittelet presenterer jeg nøkkeldata om og gir en oversikt over informantene i studien.

3.1.1.1 Morsmålsinformantene

Morsmålsgruppen omfatter syv studenter som går på lektorutdanninga ved UiT – Norges arktiske universitet og har norsk som morsmål. Ytterligere tre informanter skulle delta i undersøkelsene, men dette lot seg ikke gjøre å gjennomføre av praktiske årsaker. Få informanter er selvfølgelig en svakhet i studien. Jeg samla inn informasjon om informantenes alder, kjønn og geografisk opprinnelse. Informantene var omtrent like gamle, hvor den yngste var 24 år og den eldste 27 år. Gruppen besto av seks kvinner og én mann. Denne var spredt med hensyn til geografisk opprinnelse, fra Hedmark i sør til Finnmark i nord (se vedlegg 4 for en oversikt over informantene).

3.1.1.2 Andrespråksinformantene

Andrespråksinformantene ble rekruttert via Voksenopplæringa i Tromsø¹². Voksenopplæringa i Tromsø tilbyr norsk med samfunnskunnskap for flyktninger og innvandrere, grunnskoleopplæring og spesialundervisning for voksne, og andre norskkurs for innvandrere og flyktninger. Informantene er rekruttert fra grunnskoleklassene på Voksenopplæringa, og andrespråksinformantene omfatter til sammen 27 deltakere: tolv fra GS2 og 15 fra GS3¹³. Deltakere fra disse to klassene eller nivåene ble prioritert på bakgrunn av mulig språklig kompetanse. GS3 er det høyeste grunnskolenivået hos utdanningsinstitusjonen, og når man er ferdig med dette nivået tar man grunnskoleeksamen. Består man denne skal man ha (tilnærmet) lik kompetanse som om man har fullført norsk grunnskole. Det var essensielt å velge

¹² <http://voksenopplaringen.tromsokolen.no/>

¹³ Grunnskole delen på Voksenopplæringa deles inn i tre nivåer: GS1, GS2 og GS3. Etter fullført GS3 tar deltakerne en eksamen som tilsvarer eksamenen man tar etter tiende klasse.

informanter som kunne være på et språklig nivå hvor de kunne ha tilegna seg både subjektveksling og objektsveksling. Derfor ble personer på de øverste nivåene prioriterte i utvelginga av informanter. Selv om deltakerne var forventet å være på et visst språklig nivå, viste det seg at den språklige kompetansen blant informantene ikke var så høy.

Jeg samla inn noe informasjon om informantene. Denne informasjonen omfatter kjønn, alder, botid i Norge og kunnskaper i andre språk. Informantgruppa hadde en stor overvekt av kvinner. Kvinnene utgjorde hele 17 av 27 informanter. Informantene spriker stort når det kommer til alder og botid, hvor den yngste informanten var 22 år på datainnsamlingstidspunktet og den eldste 44 år (gjennomsnittsalderen lå på 29 år). Botiden strekker seg fra bare ett år og to måneder til nesten 15 år. Informantene i GS3-gruppen ligger i øvre sjikt når det gjelder botid, fra fire år og oppover, men det var òg informanter i GS2 som hadde lang botid i Norge, hvor den var 14 år på det lengste. Det var videre også mange morsmål representert i denne informantgruppa, og det kan listes opp hele ti språk. De fleste (12/27) hadde somalisk som morsmål. Somalia var også det landet flest informanter kom fra (10/27), men det kan listes opp seks andre opprinnelsesland (se vedlegg 3 for en oversikt over informantene).

Det må også nevnes at informantene mine ikke kan sies å være *andrespråksinnlærere* av norsk. Mange av informantene kan flere språk i tillegg til sitt morsmål (se vedlegg 3). Noen informanter skriver at de ikke kan noen andre språk enn morsmålet sitt og det språket de tilegner seg, altså norsk. Likevel er det grunn til å ikke anse de som ekte *andrespråksinnlærere*, da de blant annet også har engelsk som fag på skolen. Av den grunn anser jeg ikke noen av mine informanter som *andrespråksinnlærere*. Grunnet oppgavens fokus skiller jeg ikke mellom informantene med tanke på antall andre språk informantene behersker, heller ikke på hvilke. Jeg benytter følgelig termen *andrespråksinnlærere* om mine informanter, til fordel for begreper som *tredjespråksinnlærere* osv.

3.2 Undersøkelsene

De språklige dataene ble samla inn gjennom elisiteringsundersøkelser, én for hver av de grammatiske fenomenene, subjektveksling og objektsveksling. Undersøkelsene jeg har utarbeidet er omarbeidede versjoner fra tidligere studier gjort av henholdsvis Anderssen mfl. (2010) og Anderssen mfl. (2012). Da jeg hadde med voksne informanter å gjøre, måtte undersøkelsene gjennom en mer eller mindre omfattende endring for at disse skulle passe voksne informanter, og få et mer voksent preg.

Undersøkelsene ble begge gjort på Voksenopplæringa i Tromsø. Først gjennomførte jeg undersøkelsen om subjektsveksling, og omtrent to uker etterpå objektsvekslingsundersøkelsen. Dette ble gjort for å ikke slite ut informantene. I det følgende tar jeg for meg hver av undersøkelsene og skriver om arbeidet som har ligget bak utforminga av disse.

3.2.1 Subjektsvekslingsundersøkelsen

Undersøkelsen besto av 28 kontekster, hvorav tre var øvelseskontekster. Disse kontekstene er tatt med i tellinga av datamaterialet, da alle informantene fort fikk forståelse av hvordan undersøkelsen var utformet, og det ble dermed ikke nødvendig å modellere for dem. Fire av de 28 kontekstene hadde oppfølgingsspørsmål som ikke utløste testkonstruksjonen. Disse utgjorde undersøkelsens fillere. De ble inkluderte i undersøkelsen for å bryte opp, og for å prøve å unngå at informantene kom inn i et mønster under undersøkelsen. Som vist i Tabell 1 involverte de fleste kontekstene (13/28) (trykk)svake pronomener, mens det var tre kontekster for hver av de ytterligere fem kategoriene («det» med type-DP antesedent, «det» med verbfrase-antesedent, kontrastive pronomener, possessive pronomener, og ubestemte pronomener¹⁴ (Se vedlegg 5 for illustrasjoner av samtlige kontekster). To av de ubestemte pronomenerne (*noen* og *alle*) kunne både brukes i veksla og ikke-veksla posisjon, hvor posisjonene informantene valgte hadde en egen tolkning. For å tydeliggjøre informantenes tolkning av disse inkluderte jeg et oppfølgingsspørsmål i disse kontekstene. Disse utgjorde ikke en egen kontekst i undersøkelsen. I tabellen under er testforholdene oppsummerte.

¹⁴ Pronomenene som ble brukt i undersøkelsen var følgende:

- 14 svake pronomener: 7 *hun*, 6 *han*
- 2 «det» med type-DP-antesedent
- 3 «det» med verbfrase-antesedent
- 3 kontrastive pronomener: 1 HO, 1 HAN, 1 DEM
- 3 possessive pronomener: 1 *hennes*, 1 *hannes*, 1 *demmes*
- 3 ubestemte pronomener: 1 *noen*, 1 *man*, 1 *alle*

Tabell 1 Antall og type testforhold av subjeksveksling

Kategorier	Svake pronomen med nominell antesedent	«Det» med type-DP- antesede nt	«Det» med verbfrase- antesedent	Kontrastive pronomener	Possessive pronomener	Ubestemte pronomener
Antall	14/28	2/28	3/28	3/28	3/28	3/28

3.2.1.1 Gjennomføring av subjeksvekslingsundersøkelsen

Designet for undersøkelsen er basert på Anderssen mfl. (2010), og i denne undersøkelsen ble informantene introdusert for to personer, Elise og Lars. Disse to personene gjør mange forskjellige ting, men noen ganger gjør de ikke disse tingene. Det informantene skulle finne ut var hvorfor de ikke gjorde ulike ting. For å finne ut hvorfor, skulle de spørre en tredje person, Martin, om dette. Martin kjente Lars og Elise veldig godt, så han visste hvorfor.

Først fikk informantene vite at Lars eller Elise en gang hadde gjort noe. Den aktuelle situasjonen fikk de se på skjerm (se illustrasjon i Figur 2). Deretter fikk de se et nytt bilde hvor situasjonen eller tingen hadde et rødt kryss over. Så kom Martin fram på skjermen, og informantene ble bedt om å spørre han hvorfor. Da informantene hadde formulert sitt spørsmål, kom svaret til Martin fram i en snakkeboble.

Figur 2 Eksempel på en kontekst brukt i undersøkelsen om subjektveksling

En typisk kontekst er illustrert i (38), hvor det forventa svaret fra informanten er inkludert i (38b).

(38)

- a. Intervjuer: Ho Elise like å sykle. Hver dag sykle ho til jobb, men ikke i dag. Så ho sykla ikke til jobb i dag. Kan du spørre han Martin koffer?
- b. Informant: Koffer sykla ho ikke (til jobb) i dag?
- c. Intervjuer (leser fra tekstboble på skjermen): Fordi det er hull i dekket på sykkelken.

Ved å utforme undersøkelsen på denne måten produserte jeg ikke noen setninger som informantene selv skulle produsere. Jeg sørget for å produsere setninger på normalstruktur, hvor subjektet står i førsteposisjon etterfulgt av verb og negasjon. Informantene på sin side skulle utforme et *hv*-spørsmål, så strukturen ville ikke være den samme. I slike spørsmål plasserer

man en *hv*-frase i begynnelsen, og på grunn av V2 følger det finitte verbet som andre ledd. Deretter vil subjektet og negasjonen komme. I slike kontekster vil man kunne se hvilken rekkefølge informanter velger på leddene subjekt og negasjon.

3.2.1.2 utfordringer i gjennomføringa av subjeksvekslingsundersøkelsen

Enhver språklig undersøkelse er ikke uten utfordringer. Jeg oppdaget tidlig at mange informanter ikke brukte pronomener konsekvent i deres språklige produksjon, men heller brukte navnene på personene. Dette gjorde også flere av morsmålsinformantene. I gjennomføringa av undersøkelsen med morsmålstalerne ble jeg oppmerksom på undersøkelsens svakhet når det gjelder informantenes utstrakte bruk av DP-er. Derfor valgte jeg å be morsmålsinformantene bruke pronomener istedenfor DP-er. I ettertid ser jeg at dette også burde vært gjort med andrespråksinformantene, men det er interessant å se om informantene veksler DP-er eller ikke. I de kontekstene hvor possessive pronomener skulle testes, produserte en god del av informantene, både morsmålsinformantene og andrespråksinformantene, irrelevante setninger. Dette på grunn av en svakhet i designet når det gjelder disse kontekstene.

Det oppsto en annen utfordring som ikke hadde noe med selve undersøkelsen og utforminga av denne å gjøre. Denne omfatter heller andrespråksinformantenes grammatiske kompetanse. For at subjeksveksling skal være mulig er det en forutsetning at setningene oppfyller V2-kravet og hvor verbet er invertert med subjektet (se kapittel 2.4.1). Under denne undersøkelsen produserte alle andrespråksinformantene i de fleste tilfeller ikke setninger som oppfylte disse kravene. Det var tre avvikende ordstillinger som isteden ble brukt: En der setninga ikke inneholdt et verb (39), en der verbet ikke var flytta i det hele tatt (40), og en der verbet var flytta forbi negasjonen, men ikke forbi subjektet (41).

(39) Hvorfor hun ikke ut?

(40) Hvorfor hun ikke gå ut?

(41) Hvorfor hun gå ikke ut?

Oppfyller ikke setninger V2-kravet kan det oppstå utfordringer ved å se på subjeksveksling. Avvikende responser som (39) og (40) vil kunne gi en indikasjon på rekkefølge av subjekt og negasjon, mens responser som (41) ikke vil kunne gjøre dette. Verbet må altså enten ikke flyttes i det hele tatt eller stå på V2-plass for å se om subjektet står i veksla eller ikke-veksla posisjon.

3.2.2 Objektsvekslingsundersøkelsen

Denne undersøkelsen besto av til sammen 33 kontekster, hvorav tre av disse var øvelseskontekster. Disse er ikke medregnet i datamaterialet da de ble brukt for modellering. Ni av kontekstene var positive fillere. Mønsteret i fillerene var det samme, men setningene som informantene skulle produsere inneholdt ikke en negasjon. Vi står altså igjen med 21 faktiske kontekster (hvor både øvelseskontekstene (3) og fillerkontekstene (9) er trukket fra) for testing av objektsveksling. Som vist i tabell 2 inneholdt fem kontekster type-DP-antesedenter, fem nominelle antesedenter, fire verbfrase-antesedenter, to kontrastive pronomener, tre possessive pronomener og to ubestemte pronomener¹⁵ (Se vedlegg 6 for illustrasjoner av samtlige kontekster).

Tabell 2 Antall og type testforhold av objektsveksling

Kategorier	«Det» med Type-DP-antesedent	«Det» med nominell antesedent	«Det» med verbfrase-antesedent	Kontrastive pronomener	Possessive pronomener	Ubestemte pronomener
Antall	5/21	5/21	4/21	2/21	3/21	2/21

3.2.2.1 Gjennomføring av objektsvekslingsundersøkelsen

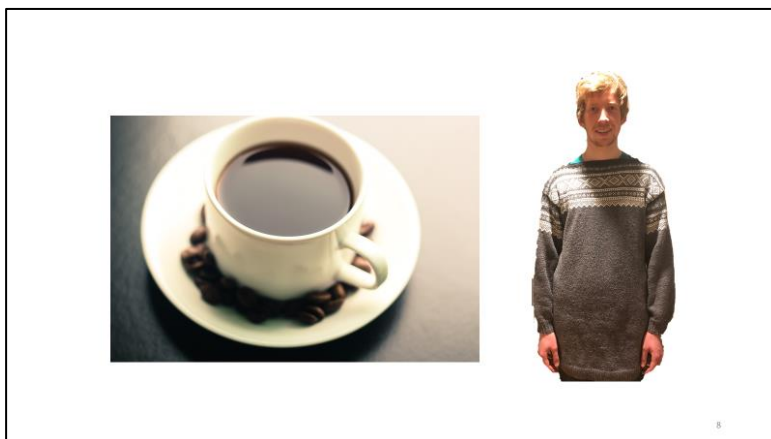
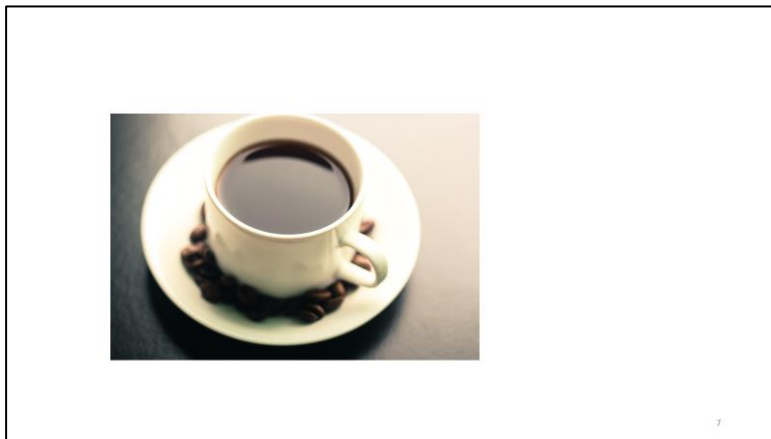
Designet for undersøkelsen er basert på Anderssen mfl. (2012), hvor informantene ble introdusert for en person som het Martin. I denne undersøkelsen skulle informantene bli bedre kjent med han. Martin er samme person fra undersøkelsen om subjektsveksling. Valget om å

¹⁵ Pronomenene som ble brukt i undersøkelsen var følgende:

- 5 type-DP-antesedenter
- 5 nominelle antesedenter
- 4 verbfrase-antesedenter
- 2 kontrastive pronomener: 1 *HAN*, 1 *DEM*
- 3 possessive pronomener: 2 *hannes*, 1 *demmes*
- 2 ubestemte pronomener: 1 *noen*, 1 *nokka*

beholde Martin også i denne undersøkelsen begrunnes i en kontinuitet ved undersøkelsene, samt i at han er gjenkjennelig for informantene.

I denne undersøkelsen skulle informantene bli bedre kjent med Martin ved at de fikk se bilder på en dataskjerm av ulike objekter eller situasjoner. Utfra disse stilte jeg spørsmål om Martin og det aktuelle bildet (f.eks. «drikk han det eller ikke?»), og informantene skulle da avkrefte eller bekrefte den aktuelle situasjonen. For å vite hva de skulle svare måtte informantene se om det kom et rødt kryss eller om det var Martin som kom fram på skjermen. Kom Martin fram, skulle svaret være positivt, og følgelig *ikke* inkludere en negasjon (som i Figur 3). Kom det et kryss, skulle svaret deres være negativt, og følgelig inkludere en negasjon (som i Figur 4). Informantene ble bedt om å produsere hele setninger for å unngå å få bare «ja» eller «nei» som respons.

Figur 3 Eksempel på en positiv kontekst brukt i undersøkelsen om objektsveksling

Figur 4 Eksempel på en negativ kontekst brukt i undersøkelsen om objektsveksling

En typisk kontekst er illustrert i (42), hvor det forventede svaret til informantene er inkludert i (42b):

(42)

- a. Intervjuer: Æ har sett han Martin mange ganger på fotballbanen med noen folk. En dag så spilte dem fotball, og han Martin sparka ballen langt bort. Æ lure på om han Martin fant fotballen sin. Fant han den eller ikke?
- b. Informant: Han fant den ikke.

3.2.2.2 utfordringer i gjennomføringa av objektsvekslingsundersøkelsen

Denne undersøkelsen hadde også noen utfordringer. Den mest framtrekkende utfordringa var i likhet med forrige undersøkelse også at informantene ikke benyttet pronomen i sin språklige produksjon, men heller fulle DP-er. Likevel er det interessant å se på om informantene veksler DP-er.

3.3 Behandling av innsamla data

Da informantenes språklige produksjon skulle kategoriseres var det flere hensyn som måtte tas. Først ble responsene kategorisert for om det hadde blitt brukt pronomen eller DP-er i produksjonen. Deretter, om informanten hadde brukt pronomener, ble disse kategorisert etter hvilken pronomen- eller antesedentkategori de tilhørte. Uavhengig av om informantene brukte pronomener eller DP-er ble disse kategorisert for veksling. Det var også en kategori for irrelevante responser. I det følgende går jeg litt mer i detalj i behandlinga av dataene for hver av undersøkelsene og informantgruppene.

3.3.1 Subjektsvekslingsundersøkelsen

I dette underkapittelet greier jeg ut om hvordan jeg har gått fram for å kategorisere dataene fra undersøkelsen om subjektsveksling. Dette blir gjort for hver informantgruppe. Jeg gir også en kort oversikt over alt datamateriale, både relevant, og irrelevant, som har framkommet av denne undersøkelsen. Deretter går jeg inn på de responsene fra informantene som har blitt kategorisert som irrelevante, slik at disse blir ekskluderte i framstillinga av all relevant data i kapittel 4.

3.3.1.1 Morsmålsinformantene

Morsmålsgruppas responser ble først kategorisert etter bruk av DP og pronomen, for deretter å dele pronomenene inn i de ulike pronomenskategoriene. Både DP-ene og pronomenene har blitt kategorisert for veksling og ikke-veksling. Det var også nødvendig å ha en kategori for irrelevante responser.

Undersøkelsen besto av 28 elisiteringskontekster. Med syv informanter gir dette et forventet antall produserte relevante setninger på 196. Informantene produserte 160 (81,6 %) av disse er relevante, og 36 (18,4 %) responser som ikke ga grunnlag for å teste subjektsveksling.

Tabell 3 Oversikt over alle responser i subjektsvekslingsundersøkelsen hos morsmålsinformantene

Relevante	Irrelevante
160/196 (81,6 %)	36/196 (18,4 %)

De irrelevante setningene er irrelevante av flere grunner. Spesielt to av de possessive kontekstene var designet slik at det ble mer naturlig for informantene å tiltale Martin direkte, ved bruk av pronomenet «du» (43), men også noen informanter produserte setninga slik at det

possessive pronomenet kom sist i setninga (44). I konteksten hvor det ubestemte pronomenet «noen» ble testet, var det ingen av informantene som produserte en relevant setning da de brukte underordna setninger (45). Det var også én informant som ikke produserte alle setninger med spørrepronomenet «hvorfor» (46).

(43) Koffer likte du ikkje Lars sin kake? (2012)

(44) Koffer likte han ikkje gaven demmes? (2015)

(45) Koffer e det sånn at noen ikkje lik at du bruke telefonen på jobb? (2010)

(46) Ka va grunnen til at Lars ikkje treni i går? (2011)

Disse setningene utgjorde de irrelevante setningene hos morsmålstalerne. De relevante setningene utgjorde 160 (81,6 %) av det totale antallet produserte setninger. Disse blir tatt for seg i kapittel 4.1.1.

3.3.1.2 Andrespråksinformantene

Dataene fra andrespråksinformantene krevde ei annen tilnærming. Responsene måtte først kategoriseres for grad av verbflytting, da disse i stor grad manglet V2. Det ble også nødvendig å inkludere en kategori for setninger uten verb. Hadde informantene ikke flytta verbet, eller flytta verbet riktig for å tilfredsstille V2-kravet, ble disse responsene igjen kategorisert for subjektsveksling. Det var i tillegg en kategori for irrelevante responser.

For å få en ordstilling for legger til rette for subjektsveksling, må enten setninga tilfredsstille V2-kravet i norsk med inversjon mellom subjekt og verb eller ingen verbflytting i det hele tatt (en nærmere beskrivelse av dette er å finne i kapittel 2.5.1). Informantene hadde utfordringer med å produsere slike setninger (se Tabell 4), hvor mange manglet verbflytting (47) og de fleste hadde bare verbflytting forbi negasjon (48).

(47) Hvorfor han ikke treni i går? (1020)

(48) Koffer han har ikke trent på i går? (1118)

Undersøkelsen besto av 28 elisiteringskontekster, noe som med 27 informanter vil gi et forventet tall på 756 relevante setninger. I responsene fra andrespråksinformantene var de fleste av disse setningene konstruert på en slik måte at de ikke gir grunnlag for å teste subjektsveksling. Hele 329 (54,2 %) hadde ordstilling som vist i (48). Dermed gir ikke disse setningene grunnlag for å se om subjektet er veksla eller ikke. Disse setningene måtte dermed ekskluderes.

Tabell 4 Oversikt over alle responser i subjektvekslingsundersøkelsen hos andrespråksinformantene delt inn etter ordstilling

	Relevante			Irrelevante	
	Inversjon	Ingen verbflytting	Uten verb	Ikke inversjon mellom subjekt og verb	Irrelevante av andre grunner
GS2	21/336 (6,3 %)	87/336 (25,9 %)	2/336 (0,6 %)	146/336 (43,5 %)	80/336 (23,8 %)
GS3	25/420 (6,0 %)	111/420 (26,4 %)	16/420 (3,8 %)	183/420 (43,6 %)	85/420 (20,2 %)
Til sammen	46/756 (6,1 %)	198/756 (26,2 %)	18/756 (2,4 %)	329/756 (43,5 %)	165/756 (21,8 %)
Totalt	262/756			494/756	

Videre var det en rekke setninger som ble kategorisert som irrelevante av andre grunner. Disse utgjorde totalt 165 (21,8 %) setninger. Dette inkluderer fortrinnsvis setninger som ikke inneholdt negasjon (49) eller et subjekt (50). Inneholder ikke en setning noen av disse er det ikke grunnlag for å se om subjektene er veksla eller ikke. Har setningene blitt konstruert som underordna spørsmål, er de kategorisert som irrelevante (51). Er setninga konstruert på en helt annen måte enn det som var meninga har den også blitt kategorisert som irrelevant (52), eller om den har en annen ordstilling som ikke har kunnet gått inn i noen av de andre kategoriene (53). I tillegg har setninger som inneholder feil pronomer til testkonteksten også blitt kategorisert som irrelevant (54). Dermed er det 487 av til sammen 757 produserte setninger som faller inn under kategorier som ikke gir grunnlag for å teste subjektveksling, da de enten er kategorisert som irrelevante, eller inneholder et verb som ikke er invertert med subjektet.

- (49) Koffor ho vanner på hver dag i den blomster? (1114)
- (50) Hvorfor ikke på jobb i går? (1013)
- (51) Koffor at han ikke står opp tidlig? (1118)
- (52) Hvorfor ikke? (1115)

(53) Koffor hannes kake liker ikke? (1014)

(54) Koffer han ikke røyke i jobben? (hvor det skulle vært brukt «man») (1016)

De relevante setningene omfatter setninger som enten hadde riktig ordstilling med tanke på V2, eller setninger som ikke hadde noe verbflytting. Til sammen var det 206 (27,2 %) av setningene hvor verbet ikke var flytta i det hele tatt. Et mindretall av setningene, 46 (6,1 %), var konstruert på en slik måte som tilfredstilte V2-kravet. Disse blir tatt for seg i kapittel 4.1.2.

3.3.2 Objektsvekslingsundersøkelsen

I dette underkapittelet greier jeg ut om hvordan jeg har gått fram for å kategorisere dataene fra undersøkelsen om objektsveksling. Dette blir også her gjort for hver informantgruppe. Jeg gir en kort oversikt over alt datamateriale, både relevant og irrelevant, som har framkommet av denne undersøkelsen. Deretter går jeg inn på de responsene fra informantene som har blitt kategorisert som irrelevante, slik at disse blir ekskluderte i framstillinga av all relevant data i kapittel 4.

3.3.2.1 Morsmålsinformantene

Slik jeg kategoriserte responsene fra subjektsvekslingsundersøkelsen, ble morsmålsgruppas responser også for denne undersøkelsen først kategorisert etter bruk av DP og pronomener. Deretter ble responsene delt inn i de ulike pronomenskategoriene. Både DP-ene og pronomenerne har blitt kategorisert for veksling og ikke-veksling. Det var også nødvendig å ha en kategori for irrelevante responser.

Undersøkelsen besto av 21 elisiteringskontekster. Med syv informanter kunne man forvente 147 relevante setninger. De fleste av disse, 117 (79,6 %), er relevante for å se på vekslinga av objekter. De resterende 30 (20,4 %) er irrelevante.

Tabell 5 Oversikt over alle responser i objektsvekslingsundersøkelsen hos morsmålsinformantene

Relevante	Irrelevante
117/147 (79,6 %)	30/147 (20,4 %)

De irrelevante setningene er irrelevante av flere grunner. De fleste av disse mangler et objekt (55) eller er setninger hvor objektet er tematisert (56). Det ble òg produsert setninger som ikke hadde «ikke» som negasjon, som var obligatorisk i alle kontekstene (57). Samtidig var et fåtall

av de produserte setningene i de possessive kontekstene strukturert slik at det possessive pronomenet kom helt til slutt i setninga (58). Disse gir en oversikt over de irrelevante setningene for morsmålsinformantene.

(55) Han spiste ikkje. (2011)

(56) Nei, det gjør han ikke. (2013)

(57) Han kjente ingen. (2014)

(58) Han likte ikke pizzaen demmes. (2010)

3.3.2.2 Andrespråksinformantene

Kategoriseringa av dataene fra undersøkelsen om objektsveksling var veldig lik som kategoriseringa av de foregående dataene. Setningene ble først kategorisert etter om de brukte DP-objekter og objektspronomen. Deretter ble pronomenene kategorisert etter antesedentkategorier og pronomenkategorier. Både DP-ene og pronomenene er kategorisert for om de er veksla eller ikke-veksla.

Undersøkelsen besto av 21 elisiteringskontekster, og med 23 deltakere i denne undersøkelsen kunne man forvente 483 antall relevante setninger. Informantene produserte i denne undersøkelsen til sammen 319 relevante setninger, hvor veksling av objektet kunne undersøkes. GS3-gruppen produserte i større grad relevante setninger, men det må nevnes at tre informanter fra GS2 ikke deltok i denne undersøkelsen. Én informant fra GS3 deltok ikke i denne undersøkelsen.

Tabell 6 Oversikt over alle responser i objektsvekslingsundersøkelsen hos andrespråksinformantene

	Relevante	Irrelevante	
		Ikke verbflytting	Andre årsaker
GS2	98/189 (51,9 %)	42/189 (22,2 %)	49/189 (25,9 %)
GS3	221/294 (75,2 %)	37/294 (12,6 %)	36/294 (12,2 %)
Til sammen	319/483 (66 %)	79/483 (16,4 %)	85/483 (17,6 %)
Totalt	319/483 (66 %)	164/483 (34 %)	

I likhet med subjektsvekslingsundersøkelsen produserte informantene også i denne undersøkelsen en del setninger som ikke kunne testes for objektsveksling. Dette inkluderer setninger hvor objektet er utelatt (59), setninger hvor verbet ikke er på V2-plass/med en ordstilling som ikke legger til rette for objektsveksling (60), bruk av feil pronomen (61), og én setning som ikke inneholdt negasjon (62). Disse utgjorde til sammen 142 (32,5 %) setninger.

(59) Han spiste ikke (1016)

(60) Martin ikke hjelpe med dem (1114)

(61) Han bruker ikke den (hvor «det» skulle ha vært brukt) (1116)

(62) Ja, han gjorde det (1012)

De relevante setningene i denne undersøkelsen omfatter setninger som hadde riktig ordstilling med tanke på V2, og hvor det er brukt riktig pronomen til konteksten og følgelig inkluderer et objekt. Totalt var det 319 (66 %) setninger som tilfredsstilte disse kravene, og som kunne testes for objektsveksling. Disse blir tatt for seg i kapittel 4.2.

3.4 Etske hensyn

Prosjektet er godkjent av NSD – Norsk senter for forskningsdata. Studien følger gjeldende lover og regler innen innsamling og behandling av forskningsdata. I forkant av undersøkelsene fikk informantene et informasjonsskriv og et samtykkeskjema (se vedlegg 1 og 2). Gjennom disse har informantene fått informasjon om studien, og at undersøkelsene ble gjort lydopptak av. I skjemaet for andrespråksinformantene etterspurte jeg informasjon om kjønn, alder, botid i Norge og eventuelle andre språk informantene hadde ferdigheter i. I skjemaet for morsmålsinformantene etterspurte jeg informasjon om kjønn, alder, dialekt og oppvekststed. Alle informantene har blitt anonymisert og fått egen informantkode. Denne koden sier kun noe om hvilken gruppe informanten tilhører: GS2, GS3 eller morsmålsgruppe.

4 Presentasjon av funn

I dette kapitlet legger jeg fram resultatene fra undersøkelsene. Disse omfatter data fra til sammen syv morsmålsinformanter og 27 andrespråksinformanter, der sistnevnte er delt i to grupper etter progresjon i grunnskoleløpet på voksenopplæring. Morsmålsgruppa fungerer som referansepunkt for de gjennomførte undersøkelsene. Resultatene blir lagt fram for hver undersøkelse og for hver informantgruppe. I kapittel 4.1 presenterer jeg dataene fra subjektvekslingsundersøkelsen, og i kapittel 4.2 fra undersøkelsen om objektsveksling.

4.1 Subjektveksling

4.1.1 Morsmålsgruppe

Subjektvekslingsundersøkelsen inneholdt totalt 28 kontekster, og det forventede antall produserte relevante setninger for de syv morsmålsinformantene ville da være 196. Morsmålsinformantene produserte relativt få irrelevante setninger, 36/196 (18,4 %). Disse er tidligere blitt greid ut om i kapittel 3.3.1.1. De relevante dataene utgjorde 160 setninger (se oversikt over antall relevante og irrelevante setninger i Tabell 3). Tabell 7 gir en oversikt over de 160 relevante setningene. Av disse er 90 subjekter realisert som pronomener og 70 som DP-er. Som Tabell 7 viser, foretrakk morsmålsinformantene DP-subjektene nærmest utelukkende i ikke-veksla posisjon (slik som i setning (63) og (64)). Likevel forekom tre DP-er i veksla posisjon, og alle disse veksla hos informant 2012 (setning (65), (66) og (67)).

(63) Koffer passer **ikkje de hvite gardinenene** inn i leiligheta? (2011)

(64) Åffer er **ikke sjokolade** bra for tennene? (2014)

(65) Koffer va **ho Elise ikke** på jobb i går? (2012)

(66) Koffer va **han Lars ikke** på kino i går? (2012)

(67) Koffer kjøpte **han Lars ikke** en is? (2012)

Tabell 7 Antall vekslende og ikke-vekslende subjekter hos morsmålsinformantene delt inn etter type

Type subjekt	Veksle	Ikke veksle
Pronomen	69/90 (76,7 %)	21/90 (23,3 %)
DP	3/70 (4,3 %)	67/70 (95,7 %)

Deler vi inn subjektspronomenene i de ulike kategoriene jeg inkluderte i undersøkelsen, er det lettere å se hvilke pronomen de foretrekker i veksle posisjon, og hvilke de foretrekker i ikke-veksle posisjon. De fleste informantene foretrekker å veksle svake subjektspronomen, hvor 84,6 % var i veksle posisjon (se Tabell 8). Informant 2015 og 2016 veksle alle svake subjektspronomen. Det var 6 (15,4 %) tilfeller av ikke-vekslende svake pronomen, hvorav to av informantene produserte slike subjektspronomen i begge posisjonene, slik som informant 2011 i setningene (68) og (70) nedenfor.

- (68) Koffer spele **han ikkje** fotball? (2011)
 (69) Koffer va **han ikke** på kino i går? (2015)
 (70) Koffer sto **ikkje han** opp tidlig i dag? (2011)
 (71) Åffer var **ikke ho** ute i dag? (2014)

«Det» med ikke-nominell antesedent var også foretrukket i veksle posisjon (setning (72) og (73)). Denne kategorien hadde en vekslingsprosent på 87,5 %. Informant 2016 produserte ett tilfelle av et slikt pronomen i en ikke-veksle posisjon (74), men veksle også disse pronomenene i to av de tre kontekstene, som vist i (72).

- (72) Koffer passe **det ikkje** inn? (2016)
 (73) Åffer passer **det ikke** inn med kvite gardiner? (2014)
 (74) Koffer e **ikkje det** bra for tenner'n? (2016)

«Det» med verbfrase-antesedent var i likhet med foregående kategorier også foretrukket veksle. Som Tabell 8 viser er vekslingsprosenten på 90% for denne kategorien (setning (75) og (76)). Informant 2011 produserte de to pronomenene innafor denne kategorien som ikke var veksle (setning (77) og (78)).

- (75) Koffer e **det ikkje** bra å spise så mye godteri? (2010)
(76) Koffer e **det ikkje** bra å sove lenge? (2016)
(77) Koffer e **ikkje det** så lurt å drikke så mye kaffe da? (2011)
(78) Koffer e **ikkje det** bra å sove lenge da? (2011)

Det var utfordrende å få informantene til å produsere de kontrastive pronomenerne. De vekslende pronomenerne i denne kategorien utgjør 40 %. Men merk at i disse kontekstene ble ikke pronomenerne brukt kontrastivt (setning (79) og (80)). 60 % av pronomenerne i denne kategorien ble imidlertid brukt korrekt, og disse er følgelig brukt kontrastivt (markert med store bokstaver i setning (setning (81) og (82)).

- (79) Koffer skulle **dem ikke** på kino? (2015)
(80) Koffer like **ho ikke** skrekkfilma? (2016)
(81) Koffer like **ikkje HO** å se på skrekkfilma da? (2011)
(82) Koffer kjøpte **ikke HAN** en is? (2015)

De possessive kontekstene var i likhet med de kontrastive en utfordring. Ingen av informantene produserte possessive pronomener. Som konsekvens er det ingen data for hvordan vekslende foretrekkes i disse kontekstene. De setningene informantene produserte i disse kontekstene er kategorisert som irrelevante. Disse er gjennomgått i kapittel 3.3.1.1.

For de ubestemte pronomenerne var det stor enighet for hvor man plasserer disse. To av de tre kontekstene i undersøkelsen er tvetydige avhengig av hvor pronomener er plassert. Informantene produserte imidlertid kun relevante setninger i én av de tvetydige kontekstene, slik at den ene av disse ikke har noen data for vekslende¹⁶. I den tvetydige konteksten hvor informantene produserte relevante setninger, foretrakk alle pronomener i ikke-veksla posisjon (83). For å være sikker på hvilken tolkning informantene hadde, ble informantene spurt et oppfølgingsspørsmål. Alle var også enige i tolkninga av den tvetydige konteksten¹⁷. Ett av de ubestemte pronomenerne kan bare opptre i vekslende posisjon, og her vekslende alle informantene denne (84).

¹⁶ Dette gjelder pronomenerne "noen": Koffer like noen ikke / ikke noen at man bruke telefonen på jobb?

¹⁷ Det var noen som kom på festen.

(83) Koffer kunne **ikke alle** komme på festen? (2013)

(84) Koffer kan **man ikke** røyke på jobb? (2012)

Oppsummert kan man si at det er en gjengs enighet når det gjelder hvilke subjektspronomen som veksler og hvilke som ikke veksler. De subjektspronomenene som foretrekkes veksler omfatter svake pronomen, «det» med type-DP-antesedent og «det» med verbfrase-antesedent. De kontrastive pronomenene veksler ikke når de er brukt kontrastivt, og i den tvetydige konteksten foretrekker også alle morsmålsinformantene pronomenet i ikke-veksla posisjon. (se en oppsummering for disse dataene i Tabell 8).

Tabell 8 Antall vekslende og ikke-vekslende subjektspronomen hos morsmålsinformantene delt inn etter type

Type subjektspronomen	Veksler	Ikke veksler
Svake pronomen med nominell antesedent	33/39 (84,6 %)	6/39 (15,4 %)
«Det» med type-DP-antesedent	7/8 (87,5 %)	1/8 (12,5 %)
«Det» med verbfrase-antesedent	18/20 (90 %)	2/20 (10 %)
Kontrastive pronomen	4/10 (40 %)	6/10 (60 %)
Possessive pronomen	0/0	0/0
Ubestemte pronomen	7/13 (53,8 %)	6/13 (46,2 %)

4.1.2 Andrespråksinformantene

Som beskrevet i kapittel 3.3.1 hadde informantene utfordringer med å produsere setninger som ga grunnlag for subjektsveksling. Dette resulterte i at store deler av de produserte setningene ble irrelevante for denne studien. Da undersøkelsen inneholdt totalt 28 kontekster som ga grunnlag for å teste subjektsveksling, ville det med 27 informanter være forventet å få totalt 756 relevante responser. Det ble likevel en god del setninger som var produsert på en slik måte som ikke ga grunnlag for å se på subjektsveksling, slik vi så i kapittel 3.3.1.2. Dette inkluderer bruk av gal ordstilling og andre årsaker (for nærmere beskrivelse av hvilke se kapittel 3.3.1, især Tabell 4). Disse er i det følgende ekskludert fra framstillinga, og jeg fokuserer kun på de relevante dataene.

De relevante setningene fordeler seg ulikt når det kommer til hvilken ordstilling informantene har brukt. Informantene hadde utfordringer med å benytte seg av målspråkslik ordstilling, og kun 46 (17,6 %) av setningene hadde en slik ordstilling med riktig inversjon. Mesteparten, 198 (75,6 %), av de produserte setningene hadde ikke verbflytting i det hele tatt. Så var det et mindretall av informantene som av og til produserte setninger hvor det ikke var et verb. Disse utgjorde 18 (6,9 %) av det relevante datamaterialet.

Tabell 9 Alle relevante setninger delt inn etter ordstilling

V2	Ingen verbflytting	Uten verb
46/262 (17,6 %)	198/262 (75,6 %)	18/262 (6,9 %)

De relevante dataene inkluderer setninger som har inversjon, setninger hvor verbet ikke er flytta, og setninger som mangler et verb (se Tabell 9). Til sammen utgjorde disse 262 (34,7 %) setninger. Tabell 10 viser totalt antall vekslende og ikke-vekslende pronomen og DP-er for alle ordstillingskategorier i Tabell 9. I Tabell 10 ser vi at informantene foretrekker å vekslende subjektene, med en prosentandel på over 90 prosent, uavhengig av om de er realiserte som pronomen eller DP-er. Vekslingsprosenten er 97,3 % for pronomenene og 80,7 % for DP-ene.

Tabell 10 Oversikt over totalt antall vekslende og ikke-vekslende subjekter hos andrespråksinformantene delt inn etter type

Type subjekt	Veksla	Ikke veksla
Pronomen	144/148 (97,3 %)	4/148 (2,3 %)
DP	92/114 (80,7 %)	22/114 (19,3 %)

Går vi inn i de ulike kategoriene for subjektspronomen blir det mer tydelig å se hvilke subjektspronomen informantene foretrekker i vekslende og ikke-vekslende posisjon. Som Tabell 11

viser veksler informantene i stor grad alle subjekspronomenene uavhengig av hvilken pronomenskategori de tilhører.

Tabell 11 Antall vekslende og ikke-vekslende subjekspronomen hos andrespråksinformantene delt inn etter type

Type subjekspronomen	Veksla	Ikke veksla
Svake pronomen med nominell antesedent	89/90 (98,9 %)	1/90 (1,1 %)
«Det» med type-DP-antesedent	8/8 (100 %)	0/8 (0 %)
«Det» med verbfrase-antesedent	14/15 (93,3 %)	1/15 (6,7 %)
Kontrastive pronomener	24/24 (100 %)	0/24 (0 %)
Possessive pronomener	0/1 (0 %)	1/1 (100 %)
Ubestemte pronomener	9/10 (90 %)	1/10 (10 %)
Totalt	144/148 (97,3 %)	4/148 (2,3 %)

Det som imidlertid har hatt noe å si for vekslinga er hvilken ordstilling informantene har brukt, heller enn hvilken informantgruppe informantene tilhørte. De relevante ordstillingene omfatter verbflytting med inversjon, ingen verbflytting, og setninger hvor det ikke er et (synlig) verb. I det følgende greier jeg ut om resultatene i hver av de relevante ordstillingene.

4.1.2.1 Riktig verbflytting og inversjon

Kun 46 (17,6 %) av de produserte setningene hadde en slik ordstilling med korrekt inversjon (se Tabell 9). I disse setningene produserte informantene flere subjeks-DP-er enn subjekspronomen, henholdsvis 27 og 19. Som det framgår av Tabell 12 nedenfor veksler informantene i større grad pronomener (34,8 %) enn DP-er (13 %) når de bruker denne ordstillinga. Begge informantgruppene produserte DP-subjekter, men bare informanter i GS3 veksla disse. Seks DP-subjekter (42,9%) denne informantgruppa produserte er veksla (se Tabell

12). Fire av disse kommer fra én informant (85), og de øvrige er fra to andre informanter ((86) og (87)).

(85) Koffor dro **Lise ikke** sykkelen i går? (1012)

(86) Hvorfor var **Lars ikke** på kino i går? (1020)

(87) Hvor er **Lise ikke** ute i dag? (1022)

Dataene for veksling av subjektspronomen er ganske sammenfallende for begge informantgrupper, hvor de foretrekker å veksle de fleste pronomen. Kun tre pronomen er i ikke-veksla posisjon: ett svakt pronomen med nominell antesedent (88), ett ubestemt pronomen og ett possessivt pronomen fra to informanter i GS3 (setning (89) og (90)).

(88) Koffer var **ikke hun** jobb i går? (1119)

(89) Koffer kommer **ikke alle** på festen i denne måneden? (1022)

(90) Koffer kommer **ikke hennes**? (1014)

Tabell 12 Antall vekslende og ikke-vekslende subjekter i responser med inversjon

	Subjektspronomen 19/46 (41,3 %)		DP-subjekter 27/46 (58,7 %)	
	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke-veksla
GS2	7/8 (87,5 %)	1/8 (12,5 %)	0/13 (0 %)	13/13 (100 %)
GS3	9/11 (81,8 %)	2/11 (18,2 %)	6/14 (42,9 %)	8/14 (57,1 %)
Totalt	16/19 (84,2 %)	3/19 (15,8 %)	6/27 (22,2 %)	21/27 (77,8 %)

4.1.2.2 Ingen verbflytting

Som nevnt innledningsvis til dette kapittelet, og vist i Tabell 9, var ordstillinga hvor verbet ikke var flytta den mest brukte. Denne ordstillinga utgjorde 198 (75,6 %) setninger av alle relevante setninger (Jf. Tabell 9). Ser vi på dataene fra disse setningene tegner det seg et annet bilde enn

for setningene med inversjon diskutert i 4.1.2.1. I setningene med ingen verbflytting ser vi av Tabell 13 at informantene produserte pronomener (58 %) i større grad enn DP-er (42 %).

Informantene produserte 83 setninger med DP-subjekter. De fleste av disse, 82 (98,9 %), var i veksla posisjon (se setning (91) og (92)), og bare én DP (93) var i ikke-veksla posisjon (1,1 %). Som Tabell 13 viser foretrekker informantene vekslende DP-subjekter i setninger med ingen verbflytting, men som vist i Tabell 12 var bare 77,8 % av DP-subjektene i setninger med riktig inversjon i veksla posisjon. Når verbet ikke er flytta på foretrekker informantene å vekslende alle subjekter uavhengig av om de er realiserte som pronomener eller DP-er.

- (91) Koffer det **disse gardiner ikke** passer? (1017)
- (92) Hvorfor **Elise sin pakke ikke** kommer i dag? (1123)
- (93) Hvorfor **ikke Lars** går til butikk i dag og handler? (1116)

Informantene produserte totalt 115 setninger med subjektspronomen innfor denne ordstillingkategorien, og alle er i veksla posisjon (se Tabell 13). Dette er ganske likt resultatene fra setninger med riktig inversjon, hvor 84,2 % av subjektspronomenene var veksla (Tabell 12). De produserte subjektspronomenene går på tvers av pronomens kategorier. De omfatter blant annet svake pronomener med nominell antesedent (94), «det» med type-DP (95), og ubestemte pronomener (99). Ingen av informantene produserte kontrastive pronomener. Noen vekslende dem slik at de oppfattet disse pronomenerene som svake pronomener med nominell antesedent (96), og andre produserte DP-er istedenfor (97). Det var ikke produsert noen «det»-er med verbfrase-antesedent, og heller ikke noen possessive pronomener.

- (94) Koffer **ho ikke** sykle i dag? (1021-2)
- (95) Koffer **det ikke** passe inn? (1019)
- (96) Koffer **de ikke** komme inne på kino? (1115)
- (97) Korfor **venne dine ikke** drar kino? (1119)

Ubestemte pronomener ble også vekslende. Alle vekslende pronomeneret «man» riktig (98). Konteksten med det ubestemte pronomeneret i (99) var en av de tvetydige kontekstene¹⁸. De to informantene som produserte relevante setninger i denne konteksten, vekslende begge to pronomenerene. I

¹⁸ Dette gjelder, som vist i (99), pronomeneret «noen».

oppfølgingsspørsmålet svarte de også slik at tolkninga deres samsvarte med vekslinga av pronomenet¹⁹. Dette var den konteksten morsmålstalerne ikke produserte relevante setninger for.

(98) Hvorfor **man ikke** røyker på jobb? (1123)

(99) Hvorfor **noen ikke** liker å snakke på telefonen? (1116)

Tabell 13 Antall vekslede og ikke-vekslede subjekter i responser uten verbflytting

	Subjektspronomen 115/198 (58 %)		DP-subjekter 83/198 (42 %)	
	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla
GS2	42/42 (100 %)	0/42 (0 %)	44/45 (97,8 %)	1/45 (2,2 %)
GS3	73/73 (100 %)	0/73 (0 %)	38/38 (100 %)	0/38 (0 %)
Totalt	115/115 (100 %)	0/115 (0 %)	82/83 (98,9 %)	1/83 (1,1 %)

4.1.2.3 Setninger uten verb

Det var i tillegg til de ovenfornevnte ordstillingskategoriene også 18 setninger som ikke inneholdt et verb (Tabell 9). Disse utgjorde ikke stort, men ble tatt med siden man kan se hvor subjektet står i relasjon til en negasjon i disse setningene. Setningene som mangler verb mangler i hovedsak kopulaverbet «være» (setning (100) og (101)), men det var også én setning som manglet det modale hjelpeverbet «skulle» (102), og én som manglet et vanlig verb (like) (103).

(100) Hvoffor **ikke det** bra å spise godteri? (1114)

(101) Koffer **det ikkje** bra for tenner'n? (1012)

(102) Hvorfor **dem ikkje** på kino? (1022)

¹⁹ Det var noen som kom på festen.

(103) Koffor **hun ikke** å se på den filmen? (1014)

I likhet med setningene som ikke hadde verbflytting veksler de fleste subjekter også i disse. Det ble produsert 14 subjektspronomen og fire DP-subjekter, og alle DP-subjektene er veksla. Ser vi på subjektspronomenene er de fleste av disse også veksla, foruten ett (100). Det er bare informanter fra GS3 som veksler disse subjektene, og de står også for flest setninger uten verb (Tabell 14). Dataene fra denne ordstillingskategorien sammenfaller med dataene fra ordstillingskategorien hvor verbet ikke er flytta.

Tabell 14 Antall vekslende og ikke-vekslende subjekter i responser uten verb

	Subjektspronomen 14/18 (77,8 %)		DP-subjekter 4/18 (22,2 %)	
	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla
GS2	0/1 (0 %)	1/1 (100 %)	1/1 (100 %)	0/1 (0 %)
GS3	13/13 (100 %)	0/13 (0 %)	3/3 (100 %)	0/3 (0 %)
Totalt	13/14 (92,9 %)	1/14 (7,1 %)	4/4 (100 %)	0/4 (0 %)

4.1.3 Oppsummering

I dette underkapittelet oppsummerer jeg dataene fra subjektsvekslingsundersøkelsen for både morsmålsinformantene og andrespråksinformantene.

Morsmålsinformantene vekslet nærmest ingen DP-subjekter, men vekslet flere pronomen (Tabell 7). Når det gjelder subjektspronomenene er det for morsmålsinformantene en gjengs enighet for hvilke subjektspronomen som veksler og hvilke som ikke veksler. De pronomenskategoriene som veksler inkluderer i stor grad svake pronomen med nominell antesedent, «det» med type-DP-antesedent, og «det» med verbfrase-antesedent (se en oppsummering for disse dataene i Tabell 8). De kontrastive pronomenene som faktisk er brukt kontrastivt veksler ikke hos morsmålstalerne. For de ubestemte pronomenene er det også en

sterk enighet blant informantgruppa for hvilke som veksler og ikke veksler. Det ubestemte pronomenet «man» veksler, mens det ubestemte pronomenet «alle» er foretrukket i ikke-veksla posisjon (for konteksten i undersøkelsen). I de kontekstene i undersøkelsen hvor possessive pronomener skulle vært testet, produserte ingen informanter relevante setninger, og det er av den grunn ingen data på disse setningene.

Andrespråksinformantene veksler ulikt når det kommer til de ulike ordstillingene de brukte. Disse inkluderte setninger hvor verbet var invertert med subjektet, setninger hvor verbet ikke var flytta i det hele tatt, og setninger som ikke hadde et (synlig) verb.

I setninger med ingen verbflytting og i setninger uten verb foretrekker alle informantene å veksle alle subjektspronomen uavhengig av om de er realiserte som DP-er eller pronomener med en vekslingsprosent nærmere 100 % (se Tabell 13 og Tabell 14). Det er imidlertid større forskjeller i setninger med inversjon. I disse setningene viser det seg at informantene generelt er mer kritiske til hvilke subjekter som veksler og hvilke som ikke veksler. I denne ordstillinga er vekslingsprosenten for subjektspronomen 84,2 % og DP-subjekter 22,2 % (se Tabell 12). I setninger med inversjon er det også størst forskjell mellom GS2 og GS3. I denne ordstillingskategorien veksler bare informantene i GS3 DP-subjekter, mens informantene i GS2 ikke veksler noen (se Tabell 12).

4.2 Objektsveksling

4.2.1 Morsmålsgruppe

Undersøkelsen inneholdt totalt 21 kontekster. Med syv informanter gir dette et totalt antall relevante setninger på 147. Morsmålsinformantene produserte også i denne undersøkelsen en del irrelevante setninger (se oversikt over antall relevante og irrelevante setninger i Tabell 5). Disse har blitt greid ut om i kapittel 3.3.2.1. De relevante setningene utgjorde 117 setninger. Som det framgår av Tabell 15 veksler ingen av morsmålstalerne noen objekter som er realiserte som DP-er. I det følgende tar jeg for meg de ulike objektspronomenkategoriene delt inn etter de som ikke veksler, og de som kan veksle i norsk.

Tabell 15 Antall vekslende og ikke-vekslende DP-objekter hos morsmålsinformantene

Veksle	Ikke veksle
0/42 (0 %)	42/42 (100 %)

4.2.1.1 Objektspronomen som ikke veksler i norsk

Som forventet veksler ikke morsmålsinformantene noen av de objektspronomenene som ikke skal veksle. Dette inkluderer kontrastive pronomen (104), possessive pronomen (105) og ubestemte pronomen (106). I disse kategoriene produserte informantene totalt 29 setninger som var relevante, og alle disse var som sagt ikke veksle (Tabell 16).

(104) Han hjalp **ikke DEM**. (2015)

(105) Han likte **ikke hans** sanger. (2014)

(106) Han spiste **ikke nokka**. (2013)

Tabell 16 Antall vekslende og ikke-vekslende objektspronomen som ikke veksler i norsk hos morsmålsinformantene

Kontrastive pronomen		Possessive pronomen		Ubestemte pronomen	
Veksle	Ikke veksle	Veksle	Ikke veksle	Veksle	Ikke veksle
0/6 (0 %)	6/6 (100 %)	0/13 (0 %)	13/13 (100 %)	0/10 (0 %)	10/10 (100 %)

4.2.1.2 Objektspronomen som kan veksle i norsk

For de objektspronomenene som kan veksle spriker morsmålsinformantene en del. Det er ingen entydig preferanse blant disse for hvilke objektspronomen som kan veksle eller ikke. For «det» med type-DP-antesedent er vekslingsprosenten på 53,8 % (Tabell 17), noe som viser at informantgruppa er splitta når det kommer til vekslinga av disse pronomenene. I setning (107) og (108) står pronomenet i ikke-veksle posisjon, og setning (109) og (110) står det i veksle posisjon.

- (107) Drikk han **kaffe** eller ikke? Ha drikk **ikke det**. (2012)
 (108) Bruke han **vinterklær** eller ikke? Han bruke **ikkje det**. (2016)
 (109) Spis han **frokost** eller ikke? Han spis **det ikke?** (2012)
 (110) Drikk han **kaffe** eller ikke? Han drikke **det ikke**. (2015)

Pronomener med nominell antesedent foretrekkes i større grad i veksla posisjon. For denne pronomens kategorien er vekslingsprosenten på 87,5 % (Tabell 17). Setning (111) og (112) viser pronomenet i veksla posisjon, mens setning (113) og (114) viser pronomenet i ikke-veksla posisjon.

- (111) Sole han **sæ** eller ikke? Han sole **sæ ikkje**. (2010)
 (112) Mobbe han **vennan sine** eller ikke? Han mobbe **dem ikkje**. (2013)
 (113) Skada han **sæ** eller ikke? Han skada **ikke sæ**. (2011)
 (114) Mobbe han **vennan sine** eller ikke? Han mobbar **ikkje dei**. (2011)

«Det»-er med verbfrase-antesedent er også foretrukket i ikke-veksla posisjon. To (22,2 %) av disse pronomene er veksla. Dette viser setning (115) og (116). De resterende syv pronomene innafor denne kategorien står i ikke-veksla posisjon. Tallene gir en indikasjon på at disse er foretrukket i ikke-veksla posisjon.

- (115) Like han det (**å håndhelse**) eller ikke? Han like **det ikkje** (2016)
 (116) Gjør han det (**går på ski**) eller ikkje? Han gjør **det ikkje**. (2012)
 (117) Har han det (**vært i utlandet**) eller ikke? Han har **ikkje det**. (2016)
 (118) Gjør han det (**går på ski**) eller ikke? Han gjør **ikke det**. (2014)

Tabell 17 Antall vekslende og ikke-vekslende objektspronomen som kan veksle i norsk hos morsmålsinformantene

Pronomener med nominell antesedent		«Det» med type-DP-antesedent		«Det» med verbfrase-antesedent	
Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla
21/24 (87,5 %)	3/24 (12,5 %)	7/13 (53,8 %)	6/13 (46,2 %)	2/9 (22,2 %)	7/9 (77,8 %)

4.2.2 Andrespråksinformantene

Undersøkelsen inneholdt totalt 21 kontekster som ga grunnlag for å teste objektsveksling. Med 23 deltagende informanter²⁰ ville det kunne være forventet å få 483 relevante setninger totalt. Informantene produserte færre irrelevante setninger i denne undersøkelsen enn i undersøkelsen om subjektsveksling. Likevel var det en del setninger som var produserte på en slik måte som ikke ga grunnlag for å teste objektsveksling. Disse er gått gjennom i kapittel 3.3.2.2.

De relevante dataene utgjorde 215 setninger (60,5 %) (Se Tabell 6 for oversikt over alle relevante og irrelevante responser fra andrespråksinformantene for denne undersøkelsen i kapittel 3.3.2.2). Som Tabell 18 viser veksler ikke noen av andrespråksinformantene DP-objekter, i likhet med morsmålsinformantene. I det følgende tar jeg for meg de ulike kategoriene for objektspronomen: De som ikke veksler og de som kan veksle i norsk.

Tabell 18 Oversikt over antall vekslede og ikke-vekslede DP-objekter hos andrespråksinformantene

Veksla	Ikke veksla
0/68 (0 %)	68/68 (100 %)

4.2.2.1 Objektspronomen som ikke veksler i norsk

Andrespråksinformantene veksler ingen av objektspronomenene som ikke skal veksle i norsk. Dette inkluderer kontrastive pronomen (61), possessive pronomen (62) og ubestemte pronomen (63). Totalt produserte informantene 95 setninger som var relevante for å se på veksling av disse objektspronomenene, og både informantene i GS2 og GS3 veksla ikke disse (for oversikt se Tabell 19).

(119) Han hjelper **ikke HAN**. (1023)

(120) Det e' **ikke hannes** ting. (1118)

(121) Han kjente **ikke noen**. (1114)

²⁰ Fire informanter deltok ikke i denne undersøkelsen. Disse informantene inkluderer tre fra GS2 og én fra GS3.

Tabell 19 Antall vekslende og ikke-vekslende objektspronomen som ikke veksler i målpråket hos andrespråksinformantene

	Kontrastive pronomen		Possessive pronomen		Ubestemte pronomen	
	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla
GS2	0/3 (0 %)	3/3 (100 %)	0/17 (0 %)	17/17 (100 %)	0/6 (0 %)	6/6 (100 %)
GS3	0/11 (0 %)	11/11 (100 %)	0/39 (0 %)	39/39 (100 %)	0/21 (0 %)	21/21 (100 %)
Totalt	0/14 (0 %)	14/14 (100 %)	0/56 (0 %)	56/56 (100 %)	0/27 (0 %)	27/27 (100 %)

4.2.2.2 Objektspronomen som kan veksle i norsk

For de objektspronomenene som kan veksle i norsk, veksler informantene disse i liten grad. Disse pronomenene inkluderer «det» med type-DP-antesedent, «det» med nominell antesedent, «det» med verbfrase-antesedent. Det er imidlertid større forskjell mellom GS2 og GS3 når det gjelder vekslinga av disse objektene. I det følgende tar jeg systematisk for meg de tre nevnte kategoriene.

Pronomen med nominell antesedent veksler informantene i liten grad. Disse pronomenene har en vekslingsprosent på 32,4 %. Informantene i GS3 veksler disse i mye større grad (41,3 %) enn informantene i GS2 (13,6 %) (se Tabell 20). I setning (122) og (123) står disse i veksla posisjon, og i setning (124) og (125) står disse i ikke-veksla posisjon.

- (122) Sole han **sæ** eller ikke? Han sole **seg ikke**. (1019)
- (123) Mobbe han dem (**vennan sine**) eller ikke? Han mobbe **dem ikke**. (1023)
- (124) Skada han **sæ** eller ikke? Nei, han skadet **ikke seg**. (1116)
- (125) Kjente han dem (**folk i klassen**) eller ikke? Han kjente **ikke dem**. (1014)

«Det» med type-DP-antesedent er også blant andrespråksinformantene foretrukket i ikke-veksla posisjon. Når det gjelder vekslinga for denne kategorien er det også her stor forskjell

mellom informantgruppene. Som det framkommer av Tabell 20 veksler ingen av informantene i GS2 noen av disse pronomenerne²¹ (setning (128) er én av disse). Informantene i GS3 produserte i større grad slike objektspronomen og veksler hele 30,3 % av disse (setning (126) og (127)).

- (126) Drikk han det (**kaffe**) eller ikke? Han drikk **det ikke**. (1019)
 (127) Bruke han det (**vinterklær**) eller ikke? Han bruke **det ikke**. (1014)
 (128) Kjøpte han det (**godteri**) eller ikke? Han kjøpte **ikke det**. (1117; 1012)

Vekslinga for «det» med verbfrase-antesedent følger samme vekslingsmønster som for kategoriene ovenfor. De fleste slike objektspronomen står i ikke-veksla posisjon, hvor GS3 står for flest vekslende (30,8 %) av disse pronomenerne. Informantene fra GS2 veksler kun 15 % av disse.

- (129) Har han det (**vært i utlandet**) eller ikke? Han har **ikke det**. (1115)
 (130) Gjør han det (**kjøre snøskuter**) eller ikke? Han gjør **det ikke**. (1120, 1123, 1021)

Tabell 20 Antall vekslende og ikke-vekslende objektspronomen som kan veksle i målpråket hos andrespråksinformantene

	Pronomen med nominell antesedent		«Det» med type-DP-antesedent		«Det» med verbfrase-antesedent	
	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla	Veksla	Ikke veksla
GS2	3/22 (13,6 %)	19/22 (86,4 %)	0/7 (0 %)	7/7 (100 %)	3/20 (15 %)	17/20 (85 %)
GS3	19/46 (41,3 %)	27/46 (58,7 %)	10/33 (30,3 %)	23/33 (69,7 %)	8/26 (30,8 %)	18/26 (69,2 %)
Totalt	22/68 (32,4 %)	46/68 (67,6 %)	10/42 (25 %)	30/42 (75 %)	11/46 (23,9 %)	35/46 (76,1 %)

²¹ Det må poengteres at informantene hadde utfordringer med å produsere slike pronomener, og tydde heller til å bruke DP-er i disse kontekstene (han bruker **ikke vinterklær** (1120)).

4.2.3 Oppsummering

For denne undersøkelsen ble det nødvendig å gå litt mer i detalj for hver av gruppene av andrespråksinformanter. I det følgende oppsummerer jeg dataene fra objektsvekslingsundersøkelsen for både morsmålsinformantene og andrespråksinformantene.

Morsmålsinformantene gjorde som forventet for de objektspronomenene som ikke skal veksle i norsk, og veksle ingen av disse (Tabell 16). For de objektspronomenene som kan veksle i norsk ser vi indikasjoner for hvilke objektspronomen de foretrekker i veksle og i ikke-veksla posisjon. De foretrekker pronomen med nominell antesedent i veksle posisjon, mens «det» med verbfrase-antesedent i ikke-veksla posisjon. For «det» med type-DP-antesedent var vekslingsprosenten for disse nærmere 50 %. Se oversikt for vekslinga i Tabell 17.

Ingen av andrespråksinformantene veksler noen av objektspronomenene som ikke skal veksle i norsk. De er altså fullt klar over hvilke pronomen som ikke skal veksles (Tabell 19). Når det gjelder de objektspronomenene som kan veksle, veksler andrespråksinformantene disse i mindre grad enn morsmålsinformantene. Pronomen med nominell antesedent har en vekslingsprosent på 32,4 %, og de to kategoriene for pronomenet «det» er vekslingsprosenten enda mindre, 25 % og 23,9 % respektivt for «det» med type-DP- og verbfrase-antesedent.

Det er imidlertid en tydelig forskjell mellom GS2 og GS3 for de objektspronomenene som kan veksles i norsk. Informantene i GS3 veksler disse objektspronomen i større grad enn informantene i GS2 (Tabell 20).

5 Diskusjon

I dette kapittelet diskuterer jeg resultatene som ble presentert i kapittel 4 opp mot andrespråksteori og tidligere forskning på tilegnelsen av subjekts- og objektsveksling hos barn og den ene studien av andrespråksinnlærere gjennomgått i kapittel 2.5. Problemstillinga og forskningsspørsmålene repeteres her for enkelhets skyld, og disse danner grunnlag for den videre diskusjonen. Problemstillinga er formulert slik:

I hvilken grad har informantene tilegna seg subjekts- og objektsveksling, og hvilke likheter eller forskjeller er det i tilegnelsen av disse fenomenene mellom andrespråksinnlærere og barn som tilegner seg sitt morsmål?

For å kunne svare på denne problemstillinga har jeg også inkludert følgende forskningsspørsmål:

- Følger andrespråksinnlærer(n)e samme tilegnelsesmønster som morsmålsinnlærere?

For dette forskningsspørsmålet ser jeg på om andrespråksinformantene gjør samme distinksjoner i vekslinga av subjekter og objekter som barn gjør, som igjen kan si om de følger samme tilegnelsesmønster eller ikke.

- Viser innlærerne ei utvikling mot målspråkslikhet?

For dette forskningsspørsmålet sammenligner jeg de ulike informantgruppene for å se om det er en utvikling mot målspråkslikhet, og hvis ikke, går jeg inn på for å se på hva dette kan skyldes.

- Hvorfor er subjekts- og objektsveksling utfordrende (for andrespråksinnlærere) å tilegne seg?

For dette forskningsspørsmålet ser jeg på hva det er som gjør de ulike grammatiske fenomenene vanskelige, og om tilegnelsen av disse kan bygge opp under eller motsi grensesnitthypotesen.

De tidligere studiene på tilegnelse av subjekts- og objektsveksling på barnespråk (Westergaard (2008); (2011), Anderssen og Westergaard (2010), Anderssen mfl. (2010), Anderssen mfl. (2012)) viser at barn har subjektsveksling på plass innen de er tre år gamle. Objektsveksling derimot er ikke på plass før rundt syvårsalderen. Når de tilegner seg disse fenomenene har studiene vist at barn starter med en preferanse for å ikke veksle verken subjekter eller objekter.

Når de så begynner å tilegne seg disse fenomenene, veksler de kun det som i målpråket veksler. For subjektveksling veksler de i stor grad bare pronomener, og DP-subjekter foretrekkes i ikke-veksla posisjon også i den videre utviklinga. Det er også en tydelig forskjell mellom hovedsetninger og underordna setninger. I underordna setninger kan de ha både DP-er og pronomener i veksla posisjon. Dette er målpråkslikt, da voksne også veksler disse i større grad i underordna setninger. For objektsveksling starter de ut med ikke-vekslede objekter, og i den videre utviklinga veksler de kun de objektene som veksler i målpråket, slik som for subjektveksling. De skiller altså tidlig mellom pronomener og DP-er, og veksler kun pronomener. De skiller også mellom ulike typer objektspronomen, og veksler kun de som i målpråket veksler. Disse dataene viser at barn følger en utvikling som stemmer overens med den innputten de får, men likevel vil de tidlig bruke strukturer som ikke er særlig frekvent ved at de ikke veksler noen ting. Frekvens er altså en medvirkende faktor for tilegnelsen, men ikke veldig utslagsgivende. Barn følger også et prinsipp om økonomi, som betyr at de ikke flytter på noe før de har fått tilstrekkelig med innputt som bevis. Videre er barn konservative innlærere og har ganske fine distinksjoner for vekslinga av subjekter og objekter som fører til at de ikke overgeneraliserer vekslinga. Forklaringa bak at fenomenene tilegnes i forskjellig tempo har blitt analysert ut fra kompleksitet, hvor objektsveksling er mer komplekst enn subjektveksling, og derfor tilegnes dette seinere.

Studien på tilegnelsen av disse fenomenene hos andrespråksinnlærere av norsk (Anderssen mfl., 2018) viser at de ikke gjør de samme fine distinksjonene i tilegnelsen og i vekslinga av subjekter og objekter. Andrespråksinnlærerne i denne undersøkelsen foretrekker vekslede subjekter uavhengig av om de er realiserte som pronomener eller DP-er. Informanter med bedre ferdigheter i norsk foretrekker å veksle både pronomener og DP-er i større grad. For objektsveksling foretrekker de ikke noen objekter i veksla posisjon, og ved høyere ferdighetsnivå øker preferansen for å veksle alle typer objektspronomen, også de som i målpråket ikke veksler. Dette forklarer de ved at frekvens ser ut til å styre andrespråksinnlæreres tilegnelse i større grad enn barn som tilegner seg sitt morsmål. Andrespråksinnlærerne i denne undersøkelsen ser ut til å gjøre større generaliseringer enn barn ved at de veksler på bakgrunn av syntaktisk funksjon heller enn realisering.

Dataene i denne studien sammenfaller til en viss grad med dataene i studien til Anderssen mfl. (2018), men dataene viser også at innlærernes muntlige produksjon i denne oppgaven ikke er helt lik vekslingspreferansene i undersøkelsen til Anderssen mfl. (2018). Vekslinga av subjekter er i større grad tilegna enn veksling av objekter. I muntlig produksjon veksler

informantene subjekspronomen i større grad enn DP-subjekter. De veksler også forskjellig med tanke på hvilken ordstilling de bruker. Med riktig verbflytting og inversjon veksler nesten alle pronomen, mens store deler av DP-ene foretrekkes i ikke-veksla posisjon. I setningene uten verbflytting veksler informantene alle pronomenene og DP-ene. For objektsveksling veksler ikke informantene objektspronomenene som ikke veksler i norsk, samtidig som de heller ikke veksler noen DP-objekter. Dette er målspråkligt. Informantene vekslet også de objektspronomenene som kan veksle i norsk veldig sjeldent. De tok heller ikke i betraktning hvilken antesedent pronomenene hadde, og foretrakk alle i ikke-veksla posisjon. GS3 veksla disse objektspronomenene i større grad enn GS2, men de gjorde ingen forskjell på de ulike antesedentene, og veksla flere av alle objektspronomenene som kan veksle i norsk. I det følgende diskuterer jeg disse resultatene opp mot andrespråksteori og de tidligere studiene for å svare på forskningsspørsmålene presentert innledningsvis.

5.1 Følger andrespråksinnlærerne samme tilegnelsesmønster som morsmålsinnlærere?

Andrespråksinformantene har i større grad tilegna seg subjeksveksling enn objektsveksling. Dette viser at subjeksveksling er lettere å tilegne seg enn objektsveksling, også for andrespråksinnlærere. Det som skiller andrespråksinnlærerne fra morsmålsinnlærere er at de ikke er like finjusterte i tilegnelsen som fører til overgeneralisering av målspråkslike strukturer.

Overordna foretrekker alle andrespråksinformantene i denne undersøkelsen alle subjekter i veksla posisjon og alle objekter i ikke-veksla posisjon uavhengig av om de er realiserte som pronomen eller DP-er. Andrespråksinformantene produserer også et stort antall DP-er kontra pronomen, slik at deres veksling går på bekostning av målspråkslikhet når det kommer til subjeksveksling siden DP-subjekter i mindre grad foretrekkes i veksla posisjon. Objektsvekslinga vil være målspråkslik siden DP-objekter obligatorisk forekommer i ikke-veksla posisjon. En plausibel grunn til at informantene mine i større grad produserer DP-er kan være konteksten: De er opptatte av at de skal snakke korrekt norsk, og være tydelige i sin språklige produksjon.

Det interessante er uansett at informantene foretrekker å veksle også DP-subjekter i tillegg til pronomen. Barn behandler tidlig vekslinga av DP-subjekter og pronomenssubjekter forskjellig. Dette tolker Westergaard (2008) som at barn allerede fra de begynner å veksle subjekter (fra toårsalderen) skiller mellom kjent og ny informasjon. Barn er i dette tilfellet mer målspråkslike allerede på et tidlig stadium, og i den videre utviklinga vil de aldri veksle

subjekter som ikke veksler i målspråket. Andrespråksinformantene i denne undersøkelsen viser derimot at de ikke gjør denne distinksjonen, ved at de i liten grad skiller mellom veksling av DP-subjekter (som vil måtte tolkes som ny informasjon) og subjektspronomen (som vil måtte tolkes som kjent informasjon). De veksler altså i stor grad alle subjekter uavhengig av realisering. Likevel viser informantene i denne studien at de behandler vekslinga av subjekter forskjellig etter hvilken ordstilling som benyttes.

I setninger uten verbflytting veksler både DP-er og subjektspronomen. Dette ligner på hvordan barn og voksne veksler i underordna setninger. I underordna setninger skiller morsmålstalere i mindre grad på DP-subjekter og subjektspronomen: Både vekslede DP-er og vekslede pronomen forekommer i veksla posisjon. I underordna setninger er det heller ikke et V2-krav i norsk, slik at ordstillinga informantene bruker stemmer overens med ordstillinga i underordna setninger. I setninger med verbflytting og inversjon skiller informantene i større grad mellom DP-er og pronomen, hvor pronomenene (84,2 %) foretrekkes i større grad i veksla posisjon enn DP-er (22,2 %). Utfra et ordstillingsperspektiv kan man altså argumentere for at andrespråksinformantene er ganske målspråkslike, og dette viser også at de til en viss grad skiller mellom pronomen og DP-er slik også barn gjør. GS3 veksler imidlertid DP-subjekter med en korrekt ordstilling, noe GS2 ikke gjør. Informantene i GS3 overgeneraliserer altså veksling av subjekter, noe som også gir en indikasjon på at informantene i GS2 kan være på vei til å gjøre det samme.

Ei slik overgeneralisering ser man imidlertid ikke for objektsveksling. Informantene har lite veksling av alle objekter: Både DP-ene og i stor grad også objektspronomenene blir ikke veksla. Dette samsvarer med barns preferanse for vekslinga av objekter: de foretrekker også alle objekter i ikke-veksla posisjon. Andrespråksinformantene er også konsekvente i å ikke veksle de objektspronomenene som ikke veksler i norsk, noe som viser målspråkslikhet, og noe barn også gjør. For de objektspronomenene som kan veksle i norsk foretrekker også informantene i stor grad i ikke-veksla posisjon. De skiller altså i liten grad mellom pronomenenes ulike antesedenter i vekslinga av disse. Det ser dermed ut for at informantene i liten grad har tilegna seg objektsveksling.

Vekslinga både av subjekter og objekter gir en indikasjon på at frekvens i innputten er en utslagsgivende faktor i tilegnelsen. De fleste subjekter er realiserte som pronomen, og følgelig opptrer i veksla posisjon, mens de fleste objekter er realiserte som DP-er, og obligatorisk forekommer i ikke-veksla posisjon. Derfor er dette vekslingstendensene de oftest møter på i

innputt – vekslede subjekter og ikke-vekslede objekter – og dermed er frekvens i innputt en fremtredende faktor for tilegnelsen av disse fenomenene. Likevel viser også informantene i denne studien at de behandler vekslinga av subjekter forskjellig etter hvilken ordstilling som benyttes, noe som viser at de har skjønnt mye om vekslinga av subjekter.

5.2 Viser innlærerne ei utvikling mot målspråkslikhet?

Botid var ikke utslagsgivende for hvorvidt informantene nærmet seg målspråket i vekslinga av subjekter og objekter. Av den grunn er det nødvendig å bruke informantgruppene som pekepinn på ferdighetsnivå i norsk. Det ville være forventet at gruppa med bedre ferdigheter i norsk, altså GS3, er mer målspråkslik enn GS2. For subjektsveksling er GS3 ganske lik i vekslinga av subjekter på tvers av ordstillingskategorier. Selv om denne gruppa har en vekslingsprosent på 42,9 % (se Tabell 12) for DP-subjekter i ordstilling med inversjon kommer disse bare fra tre informanter innafor denne gruppa, slik at vekslingsprosenten ikke er representativ for gruppa som helhet. De har likevel en ganske lik vekslingsprosent for subjektspronomenene i ordstillinga med inversjon som GS2. Vekslinga av både DP-er og pronomener er like i ordstillinga uten verbflytting. Dette viser at begge informantgruppene har tilegna seg subjektsveksling og skiller mellom veksling av pronomener og DP-er i ulike ordstillinger. GS3 er altså ikke nødvendigvis mer målspråkslik i veksling av subjekter.

I vekslinga av objekter kan man tydeligere se utvikling mot målspråket. Informantene i GS3 plasserer objektspronomenene i større grad i veksle posisjon. Flere av disse informantene har da tilgang på de to ulike plasseringene av objektet. Flere av informantene har funnet ut hvilke pronomener som veksler og hvilke som ikke veksler; ingen av disse veksler noen av de objektspronomenene som ikke veksler i målspråket. Likevel er det interessant å se at flere veksler «det» med verbfrase-antesedent, som hos morsmålstalerne er foretrukket i ikke-veksle posisjon. Dette viser at informantene i GS3 til en viss grad overgeneraliserer objektsveksling. Likevel er det verdt å nevne at Anderssen mfl. (2012) også finner ei slik overgeneralisering av objektspronomenene hos barn. De eldste barna veksler også «det» med verbfrase-antesedent. Dette viser at i likhet med barn som tilegner seg norsk som morsmål er objektsveksling fortsatt utfordrende for de informantene med angivelig bedre ferdigheter i norsk ved å basere vekslinga av pronomener «det» og dens ulike antesedenter. Dette viser at GS3 ikke har tilegna seg objektsveksling slik at de er helt målspråkslike ved å ta i betraktning pronomenernes antesedent. De veksler likevel disse oftere, som viser at de kan være på vei mot en mer målspråkslik veksling av objekter. Objektsveksling er altså ikke helt på plass, men det er tilegna i større grad enn GS2.

5.3 Utfordrende grensesnittfenomen?

Som det fremgår av funnene i denne studien har informantene tilegna seg subjeksveksling, mens objektsveksling ikke er tilegna. Dette utfordrer grensesnitthypotesen noe. Denne gjør ingen forskjell mellom ulike grammatiske fenomen i syntaks-diskurs-grensesnittet, og predikerer dermed at subjeks- og objektsveksling som grensesnittfenomen er like utfordrende å tilegne seg. Likevel er det en målpråkslik bruk av de aktuelle fenomenene som hypotesen predikerer ikke er mulig. For selv om informantene veksler subjekter i stor grad, viser det seg at GS3 overgeneraliserer vekslinga av subjekter slik at de også veksler DP-subjekter, noe morsmålsbrukere ikke foretrekker. På bakgrunn av dette virker subjeksveksling å være mer utfordrende for innlærere med høyere ferdigheter. Informantene ser også ut til i liten grad å knytte vekslinga av subjekter og objekter til informasjonsstruktur. For subjeksveksling i ordstillinger med inversjon gjøres imidlertid dette i større grad enn i ordstillinger uten verbflytting. Likevel overgeneraliserer GS3 for denne ordstillinga, noe som viser at selv om subjeksveksling i større grad er tilegna blant informantene, vil det med økte ferdigheter oppstå utfordringer som fører til overgeneraliseringer.

Det kan være flere faktorer som spiller inn i informantenes utfordringer i vekslinga av disse subjekter og objekter. Det kan knyttes til tverrspråklig påvirkning, fra morsmål eller et annet språk informantene kan, men dette har ikke vært et aspekt jeg har gått inn på i denne oppgaven. Muligheten er der likevel. Videre kan det òg knyttes til en overbelastning i koblinga mellom språkinterne og språkeksterne moduler. Selv om de fleste av informantene behersker subjeksveksling, er ingen av disse konsekvente i bruken av ordstillinger og produseringa av DP-er og pronomener, som vanskeliggjør å få et entydig bilde av deres grad av tilegnelse av dette fenomenet. Samtidig viser de informantene i GS3 som også veksler DP-subjekter en overgeneralisering av disse, slik at disse ikke er konsekvente i vekslinga av subjekter.

6 Avslutning

Denne studien omfattet tilegnelsen av de grammatiske fenomenene subjekts- og objektsveksling hos voksne andrespråksinnlærere av norsk. Studien på tilegnelsen av disse grammatiske fenomenene baserte seg på elisiteringsundersøkelser, hvor formålet var å undersøke om andrespråksinformantene hadde tilegna seg subjekts- og objektsveksling. Funnene viser at informantene i stor grad har tilegna seg vekslinga av subjekter, men objekter er i liten grad veksla.

De språklige dataene ble også sett i sammenheng med tidligere studier på barn som tilegner seg disse fenomenene. Hovedmålet for denne studien var å se på om andrespråksinnlærerne følger samme tilegnelsesmønster som morsmålsinnlærere. Resultatene presentert i oppgaven viser at dette ikke er tilfelle. Informantene er ikke like finjusterte i vekslinga av verken subjekter eller objekter som barn. De produserer i stor grad vekslende subjekter, både realiserte som pronomener og DP-er, og de fleste objektene er plassert i ikke-veksla posisjon, noe som tyder på at de ikke tar i betraktning informasjonsstruktur (kjent/ny informasjon). Dette er argumentert for å være en veksling basert på frekvens, der innlærere som oftest vil møte vekslende subjekter og ikke-vekslende objekter i innputten. Det interessante er imidlertid at informantene produserer to ulike ordstillinger hvor det er tydelige forskjeller i vekslinga av subjekter etter hvilken ordstilling som blir benyttet. Dette viser at informantene har forstått mye i vekslinga av subjekter. I ordstillinger med inversjon skiller informantene i større grad mellom vekslinga av DP-er og pronomener, mens i ordstillinger uten verbflytting veksles alle subjekter uavhengig av realisering.

Det er også tydelige forskjeller i vekslinga av både subjekter og objekter i de ulike informantgruppene. GS3 viser en overgeneralisering av målspråklige strukturer, da disse informantene også vekslende DP-subjekter, noe informantene i GS2 ikke gjør. Dermed er GS2 mer målspråklig enn GS3 når det gjelder subjektsveksling. Det kan imidlertid være slik at ved økte ferdigheter i norsk vil også informantene i GS2 begynne å overgeneralisere. For objektsveksling er det kun informantene i GS3 som vekslende objektspronomen, slik at de har begynt å tilegne seg dette fenomenet. De vekslende imidlertid alle objektspronomen uten å ta i betraktning pronomenenes antesedent, noe som er en overgeneralisering for de objektspronomenene som kan veksle i norsk. Dataene viser at vekslinga av subjekter og objekter er ganske komplekse operasjoner. Selv om informantene har tilegna seg

subjektsveksling i større grad enn objektsveksling viser produksjonen deres at de ikke har noen av disse fenomenene helt på plass målspråkligt.

Denne studien har prøvd å belyse hvordan andrespråksinnlærere av norsk tilegner seg de grammatiske fenomenene subjekts- og objektsveksling. Dette er imidlertid bare én brikke lagt i et større puslespill, og det er flere aspekter å undersøke når det gjelder tilegnelsen av disse grammatiske fenomenene blant andrespråksinnlærere. Dette inkluderer blant annet å se på vekslinga blant innlærere i hovedsetninger og underordna setninger, samt gjøre undersøkelser av spontan tale. Videre hadde informantene i denne studien utfordringer med V2-kravet i norsk, slik at nye undersøkelser blant andrespråksinnlærere som mestrer V2 vil kunne gi et tydeligere bilde av deres vekslingspreferanser. Det vil også være mulig å gjøre samme type undersøkelser med et annet perspektiv enn denne oppgaven har hatt, eller å analysere dataene på en annen måte enn de er gjort i denne oppgaven. Jeg har blant annet ikke sett på hva morsmålet har å si i tilegnelsen av de grammatiske fenomenene, heller ikke gått inn på andre språk informantene kan. Dette er noe som vil være interessant å se på.

Referanseliste

- Abrahamsson, N. & Hyltenstam, K. (2004). Mognadsbegränsningar och den kritiska perioden för andraspråksinläring. I K. Hyltenstam & I. Lindberg (Red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle* (s. 221-258). Lund: Studentlitteratur.
- Anderssen, M. & Bentzen, K. (2012). Norwegian Object Shift as IP-internal topicalization. *Nordlyd*, 39(1), 1-23.
- Anderssen, M., Bentzen, K., Busterud, G., Dahl, A., Lundquist, B. & Westergaard, M. (2018). The acquisition of word order in L2 Norwegian: The case of subject and object shift. *Nordic Journal of Linguistics*, 41(3), 247-274. 10.1017/S0332586518000203
- Anderssen, M., Bentzen, K. & Rodina, Y. (2012). Topicality and complexity in the acquisition of Norwegian Object Shift. *Language Acquisition*, 19(1), 39-72.
- Anderssen, M., Bentzen, K., Rodina, Y. & Westergaard, M. (2010). The acquisition of apparent optionality: Word order in subject and object shift constructions in Norwegian. I M. Anderssen, K. Bentzen & M. Westergaard (Red.), *Variation in the Input : Studies in the Acquisition of Word Order* (s. 241-270). Dordrecht: Springer.
- Anderssen, M. & Westergaard, M. (2010). Frequency and economy in the acquisition of variable word order. *Lingua*, 120(11), 2569-2588.
- Andréasson, M. (2008). Not all objects are born alike—accessibility as a key to pronominal object shift in Swedish and Danish. I M. Butt & T. H. King (Red.), *Proceedings of the LFG08 Conference* (s. 26-45). Stanford: CSLI Publications.
- Andréasson, M. (2009). Pronominal object shift—not just a matter of shifting or not. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 84, 1-20.
- Andréasson, M. (2010). Object shift or object placement in general. I M. Butt & T. H. King (Red.), *Proceedings of the LFG10 Conference* (s. 26-42).
- Belletti, A., Bennati, E. & Sorace, A. (2007). Theoretical and developmental issues in the syntax of subjects: Evidence from near-native Italian. *Natural Language & Linguistic Theory*, 25(4), 657.
- Bentzen, K. (2009). Subject positions and their interaction with verb movement*. *Studia Linguistica*, 63(3), 261-291. 10.1111/j.1467-9582.2009.01162.x
- Bentzen, K. (2014). Object Shift. *Nordic Atlas of Language Structures Journal*, 1(1).
- Bentzen, K., Anderssen, M. & Waldmann, C. J. N. J. o. L. (2013). Object shift in spoken Mainland Scandinavian: A corpus study of Danish, Norwegian, and Swedish. 36(2), 115-151.
- Berggreen, H. & Tenfjord, K. (1999). *Andrespråkslæring*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Borthen, K. (2003). *Norwegian bare singulars*: Det historisk-filosofiske fakultet.
- Brown, R. (1973). *A first language : the early stages*. Cambridge, Mass: Harvard univ. press.
- Didriksen, J. (2016). *The Acquisition of Norwegian Object Shift by Ln learners* (Master). UiT Norges arktiske universitet.
- Eide, K. M. & Busterud, G. (2015). Kompetanse og performanse: kunnskap og produksjon. I K. M. Eide (Red.), *Norsk andrespråkssyntaks* (s. 19-57). Oslo: Novus.
- Gleitman, L. & Newport, E. (1995). Language: An Invitation to Cognitive Science. *An Invitation to Cognitive Science*, 1, 1-24.
- Gundel, J. K., Borthen, K. & Fretheim, T. (1999). *The Role of Context in Pronominal Reference to Higher Order Entities in English and Norwegian*, Berlin, Heidelberg.
- Hawkins, R. & Chan, C. (1997). The partial availability of Universal Grammar in second language acquisition: The 'failed functional features hypothesis'. *Second Language Research*, 13(3), 187-226.

- Hertel, T. J. (2003). Lexical and discourse factors in the second language acquisition of Spanish word order. *Second Language Research*, 19(4), 273-304.
- Holmberg, A. (1986). *Word order and syntactic features in the Scandinavian languages and English*. Department of General Linguistics, University of Stockholm, Stockholm.
- Holmberg, A. (1993). Two subject positions in IP in Mainland Scandinavian. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 52.
- Jackendoff, R. (2002). *Foundations of language: Brain, meaning, grammar, evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Johnsen, T. (2018). *Så du det ikke? Objektsveksling av det med nominale og ikke-nominale antesedenter* (Master). Universitetet i Tromsø Norges arktiske universitet, Tromsø.
- Johnson, J. S. & Newport, E. L. (1989). Critical period effects in second language learning: The influence of maturational state on the acquisition of English as a second language. *Cognitive psychology*, 21(1), 60-99.
- Josefsson, G. (1992). Object shift and weak pronominals in Swedish. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 49, 59-94.
- Josefsson, G. (2003). Four myths about Object Shift in Swedish—and the Truth.... *Grammatik i fokus: festskrift till Christer Platzack den 18 november 2003= Grammar in focus: festschrift for Christer Platzack 18 November 2003. Vol. II*.
- Josefsson, G. (2010). Object Shift and optionality: An intricate interplay between syntax, prosody and information structure. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 86, 1-24.
- Krashen, S. D. (1975). The critical period for language acquisition and its possible bases. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 263(1), 211-224.
- Lardiere, D. (2011). Who is the Interface Hypothesis about? *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 1(1), 48-53.
- Lenneberg, E. H. (1967). The biological foundations of language. *Hospital Practice*, 2(12), 59-67.
- Lenneberg, E. H. (1969). On explaining language. *Science*, 164(3880), 635-643.
- Leonini, C. & Belletti, A. (2004). Adult L2 acquisition of Italian clitic pronouns and 'subject inversion'/VS structures. *LOT Occasional Series*, 3, 293-304.
- Lødrup, H. (2012). Some Norwegian “Type Anaphora” are Surface Anaphora. *Journal of Germanic Linguistics*, 24(1), 23-52.
- Long, M. H. (1990). Maturation constraints on language development. *Studies in second language acquisition*, 12(3), 251-285.
- Lozano, C. (2006). Focus and split-intransitivity: the acquisition of word order alternations in non-native Spanish. *Second Language Research*, 22(2), 145-187.
- Malovrh, P. A. & Benati, A. G. (2018). *The handbook of advanced proficiency in second language acquisition* Blackwell handbooks in linguistics, *Handbook of Advanced Proficiency in Second Language Acquisition*.
- Montrul, S. (2011). Multiple interfaces and incomplete acquisition. *Lingua*, 121(4), 591-604.
- Platzack, C. (1996). The initial hypothesis of syntax. *Generative perspectives on language acquisition*, 369-414.
- Reinhart, T. (2006). *Interface strategies: Optimal and costly computations*: The MIT Press.
- Rothman, J. (2009). Pragmatic deficits with syntactic consequences?: L2 pronominal subjects and the syntax–pragmatics interface. *Journal of Pragmatics*, 41(5), 951-973.
- Rothman, J., Bayram, F., Kupisch, T., Lohndal, T. & Westergaard, M. (2018). Generative Approaches to Second Language (L2) Acquisition and Advanced L2 Proficiency. *The Handbook of Advanced Proficiency in Second Language Acquisition*, 72-93.
- Rothman, J., Iverson, M. & Judy, T. (2011). *Introduction: Some notes on the generative study of L3 acquisition*: SAGE Publications Sage UK: London, England.

- Rothman, J. & Slabakova, R. (2018). The generative approach to SLA and its place in modern second language studies. *Studies in Second Language Acquisition*, 40(2), 417-442.
- Ruben, R. J. (1997). A time frame of critical/sensitive periods of language development. *Acta oto-laryngologica*, 117(2), 202-205.
- Schwartz, B. D. & Sprouse, R. (1994). Word order and nominative case in nonnative language acquisition: a longitudinal study of (L1 Turkish) German interlanguage. *Language acquisition studies in generative grammar*, 31(4), 71-89.
- Schwartz, B. D. & Sprouse, R. A. (1996). L2 cognitive states and the full transfer/full access model. *Second language research*, 12(1), 40-72.
- Scovel, T. (1969). Foreign accents, language acquisition, and cerebral dominance 1. *Language learning*, 19(3-4), 245-253.
- Selinker, L. (1972). INTERLANGUAGE. *IRAL - International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 10(1), 209-232. 10.1515/iral.1972.10.1-4.209
- Silva-Corvalán, C. (1994). *Language contact and change: Spanish in Los Angeles*: ERIC.
- Silva-Corvalán, C. (2003). Linguistic consequences of reduced input in bilingual first language acquisition. *Linguistic theory and language development in Hispanic languages*, 375-397.
- Slabakova, R. (2008). *Meaning in the second language* (Studies in language acquisition 34). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Slabakova, R. (2010). What is easy and what is hard to acquire in a second language? Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/313395595_What_is_easy_and_what_is_hard_in_second_language_acquisition_A_generative_perspective
- Slabakova, R. (2011). L2 knowledge at the Mapping of Syntax and Discourse. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/235677545_L2_knowledge_at_the_mapping_of_syntax_and_discourse
- Smeets, L. (2018). The acquisition of object movement in Dutch: L1 transfer and near-native grammars at the syntax–discourse interface. *Second Language Research*. <https://doi.org/10.1177/0267658318782357>
- Sorace, A. (2011). Pinning down the concept of “interface” in bilingualism. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 1(1), 1-33. <https://doi.org/10.1075/lab.1.1.01sor>
- Sorace, A. & Filiaci, F. (2006). Anaphora resolution in near-native speakers of Italian. *Second Language Research*, 22(3), 339-368.
- Sorace, A. & Serratrice, L. (2009). Internal and external interfaces in bilingual language development: Beyond structural overlap. *International Journal of Bilingualism*, 13(2), 195-210.
- Svenonius, P. (2002). Subject positions and the placement of adverbials. *Subjects, expletives, and the EPP*, 201-242.
- Tsimpli, I. & Sorace, A. (2006). *Differentiating interfaces: L2 performance in syntaxsemantics and syntax-discourse phenomena*. Foredrag holdt ved BUCLD Proceedings 30.
- Tsimpli, I., Sorace, A., Heycock, C. & Filiaci, F. (2004). First language attrition and syntactic subjects: A study of Greek and Italian near-native speakers of English. *International Journal of Bilingualism*, 8(3), 257-277.
- Vikner, S. (1994). Scandinavian object shift and West Germanic scrambling. I N. Corver & H. v. Riemsdijk (Red.), *Studies on scrambling: Movement and non-movement approaches to free word-order phenomena* (s. 487-517). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Vikner, S. (2001). *The interpretation of Object Shift and optimality theory*. Lund: Department of Scandinavian Languages.

- Westergaard, M. (2011). Subject positions and information structure: The effect of frequency on acquisition and change. *Studia Linguistica*, 65(3), 299-332.
- Westergaard, M. R. (2008). Verb movement and subject placement in the acquisition of word order: pragmatics or structural economy? I P. Guijarro-Fuentes, M. P. Larranaga & J. Clibbens (Red.), *First Language Acquisition of Morphology and Syntax Perspectives across languages and learners*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- White, L. (2008a). *Different? yes. fundamentally? no. definiteness effects in the L2 English of mandarin speakers*. Foredrag holdt ved Proceedings of the 9th generative approaches to second language acquisition conference (gasla 2007).
- White, L. (2008b). Interfaces and L2 knowledge. *Unpublished manuscript, McGill University*.
- White, L. (2009). Grammatical theory: Interfaces and L2 knowledge. *The new handbook of second language acquisition*, 49-68.
- White, L. (2011a). The interface hypothesis: How far does it extend? *Linguistic approaches to bilingualism*, 1(1), 108-110.
- White, L. (2011b). Second language acquisition at the interfaces. *Lingua*, 121(4), 577-590. 10.1016/j.lingua.2010.05.005

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema for andrespråksinformanter

Forespørsel om deltakelse i undersøkelse

Jeg er mastergradsstudent ved UiT – Norges arktiske universitet og skal skrive mastergradsoppgave om hvordan norsk læres som andrespråk. I forbindelse med dette prosjektet søker jeg etter deltakere til en undersøkelse. Deltakerne skal ha et annet morsmål enn norsk og være andrespråkstalere av norsk.

Dette er en forespørsel til deg om å delta i en undersøkelse ved Institutt for språk og kultur (ISK) ved UiT – Norges arktiske universitet. Formålet er å undersøke tilegnelsen av grammatikk hos personer med norsk som andrespråk. I dette skrevet gir vi deg informasjon om prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Du blir spurt om å delta i denne undersøkelsen fordi du har et annet morsmål enn norsk. Om du velger å delta, innebærer det at du vil være med i et eksperiment hvor du får se bilder som du skal beskrive. Undersøkelsen tar rundt 30 minutter, og det vil bli tatt lydopptak. Det blir også innhentet noen personlige opplysninger om deg, med ditt samtykke. Dette omfatter blant annet navn, fødselsdato, kjønn, opprinnelsesland og hvor lenge du har bodd i Norge (Jf. samtykkeerklæringa)

Personopplysningene og dataene som samles inn om deg vil bli behandlet konfidensielt. Svarene dine blir anonymiserte, og data som kan identifisere deg vil bli erstattet med en kode. Denne koden blir lagret på egen liste adskilt fra øvrige personlige opplysninger. Det er bare jeg og eventuelt veileder som vil ha tilgang til de direkte identifiserbare personopplysningene.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2019. Etter prosjektets slutt blir lydopptakene og personlige opplysninger om deg slettet.

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Deltakere kan når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Deltakere har også rett til innsyn i egne opplysninger, samt. retting, sletting og kopi av gitte opplysninger. Det kan også klages til Datatilsynet.

Ønsker du å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Personvernombudet ved UiT – Norges arktiske universitet: Geir Bakkevold, på e-post (personvernombud@uit.no) eller telefon: 776 46 322 og 976 915 78
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Hvis du har spørsmål til studien kan du ta kontakt med meg (Christer) eller min veileder.

Med vennlig hilsen

Christer Engen Sørensen

Kristine Bentzen

Student

Professor

UiT – Norges arktiske universitet

UiT – Norges arktiske universitet

Telefon:

Telefon: 776 46664

E-post: cs034@post.uit.no

E-post: kristine.bentzen@uit.no

Samtykkeerklæring for deltakelse i undersøkelse

Jeg har lest «forespørsel om deltakelse i undersøkelse». Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet.

Informasjon om deltaker:

Navn: _____ Fødselsdato: _____ Kjønn: M K

Hvor lenge har du bodd i Norge? (i år og måneder) _____

Hvilke norskkurs har du tatt tidligere? _____

Hvilket norskkurs går du på nå? _____

Hvis du har flere enn et morsmål, oppgis alle språkene under «morsmål».

Morsmål: _____

Hvilket land kommer du fra? _____

Andre språk du kan:

Flytende	Kan en del	Litt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles fram til prosjektet er avsluttet.

(Signert av deltaker, dato)

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema for morsmålsinformanter

Forespørsel om deltakelse i undersøkelse

Jeg er mastergradsstudent ved UiT – Norges arktiske universitet og skal skrive mastergradsoppgave om hvordan norsk læres som andrespråk. I forbindelse med dette prosjektet søker jeg etter deltakere til en undersøkelse. Deltakerne skal ha norsk som morsmål.

Dette er en forespørsel til deg om å delta i en undersøkelse ved Institutt for språk og kultur (ISK) ved UiT – Norges arktiske universitet. Formålet er å undersøke tilegnelsen av grammatikk hos personer med norsk som andrespråk, og i den forbindelse trenger jeg morsmålstalere som kan være del av en kontrollgruppe. I dette skrivet gir vi deg informasjon om prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Du blir spurt om å delta i denne undersøkelsen fordi du har norsk som morsmål. Om du velger å delta, innebærer det at du vil være med i to ulike eksperiment hvor du får se bilder som du skal beskrive. Hver undersøkelse tar rundt 30 minutter, og det vil bli tatt lydopptak. Det blir også innhentet noen personlige opplysninger om deg, med ditt samtykke. Dette omfatter navn, fødselsdato, kjønn, oppvekststed og dialekt (Jf. samtykkeerklæringa).

Personopplysningene og dataene som samles inn om deg vil bli behandlet konfidensielt. Svarene dine blir anonymiserte, og data som kan identifisere deg vil bli erstattet med en kode. Denne koden blir lagret på egen liste adskilt fra øvrige personlige opplysninger. Det er bare jeg og eventuelt veileder som vil ha tilgang til de direkte identifiserbare personopplysningene.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2019. Etter prosjektets slutt blir lydopptakene og personlige opplysninger om deg slettet.

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Deltakere kan når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Deltakere har også rett til innsyn i egne opplysninger, samt. retting, sletting og kopi av gitte opplysninger. Det kan også klages til Datatilsynet.

Ønsker du å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Personvernombudet ved UiT – Norges arktiske universitet: Geir Bakkevold, på e-post (personvernombud@uit.no) eller telefon: 776 46 322 og 976 915 78
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Hvis du har spørsmål til studien kan du ta kontakt med meg (Christer) eller min veileder.

Med vennlig hilsen

Christer Engen Sørensen

Kristine Bentzen

Student

Professor

UiT – Norges arktiske universitet

UiT – Norges arktiske universitet

Telefon:

Telefon: 776 46664

E-post: cso034@post.uit.no

E-post: kristine.bentzen@uit.no

Samtykkeerklæring for deltakelse i undersøkelse

Jeg har lest «forespørsel om deltakelse i undersøkelse». Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet.

Informasjon om deltaker:

Navn: _____ Fødselsdato: _____ Kjønn: M K

Hvilken dialekt snakker du? _____

Hva er ditt oppvekststed? _____

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles fram til prosjektet er avsluttet.

(Signert av deltaker, dato)

Vedlegg 3: Oversikt over andrespråksinformanter

Informant-kode	Kjønn	Fødeår (alder ved tidspunktet for datainnsamlinga)	Botid (år, måneder)	Morsmål	Fødeland	Kompetanse i andre språk (flytende en del litt)
1112	K	1993 (25)	8,0	Oromo	Etiopia	x x Engelsk
1113	K	1995 (23)	3,0	Arabisk	Syria	x x x
1114	M	1990 (28)	7,0	Somalisk	Somalia	Norsk, somalisk arabisk, engelsk engelsk, arabisk
1115	M	1994 (24)	3,8	Somalisk	Etiopia	Norsk arabisk engelsk
1116	K	1987 (31)	2,1	Arabisk	Syria	x Arabisk x
1117	K	1985 (33)	4,6	Somalisk	Ogaden	x Engelsk
1118	K	1989 (29)	4,0	Somalisk	Somalia	x Arabisk, engelsk norsk
1119	K	1980 (38)	14	Amharisk	Etiopia	x x Engelsk

1120	K	1992 (26)	1,2	Dari	Afghanistan	x Dari x
1121	M	1996 (22)	2,0	Arabisk	Syria	Arabisk norsk engelsk
1122	K	1988 (30)	3,9	Somalisk	Somalia	x Norsk, engelsk arabisk, swahili
1123	K	1987 (31)	2,4	Somalisk	Somalia	x Engelsk swahili, arabisk
1012	M	1995 (23)	5	Saho	Eritrea	Arabisk tigrinja x
1013	M	1996 (22)	5,8	Uzbek	Afghanistan	x Farsi x
1014	M	1990 (28)	6,3	Somalisk	Somalia	x x Engelsk
1015	K	1996 (22)	5,0	Tigrinja	Eritrea	x x x
1016	M	1988 (30)	4,3	Somalisk	Somalia	Arabisk engelsk x
1017	M	1981 (37)	14,8	Kikong og portugisisk	Angola	x norsk engelsk

1018	M	1984 (34)	5,3	Somalisk	Somalia	x engelsk x
1019	K	1974 (44)	5	Tigrinja	Eritrea	Tigre x x
1020	K	1983 (35)	6,4	Arabisk	Eritrea	Arabisk tigre, norsk engelsk
1021	K	1992 (26)	5,0	Tigrinja	Eritrea	x engelsk arabisk
1021-2	M	1989 (29)	4,0	Somalisk	Somalia	x engelsk x
1022	K	1981 (37)	7,0	Somalisk	Somalia	x arabisk, engelsk x
1023	K	1990 (28)		Somalisk	Somalia	x engelsk x
1024	K	1992 (26)	6,0	Dari	Afghanistan	Dari, persto norsk engelsk
1025	K	1993 (25)	3,8	Oromo	Etiopia	Engelsk, amharisk norsk arabisk

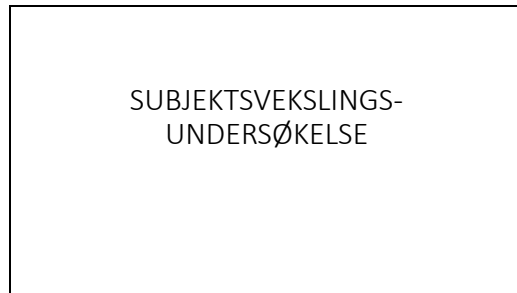
Vedlegg 4: Oversikt over morsmålsinformanter

Informantkode	Kjønn	Fødeår (alder)	Oppvekststed (dialekt)
2010	K	1993 (26)	Kristiansund (Kristiansund/Tromsø)
2011	K	1992 (27)	Nordfjordeid, Sogn og Fjordane (Nordfjordsdialekt)
2012	K	1994 (25)	Tromsø/Storfjord (Tromsø)
2013	K	1994 (25)	Alta/Tromsø (Tromsø)
2014	K	1994 (25)	Rena, Hedmark (Østerdalsmål)
2015	M	1993 (26)	Tromsø (Tromsø)
2016	K	1993 (26)	Salangen (Salangen)

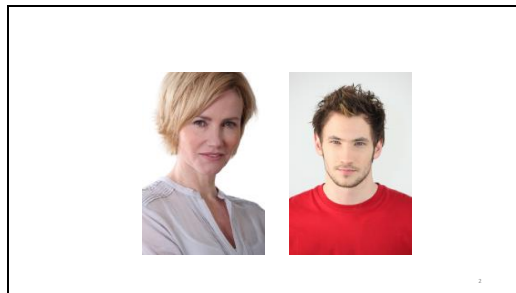
Vedlegg 5: Illustrasjoner av kontekster i subjektvekslingsundersøkelsen

Forventet respons fra informanten er i fet skrift.

Lysbilde 1

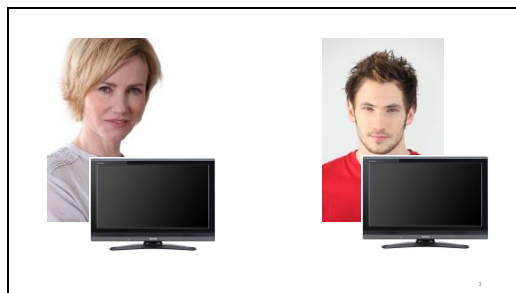

Lysbilde 2

De her to gjør mange forskjellige ting, for eksempel å se på TV eller ikke se på TV. Men så e det sånn at dem noen gang ikke gjør de her tingan. Da e det et stort rødt kryss over personen det gjelder og aktiviteten. Det betyr at dem gjør det ikke. Vi skal finne ut koffer. Og for å finne det ut så skal vi spørre en annen person som kommer opp på skjermen. Han hete Martin. Han vet koffer at dem ikke gjør de tingan. Så æ vil at du skal spørre han, og når du har spurt han kommer dert opp et bilde på skjermen som hjelper deg med å finne ut ka svaret er. Vi skal prøve et par ganga først, så vi vet kordan det foregår.

Lysbilde 3

De her to gjør mange forskjellige ting, for eksempel å se på TV eller ikke se på TV. Men så e det sånn at dem noen gang ikke gjør de her tingan. Da e det et stort rødt kryss over personen det gjelder og aktiviteten. Det betyr at dem gjør det ikke. Vi skal finne ut koffer. Og for å finne det ut så skal vi spørre en annen person som kommer opp på skjermen. Han hete Martin. Han vet koffer at dem ikke gjør de tingan. Så æ vil at du skal spørre han, og når du har spurt han kommer det opp et bilde på skjermen som hjelper deg med å finne ut ka svaret er. Vi skal prøve et par ganga først, så vi vet kordan det foregår.

Lysbilde 4

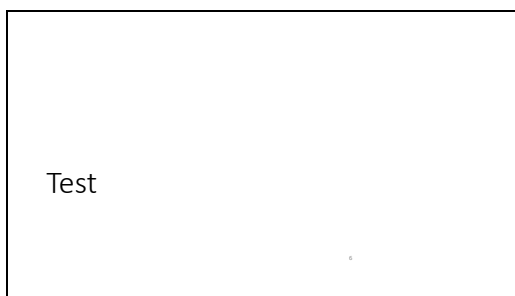
De her to gjør mange forskjellige ting, for eksempel å se på TV eller ikke se på TV. Men så e det sånn at dem noen gang ikke gjør de her tingan. Da e det et stort rødt kryss over personen det gjelder og aktiviteten. Det betyr at dem gjør det ikke. Vi skal finne ut koffer. Og for å finne det ut så skal vi spørre en annen person som kommer opp på skjermen. Han hete Martin. Han vet koffer at dem ikke gjør de tingan. Så æ vil at du skal spørre han, og når du har spurt han kommer dert opp et bilde på skjermen som hjelper deg med å finne ut ka svaret er. Vi skal prøve et par ganga først, så vi vet kordan det foregår.

Lysbilde 5

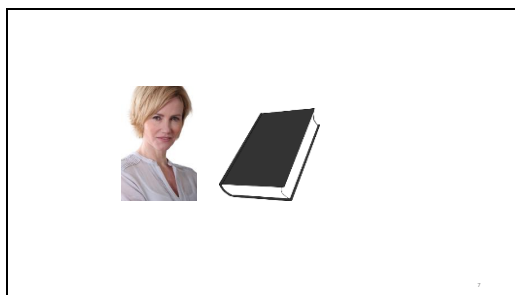

De her to gjør mange forskjellige ting, for eksempel å se på TV eller ikke se på TV. Men så e det sånn at dem noen gang ikke gjør de her tingan. Da e det et stort rødt kryss over personen det gjelder og aktiviteten. Det betyr at dem gjør det ikke. Vi skal finne ut koffer. Og for å finne det ut så skal vi spørre en annen person som kommer opp på skjermen. Han hete Martin. Han vet koffer at dem ikke gjør de tingan. Så æ vil at du skal spørre han, og når du har spurt han kommer det opp et bilde på skjermen som hjelper deg med å finne ut ka svaret er. Vi skal prøve et par ganga først, så vi vet kordan det foregår.

Lysbilde 6

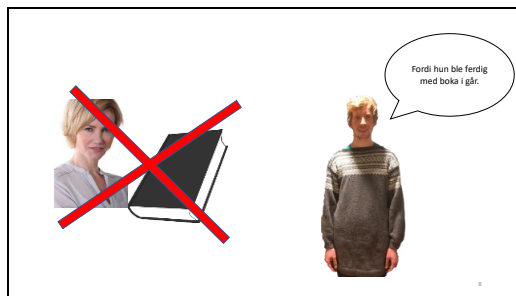

Lysbilde 7

Her e det første bildet, og her ser vi ho Elise og ei bok. Og her e et annet bilde av ho Elise og boka, men med kryss over. I går leste ho i boka, men ikke i dag. Så ho leste ikke i dag. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer leste ho ikke i dag?»
Fordi ho ble ferdig med boka i går.

Lysbilde 8

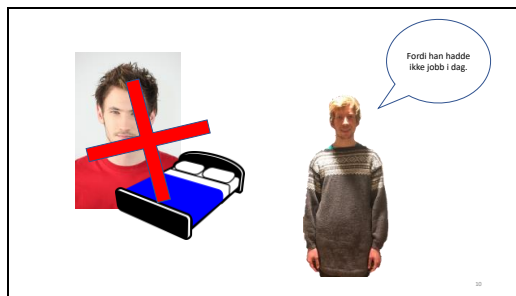
Her e det første bildet, og her ser vi ho Elise og ei bok. Og her e et annet bilde av ho Elise og boka, men med kryss over. I går leste ho i boka, men ikke i dag. Så ho leste ikke i dag. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer leste ho ikke i dag?»** Fordi ho ble ferdig med boka i går.

Lysbilde 9

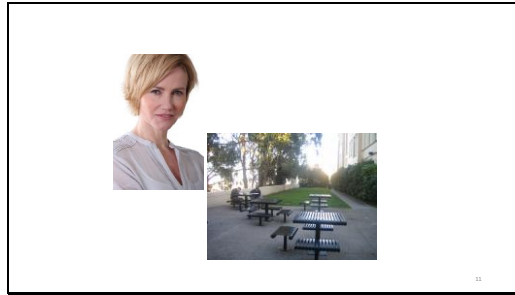
Her e et anna bilde. Han Lars sov lenge i dag, men i går va han oppe tidlig. Så han sto ikke opp tidlig i dag. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer sto han ikke opp tidlig i dag?»** Fordi han hadde ikke jobb i dag.

Lysbilde 10

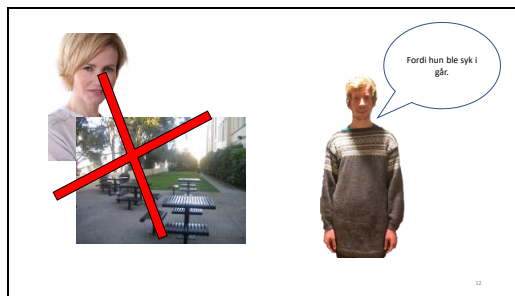
Her e et anna bilde. Han Lars sov lenge i dag, men i går va han oppe tidlig. Så han sto ikke opp tidlig i dag. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer sto han ikke opp tidlig i dag?»** Fordi han hadde ikke jobb i dag.

Lysbilde 11

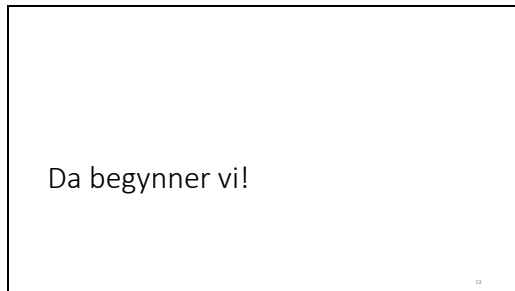
Ho Elise va ute i går, men ikke i dag.
Så ho va ikke ute i dag. Kan du spørre
han Martin koffer?
«Koffer va ho ikke ute i dag?»
Fordi ho ble syk i går.

Lysbilde 12

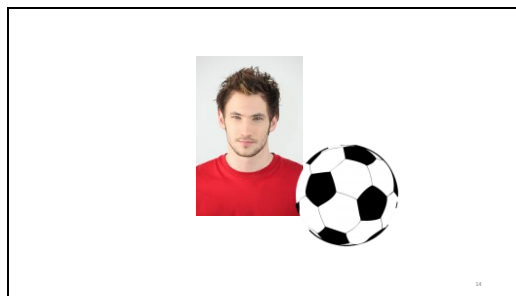

Ho Elise va ute i går, men ikke i dag.
Så ho va ikke ute i dag. Kan du spørre
han Martin koffer?
«Koffer va ho ikke ute i dag?»
Fordi ho ble syk i går.

Lysbilde 13

Lysbilde 14

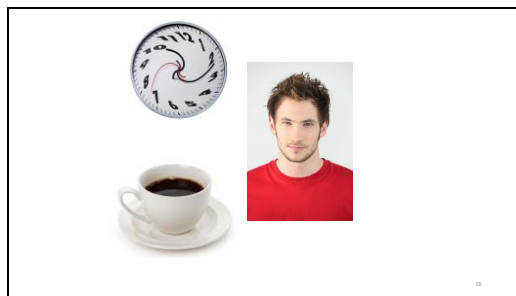
Her e det første bildet. Her ser vi han Lars og en fotball. I går spilte han fotball med vennene sine, men her e det et kryss over bildet, så han spille ikke fotball her. Kan du spørre han Martin koffer det?
«Koffer spille han ikke fotball?»
Fordi han har skada sæ.

Lysbilde 15

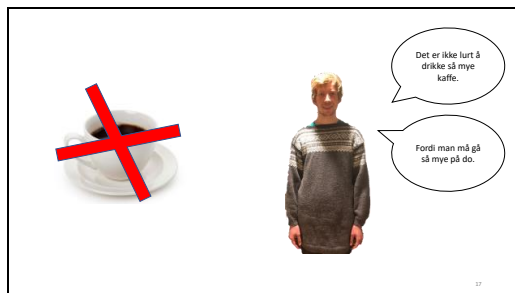
Her e det første bildet. Her ser vi han Lars og en fotball. I går spilte han fotball med vennene sine, men her e det et kryss over bildet, så han spille ikke fotball her. Kan du spørre han Martin koffer det?
«Koffer spille han ikke fotball?»
Fordi han har skada sæ.

Lysbilde 16

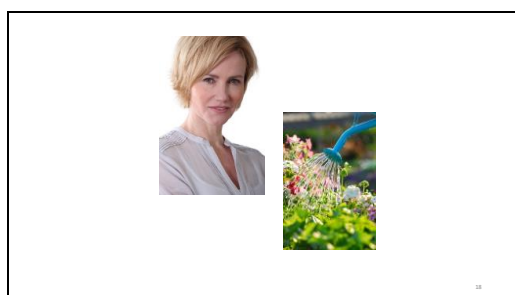
Han Lars drikk mye kaffe. Når han står opp, etter middag og på kvelden. Martin sier: «det e ikke så lurt.» Kan du spørre han koffer?
«Koffer er det ikke lurt å drikke mye kaffe?»
Fordi man må gå så mye på do.

Lysbilde 17

Han Lars drikk mye kaffe. Når han står opp, etter middag og på kvelden. Martin sier: «Det e ikke lurt å drikke så mye kaffe.» Kan du spørre han koffer? «Koffer er det ikke lurt å drikke mye kaffe?» Fordi man må gå så mye på do.

Lysbilde 18

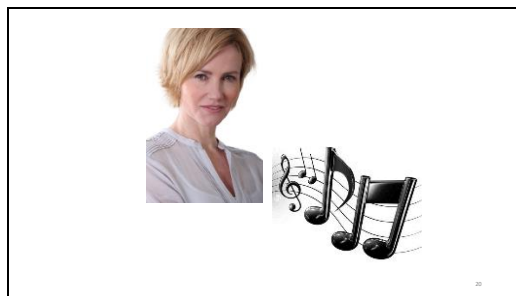
Her ser vi ho Elise og en blomst. Blomstran må ha mye vann, så ho vanne dem nesten hver dag, men ho gjorde det ikke i går. Så ho vanna ikke blomstran i går. Kan du spørre han Martin om koffer? «Koffer vanna ho ikke blomster/blomstran i går?» Fordi ho glemte det.

Lysbilde 19

Her ser vi ho Elise og en blomst. Blomstran må ha mye vann, så ho vanne dem nesten hver dag, men ho gjorde det ikke i går. Så ho vanna ikke blomstran i går. Kan du spørre han Martin om koffer? «Koffer vanna ho ikke blomster/blomstran i går?» Fordi ho glemte det.

Lysbilde 20

Ho Elise e veldig glad i å høre på musikk. Nesten hver dag høre ho på musikk, men ikke i dag. Så ho har ikke hørt på musikk i dag. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer har ho ikke hørt på musikk i dag?»

Fordi ho e på jobb.

Lysbilde 21

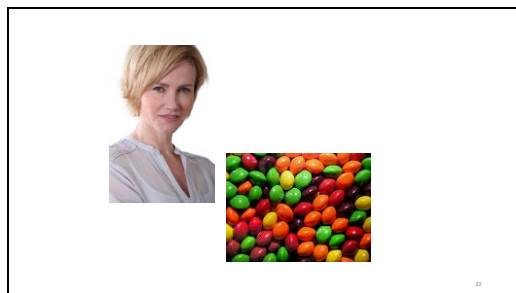

Ho Elise e veldig glad i å høre på musikk. Nesten hver dag høre ho på musikk, men ikke i dag. Så ho har ikke hørt på musikk i dag. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer har ho ikke hørt på musikk i dag?»

Fordi ho e på jobb.

Lysbilde 22

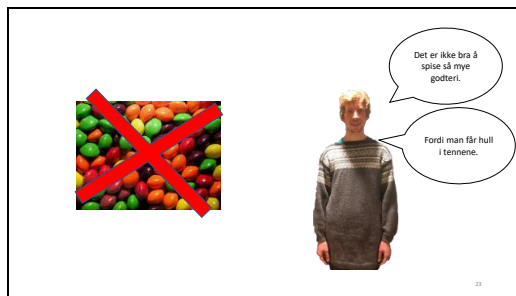
Helgen spis ho Elise mye godteri.

Men han Martin sier: «Det e ikke bra å spise så mye godteri.» Kan du spørre han koffer?

«Koffer er det ikke bra å spise så mye godteri?»

For man får hull i tennene.

Lysbilde 23

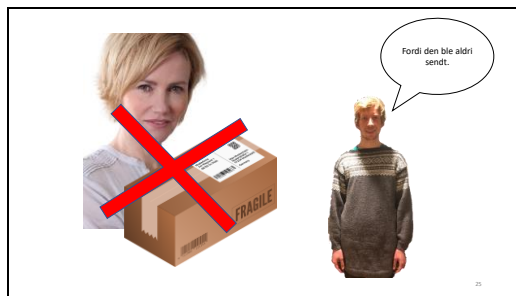
helgen spis ho Elise mye godteri. Men han Martin sier: «Det e ikke bra å spise så mye godteri.» Kan du spørre han koffer? «Koffer er det ikke bra å spise så mye godteri?» For man får hull i tennene.

Lysbilde 24

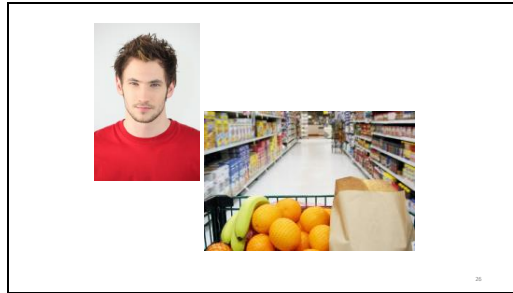
Han Lars og ho Elise hadde på samme dag bestilt nokka på nettet, og skulle på samme dag få pakken sin i postkassa. Lars sin pakke kom på den dagen den skulle komme, men ikke Elise sin. Så HENNES kom ikke. Kan du spørre han koffer? «Koffer kom ikke HENNES?» Fordi den va aldri blitt sendt.

Lysbilde 25

Han Lars og ho Elise hadde på samme dag bestilt nokka på nettet, og skulle på samme dag få pakken sin i postkassa. Lars sin pakke kom på den dagen den skulle komme, men ikke Elise sin. Så HENNES kom ikke. Kan du spørre han koffer? «Koffer kom ikke HENNES?» Fordi den va aldri blitt sendt.

Lysbilde 26

Han Lars går vanligvis på butikken hver dag, men han har ikke vært på butikken i dag. Så han har ikke vært på butikken i dag. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer va han ikke på butikken i dag?»

Fordi han handla nok i går

Lysbilde 27

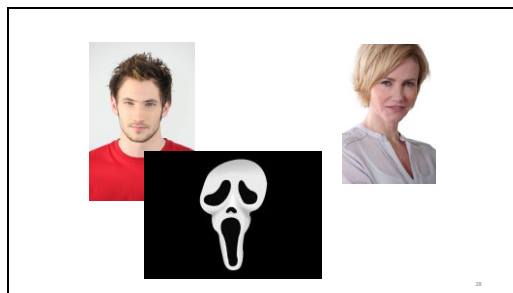

Han Lars går vanligvis på butikken hver dag, men han har ikke vært på butikken i dag. Så han har ikke vært på butikken i dag. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer va han ikke på butikken i dag?»

Fordi han handla nok i går

Lysbilde 28

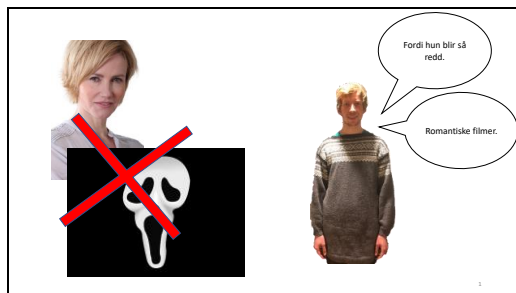

Han Lars like å se på skrekkfilma, men det gjør ikke ho Elise. HAN like å se på skrekkfilma, men ikke HO. HO like ikke å se på skrekkfilma, men kanskje en annen film. Kan du spørre han Martin koffer han Lars like å se på skrekkfilma, men ikke HO?

«Koffer like ikke HO å se på skrekkfilma?»

Fordi ho blir så redd.

Lysbilde 29

Han Lars like å se på skrekkfilma, men det gjør ikke ho Elise. HAN like å se på skrekkfilma, men ikke HO. HO like ikke å se på skrekkfilma, men kanskje en annen film. Kan du spørre han Martin koffer han Lars like å se på skrekkfilma, men ikke HO?

«Koffer like ikke HO å se på skrekkfilma?»

Fordi ho blir så redd.

Lysbilde 30

Ho Elise like å sykle. Hver dag sykle ho til jobb, men i går sykla ho ikke til jobb. Så ho sykla ikke til jobb i går. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer sykla ho ikke i går?»

Fordi det er hull i dekket på sykkelen.

Lysbilde 31

Ho Elise like å sykle. Hver dag sykle ho til jobb, men i dag sykla ho ikke til jobb. Så ho sykla ikke til jobb i dag. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer sykla ho ikke i går?»

Fordi det er hull i dekket på sykkelen.

Lysbilde 32

De ansatte på jobben til han Lars bruke å ha en fest en gang i måneden, men alle kunne ikke komme denne måneden. Så alle kunne ikke komme på festen. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer kunne ikke alle komme på festen?» / «Koffer kunne alle ikke komme på festen?»

Fordi dem hadde andre planer.

Oppfølgingsspørsmål: Var det noen som kom på festen?

Lysbilde 33

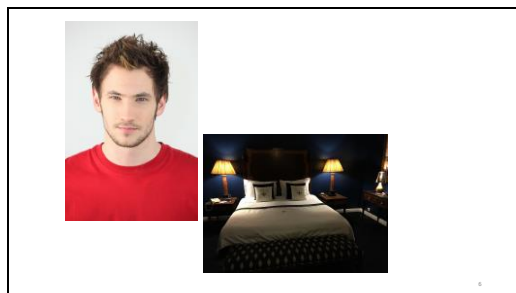
De ansatte på jobben til han Lars bruke å ha en fest en gang i måneden, men alle kunne ikke komme denne måneden. Så alle kunne ikke komme på festen. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer kunne ikke alle komme på festen?» / «Koffer kunne alle ikke komme på festen?»

Fordi dem hadde andre planer.

Oppfølgingsspørsmål: Var det noen som kom på festen?

Lysbilde 34

Han Lars sover vanligvis på natta, men ikke i natt. Så han sov ikke nokka i natt. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer sov han ikke i natt?»

Fordi han satt oppe hele natta og så på tv.

Lysbilde 35

Han Lars sover vanligvis på natta, men natt sov han ikke nokka. Så han sov ikke nokka i natt. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer sov han ikke i natt?»

Fordi han satt oppe hele natta og så på tv.

Lysbilde 36

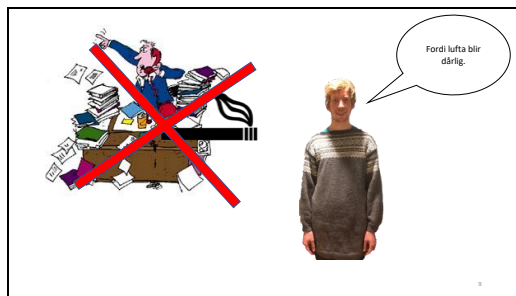

Han Lars røyke sigaretter, men han kan ikke det på jobb. Så man kan ikke røyke på jobb. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer kan man ikke røyke på jobb?»

Fordi lufta blir dårligere.

Lysbilde 37

Han Lars røyke sigaretter, men han kan ikke det på jobb. Så man kan ikke røyke på jobb. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer kan man ikke røyke på jobb?»** Fordi lufta blir dårligere.

Lysbilde 38

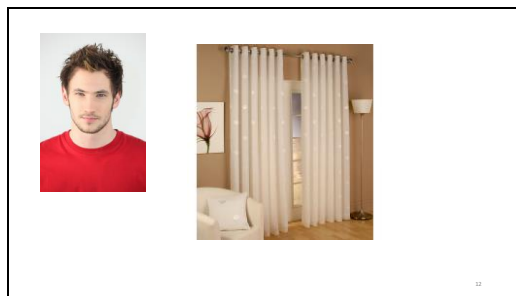
Han Lars trene ganske mye, men i går trente han ikke. Så han trente ikke i går. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer trente han ikke i går?»** Fordi han va sliten etter jobb.

Lysbilde 39

Han Lars trene ganske mye, men i går trente han ikke. Så han trente ikke i går. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer trente han ikke i går?»** Fordi han va sliten etter jobb. HAN GJORDE SIKKERT NOKKA ANNA I GÅR. KAN DU SPØRRE MARTIN KA? Han var sammen med noen venner.

Lysbilde 40

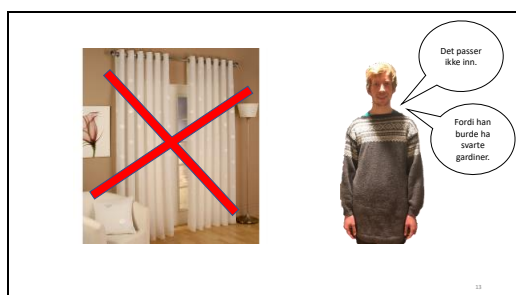

Elise ville kjøpe hvite gardiner til Lars sånn at han kunne ha dem på rommet, men Martin sier: «Det passer ikke inn». Kan du spørre han koffer?

«Koffer passer det ikke inn?»

Fordi han burde ha svarte gardiner.

Lysbilde 41

Elise ville kjøpe hvite gardiner til Lars sånn at han kunne ha dem på rommet, men Martin sier: «Det passer ikke inn». Kan du spørre han koffer?

«Koffer passer det ikke inn?»

Fordi han burde ha svarte gardiner.

Lysbilde 42

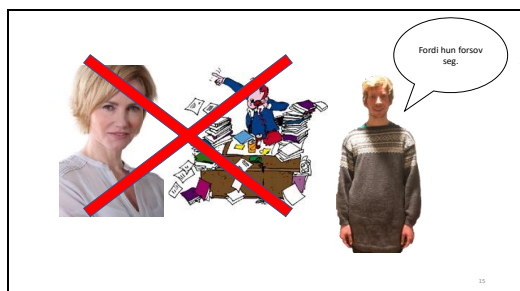

Ho Elise jobbe hver ukedag, men ho var ikke på jobb i går. Så ho var ikke på jobb i går. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer var ho ikke på jobb i går?»

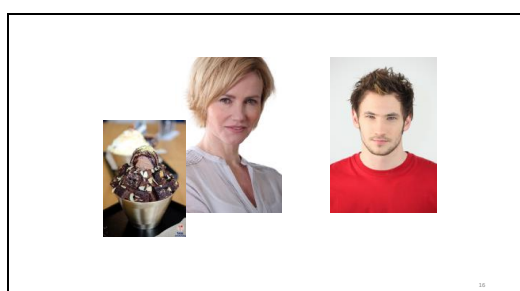
Fordi ho forsov sæ.

Lysbilde 43

Ho Elise jobbe hver ukedag, men ho var ikke på jobb i går. Så ho var ikke på jobb i går. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer var ho ikke på jobb i går?»
Fordi ho forsov sæ.

Lysbilde 44

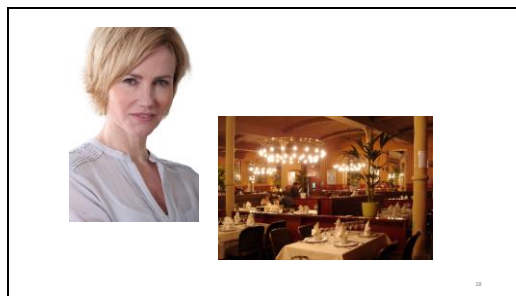
En dag dro han Lars og ho Elise til byen, og der satt dem på en kafé. Ho Elise kjøpte sæ en is, men ikke han Lars. HO kjøpte en is, men ikke HAN. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer kjøpte ikke HAN is?»
Fordi han kjøpte sæ kake istedenfor.

Lysbilde 45

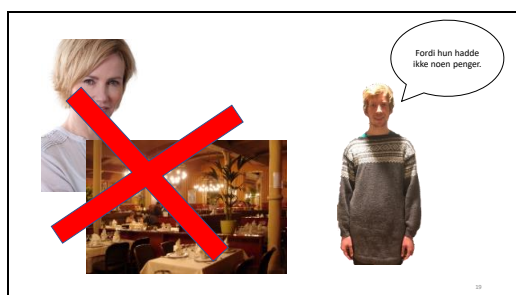
En dag dro han Lars og ho Elise til byen, og der satt dem på en kafé. Ho Elise kjøpte sæ en is, men ikke han Lars. HO kjøpte en is, men ikke HAN. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer kjøpte ikke HAN is?»
Fordi han kjøpte sæ kake istedenfor.

Lysbilde 46

Ho Elise spis ofte på restaurant, men ikke i går. Så ho spiste ikke på restaurant i går. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer spiste ho ikke på restaurant i går?»
Fordi ho hadde ikke noen penga.

Lysbilde 47

Ho Elise spis ofte på restaurant, men ikke i går. Så ho spiste ikke på restaurant i går. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer spiste ho ikke på restaurant i går?»
Fordi ho hadde ikke noen penga.

Lysbilde 48

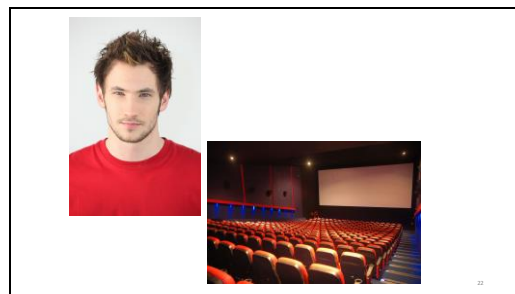
En dag skulle Elise lage pizza, men da hun kom hjem oppdaget hun at hun ikke kunne lage det. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer kunne ho ikke lage det?»
Fordi hun hadde glemt å kjøpe pizzadeig.

Lysbilde 49

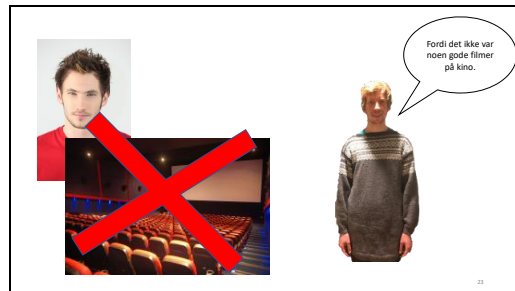
En dag skulle Elise lage pizza, men da hun kom hjem oppdaget hun at hun ikke kunne lage det. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer kunne ho ikke lage det?»
Fordi hun hadde glemt å kjøpe pizzadeig.

Lysbilde 50

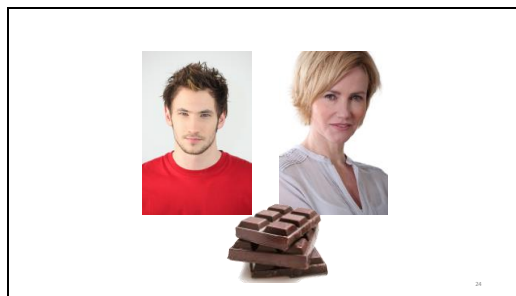
Han Lars bruke å dra på kino med vennan sine av og til, men ikke i går. Så han va ikke på kino i går. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer dro han ikke på kino i går?»
Fordi det va ikke noen gode filma på kino.

Lysbilde 51

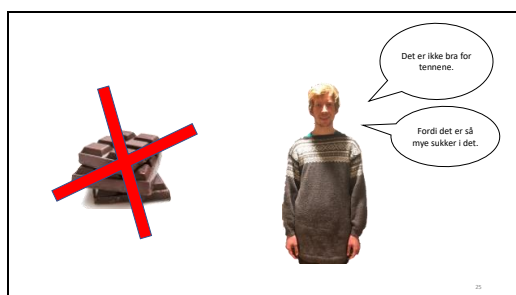
Han Lars bruke å dra på kino med vennan sine av og til, men ikke i går. Så han va ikke på kino i går. Kan du spørre han Martin koffer?
«Koffer dro han ikke på kino i går?»
Fordi det va ikke noen gode filma på kino.

Lysbilde 52

Lars kjøpte sjokolade til Elise en dag. Martin sier at det er ikke bra for tennene. Kan du spørre han koffer? «Koffer e det ikke bra for tennene?» Fordi det e så mye sukker i det.

Lysbilde 53

Lars kjøpte sjokolade til Elise en dag. Martin sier at det er ikke bra for tennene. Kan du spørre han koffer? «Koffer e det ikke bra for tennene?» Fordi det e så mye sukker i det.

Lysbilde 54

Ho Elise og han Lars var i bursdagen til Martin for noen dager siden. De hadde kjøpt bursdagsgave til Martin sammen. I bursdagen møtte dem en dame som også ga en gave til Martin. Martin sa at HENNES gave va bedre enn DEMMES gave. Så DEMMES va ikke bra nok. Kan du spørre han Martin koffer? «Koffer var ikke DEMMES bra nok?» Fordi æ ønska mæ nokka anna.

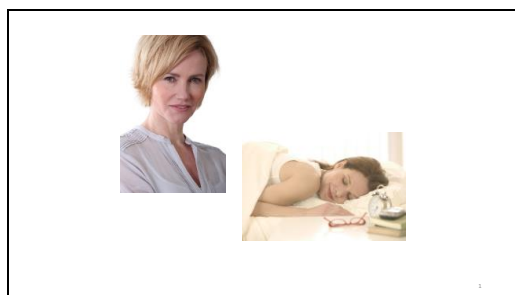
Lysbilde 55

Ho Elise og han Lars var i bursdagen til Martin for noen dager siden. De hadde kjøpt bursdagsgave til Martin sammen. I bursdagen møtte dem en dame som også ga en gave til Martin. Martin sa at HENNES gave va bedre enn DEMMES gave. Så DEMMES va ikke bra nok. Kan du spørre han Martin koffer?

«Koffer var ikke DEMMES bra nok?»
Fordi æ ønska mæ nokka anna.

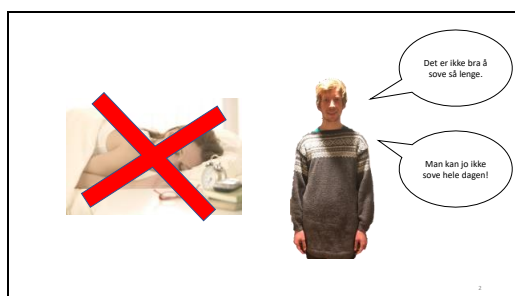
Lysbilde 56

Når ho Elise har fri fra jobb, sover ho ganske lenge. Men han Martin sier: «det e ikke bra å sove så lenge.» Kan du spørre han koffer?

«Koffer e det ikke bra å sove så lenge?»
Man kan jo ikke sove hele dagen!

Lysbilde 57

Når ho Elise har fri fra jobb, sover ho ganske lenge. Men han Martin sier: «det e ikke bra å sove så lenge.» Kan du spørre han koffer?

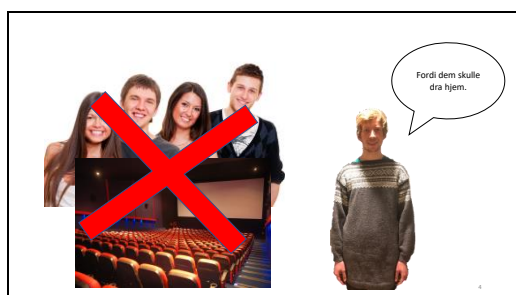
«Koffer e det ikke bra å sove så lenge?»
Man kan jo ikke sove hele dagen!

Lysbilde 58

Han Lars og ho Elise va på tur på kino en dag. På vei dit møtte dem noen venner. DEM skulle ikke på kino. Kan du spørre han Martin koffer? «Koffer skulle ikke DEM på kino?» Fordi dem var på tur hjem.

Lysbilde 59

Han Lars og ho Elise va på tur på kino en dag. På vei dit møtte dem noen venner. DEM skulle ikke på kino. Kan du spørre han Martin koffer? «Koffer skulle ikke DEM på kino?» Fordi dem var på tur hjem.

Lysbilde 60

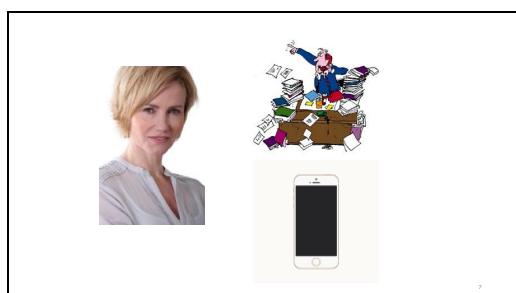
Ho Elise og han Lars bakte begge kake til Martin sin bursdag. Martin synes HENNES kake va god, men likte ikke HANNES. Så HANNES var ikke god. Kan du spørre han Martin koffer? «Koffer var ikke HANNES god?» Fordi han hadde brukt for lite sukker.

Lysbilde 61

Ho Elise og han Lars bakte begge kake til Martin sin bursdag. Martin synes HENNES kake va god, men likte ikke HANNES. Så HANNES var ikke god. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer var ikke HANNES god?»** Fordi han hadde brukt for lite sukker.

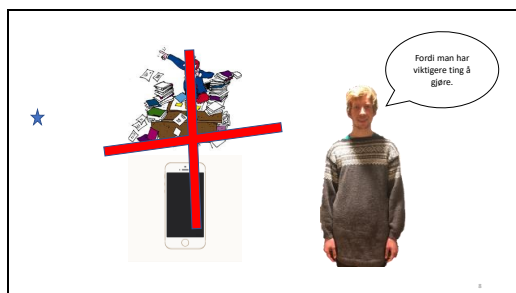
Lysbilde 62

Ho Elise bruke mobilen mye på jobb. Mange gjør det, men noen like ikke at man bruke telefonen på jobb. Så noen like ikke at man bruke telefonen. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer like noen ikke at man bruke telefonen?» / «Koffer like ikke noen at man bruke telefonen?»** Fordi man har viktigere ting å gjøre.

Oppfølgingsspørsmål: Var det ingen som likte det eller gjorde noen det?

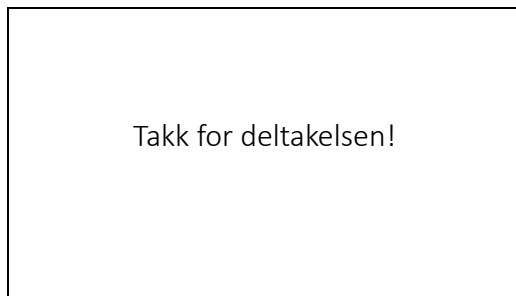
Lysbilde 63

Ho Elise bruke mobilen mye på jobb. Mange gjør det, men noen like ikke at man bruke telefonen på jobb. Så noen like ikke at man bruke telefonen. Kan du spørre han Martin koffer? **«Koffer like noen ikke at man bruke telefonen?» / «Koffer like ikke noen at man bruke telefonen?»** Fordi man har viktigere ting å gjøre.

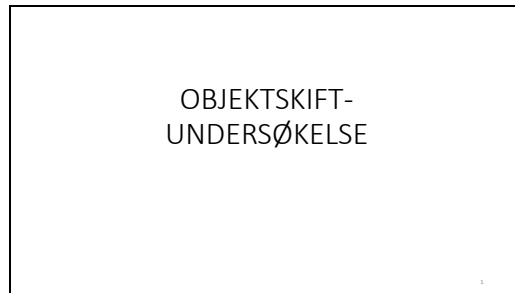
Oppfølgingsspørsmål: Var det ingen som likte det eller gjorde noen det?

Lysbilde 64

Vedlegg 6: Illustrasjoner av kontekster i objektsveklingsundersøkelsen

Lysbilde 1

Lysbilde 2

Personen vi skal bli bedre kjent med heter Martin. Dette er et bilde av han. No skal du få se bildene av mange ting som han Martin enten like eller ikke like, ting som han spiser eller ikke spiser, folk som han kjenner eller ikke kjenner, ting som han har gjort eller ikke gjort.

Lysbilde 3

Først får vi se bilde av en ting eller en situasjon [vis bilde av ei avis], sånn som dette. Og da lurer jeg på noe som har med han Martin og det som er på det her bilde av å gjøre. For eksempel spør om han LES AVISER ELLER IKKE. Da vil jeg spørre om han leser det eller ikke. Hvis han leser det, så kommer han fram til Martin frem på skjermen. Da kan du si «Han leser det».

Lysbilde 4

Først får vi se bilde av en ting eller en situasjon [vis bilde av ei avis], sånn som dette. Og da lurar jeg på noe som har med han Martin og det som det her bilde av å gjøre. For eksempel her om han LES AVISER ELLER IKKE. Da vil æ spørre om han les det eller ikke. Hvis han les det, så kommer han Martin frem på skjermen. Da kan du si «Han les det».

Lysbilde 5

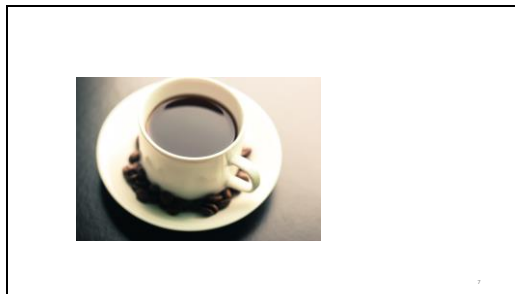

Hvis han ikke liker det, så kommer det et stort rødt kryss over hele bildet. Da kan du si «Han les det ikke». Vi skal prøve noen runder først, så vet vi kordan vi skal gjøre det.

Lysbilde 6

Lysbilde 7

Han Martin studere, og noen gang har han forelesning tidlig på morgenen. Da kan man jo være veldig trøtt. Kanskje han Martin drikk kaffe for å holde seg våken (*vis bilde av kaffe*) – drikk han det eller ikke? Så ser vi ka han Martin sier. (*vis kaffe + Martin*). Her ser vi et kryss. Så når æ spør: «Drikk han Martin det, eller ikke?», kan du si: «han drikk det».

Lysbilde 8

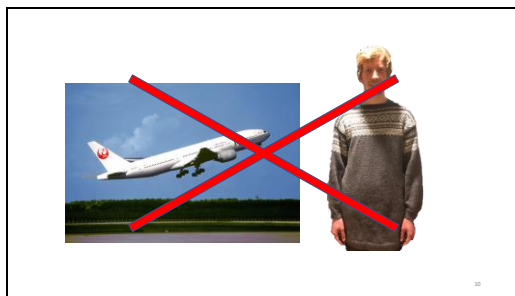
Han Martin studere, og noen gang har han forelesning tidlig på morgenen. Da kan man jo være veldig trøtt. Kanskje han Martin drikk kaffe for å holde seg våken (*vis bilde av kaffe*) – drikk han det eller ikke? Så ser vi ka han Martin sier. (*vis kaffe + Martin*). Her ser vi et kryss. Så når æ spør: «Drikk han Martin det, eller ikke?», kan du si: «han drikk det».

Lysbilde 9

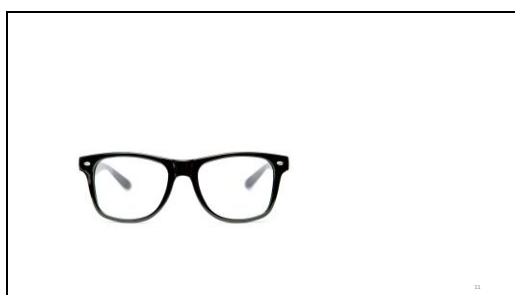
Æ trur han Martin har vært i utlandet, men æ e ikke helt sikker. Æ vet at han Martin har vært flere ganger i utlandet, men æ vet ikke om han like å fly. Like han det eller ikke? Så ser vi ka han Martin sier. (*vis fly + kryss*). Når det e kryss, betyr det at han ikke like det. Da kan du si: «han like ikke det».

Lysbilde 10

Hvis han ikke liker det, så kommer det et stort rødt kryss over hele bildet. Da kan du si «Han like ikke det». Vi skal prøve noen runder først, så vet vi kordan vi skal gjøre det.

Lysbilde 11

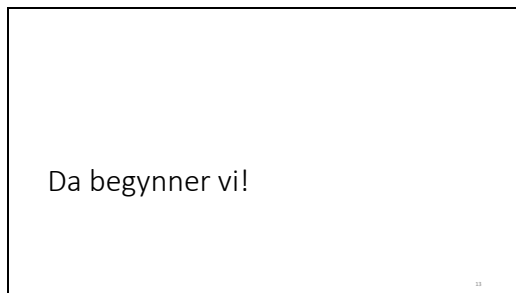
Mange må bruke briller når dem skal lese (vis briller). Men bruke han Martin briller? (*vis briller + kryss*). Den har et kryss over sæ så det betyr at han ikke bruke briller. Så da kan du si: «Han bruker det ikke»:

Lysbilde 12

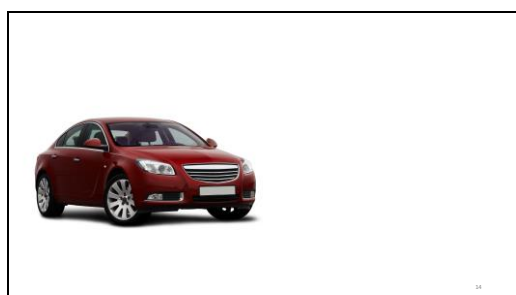
Mange må bruke briller når dem skal lese (vis briller). Men bruke han Martin briller? (*vis briller + kryss*). Den har et kryss over sæ så det betyr at han ikke bruke briller. Så da kan du si: «han bruker det ikke».

Lysbilde 13

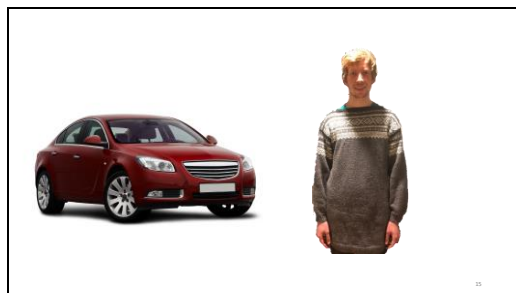
Da vet vi kordan det skal foregå. E du klar? Har du forstått alt? Har du noen spørsmål før vi begynne?

Lysbilde 14

Mange e avhengig av å ha en bil og bruke den til å kjøre på jobb eller på skole. Æ lure på om han Martin har egen bil. Har han det eller ikke?
(vis bil + Martin)

Lysbilde 15

Mange e avhengig av å ha en bil og bruke den til å kjøre på jobb eller på skole. Æ lure på om han Martin har egen bil. Har han det eller ikke?
(vis bil + Martin)

Lysbilde 16

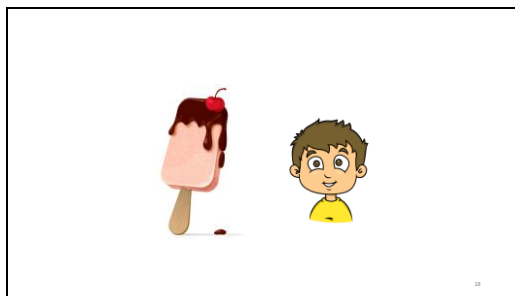
Mange drikk brus for det e veldig godt. Æ lure på om han Martin drikk det. Så, drikk han det eller ikke?
(vis brus + kryss)

Lysbilde 17

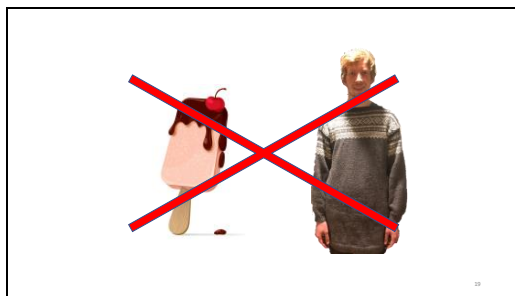
Mange drikk brus for det e veldig godt. Æ lure på om han Martin drikk det. Så, drikk han det eller ikke?
(vis brus + kryss)

Lysbilde 18

Æ så han Martin på en kiosk i går. Han sto der med en unge og en is i handa. Æ lure på om han Martin spiste den sjøl. Så spiste han den eller ikke?
(vis is + kryss)

Lysbilde 19

Æ så han Martin på en kiosk i går. Han sto der med en unge og en is i handa. Æ lure på om han Martin spiste den sjøl. Så spiste han den eller ikke?
(vis is + kryss)

Lysbilde 20

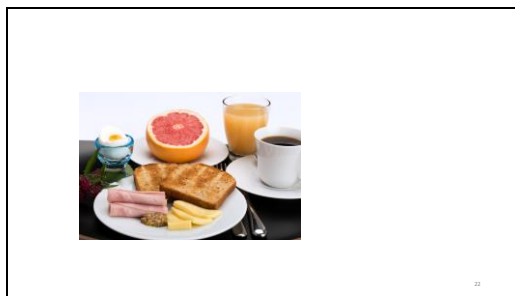
Æ så han Martin på Kaffebønna i går. Han drakk kaffe, men æ vet ikke om han spiste nokka. Spiste han nåkka eller ikke?
(vis mat + kryss)

Lysbilde 21

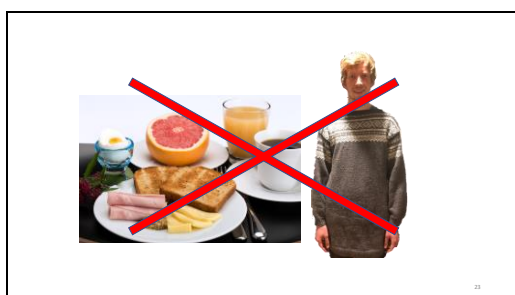
Æ så han Martin på Kaffebønna i går. Han drakk kaffe, men æ vet ikke om han spiste nokka. Spiste han nåkka eller ikke?
(vis mat + kryss)

Lysbilde 22

Men det va jo tidlig på morran, og æ må spise frokost for å få en god start på dagen. Æ lure på om han Martin bruke å spise frokost. Spis han det eller ikke?
(vis frokost)

Lysbilde 23

Men det va jo tidlig på morran, og æ må spise frokost for å få en god start på dagen. Æ lure på om han Martin bruke å spise frokost. Spis han det eller ikke?
(vis frokost)

Lysbilde 24

Han Martin vet æ fikk besøk av noen kompisa en kveld, og dem skulle lage pizza sammen. Men dem bestemte sæ for å lage to forskjellige pizzaer. Han Martin lagde en egen, så laga de andre en annen pizza. Han Martin likte sin pizza godt, men æ lure på om han Martin likte demmes pizza. Så likte han demmes eller ikke?
(vis pizza, folk, kryss)

Lysbilde 25

Han Martin vet æ fikk besøk av noen kompisa en kveld, og dem skulle lage pizza sammen. Men dem bestemte sæ for å lage to forskjellige pizzaer. Han Martin lagde en egen, så laga de andre en annen pizza. Han Martin likte sin pizza godt, men æ lure på om han Martin likte demmes pizza. Så likte han demmes eller ikke?
(vis pizza, folk, kryss)

Lysbilde 26

Mange folk bruke ikke ordentlige klær no når det begynne å bli så kaldt ute. Æ lure på om han Martin bruke vinterklær. Så, bruke han det eller ikke?
(vis klær + kryss)

Lysbilde 27

Mange folk bruke ikke ordentlige klær no når det begynne å bli så kaldt ute. Æ lure på om han Martin bruke vinterklær. Så, bruke han det eller ikke?
(vis klær + kryss)

Lysbilde 28

Æ har sett han Martin mange ganga på fotballbanen med noen folk. En dag så spilte dem fotball, og han Martin sparka ballen langt bort. Æ lure på om han Martin fant fotballen sin. Fant han den eller ikke?
(vis fotball + kryss)

Lysbilde 29

Æ har sett han Martin mange ganga på fotballbanen med noen folk. En dag så spilte dem fotball, og han Martin sparka ballen langt bort. Æ lure på om han Martin fant fotballen sin. Fant han den eller ikke?
(vis fotball + kryss)

Lysbilde 30

Æ e veldig glad i å lage mat. Æ lure på om han Martin lage mat. Så, lage han det eller ikke?
(vis mat + Martin)

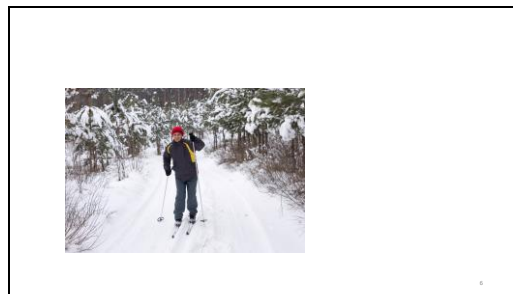
Lysbilde 31

Æ e veldig glad i å lage mat. Æ lure på om han Martin lage mat. Så, lage han det eller ikke?

(vis mat + Martin)

Lysbilde 32

Han Martin ser veldig sporty ut, syns du ikke? På vinteren e det jo mange som går på ski. Æ lure på om han går på ski. Gjør han det eller ikke?

(vis ski + kryss)

Lysbilde 33

Han Martin ser veldig sporty ut, syns du ikke? På vinteren e det jo mange som går på ski. Æ lure på om han går på ski. Gjør han det eller ikke?

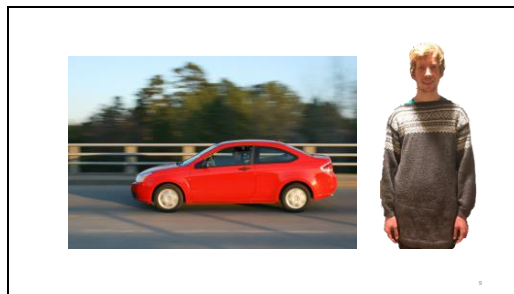
(vis ski + kryss)

Lysbilde 34

Æ va og gikk tur i går, og æ så at han Martin kjørte forbi, men æ vet ikke helt om det va hennes bil han kjørte. Så, va det hennes eller ikke?
(vis bil + Martin)

Lysbilde 35

Æ va og gikk tur i går, og æ så at han Martin kjørte forbi, men æ vet ikke helt om det va hennes bil han kjørte. Så, va det hennes eller ikke?
(vis bil + Martin)

Lysbilde 36

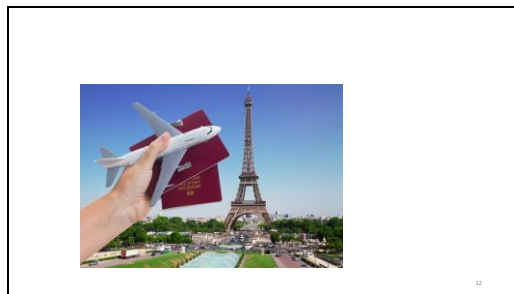
Æ ble fortalt av noen folk i klassen min at dem visste kem han Martin va, så æ lure på om han Martin kjenne dem. Kjenne han dem eller ikke?
(vis folk + kryss)

Lysbilde 37

Æ ble fortalt av noen folk i klassen min at dem visste kem han Martin va, så æ lure på om han Martin kjenne dem. Kjenne han dem eller ikke?
(vis folk + kryss)

Lysbilde 38

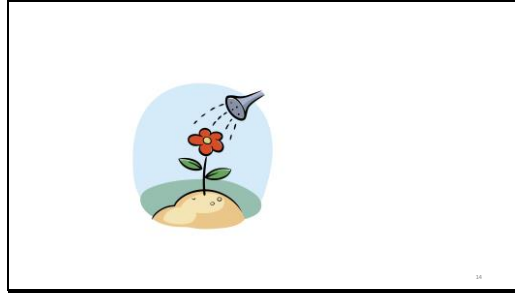
Han Martin trur æ har vært masse i utlandet, for det ser ut som det. Han virke som en person som e glad i å reise. Æ lure på om han har vært i utlandet. Så, har han det eller ikke?
(vis Eiffeltårnet + kryss)

Lysbilde 39

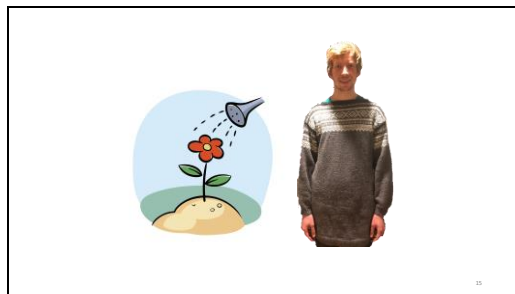
Han Martin trur æ har vært masse i utlandet, for det ser ut som det. Han virke som en person som e glad i å reise. Æ lure på om han har vært i utlandet. Så, har han det eller ikke?
(vis Eiffeltårnet + kryss)

Lysbilde 40

Æ har sett i vinduet til han Martin at han har så fine blomstra. I ett av vinduan hennes står det en veldig fin blomst. Æ lure på om han vanne den. Så, vanne han den eller ikke?
(vis blomst)

Lysbilde 41

Æ har sett i vinduet til han Martin at han har så fine blomstra. I ett av vinduan hennes står det en veldig fin blomst. Æ lure på om han vanne den. Så, vanne han den eller ikke?
(vis blomst)

Lysbilde 42

Æ vet at han Martin jobbe i en veldig travel butikk, kor det e mange kunda kver dag som han må hjelpe. Men da han va på jobb i går, så va det så mange kunda i butikken som trengte hjelp at han ikke greide å hjelpe alle. No skal vi se kem han ikke hjalp.
(vis mann og damer + kryss over damer)

Her ser vi at han hjalp mannen, men ikke damen. Så han hjalp HAN, men ikke DEM. Så – kem va det han ikke hjalp, HAN eller DEM?

Lysbilde 43

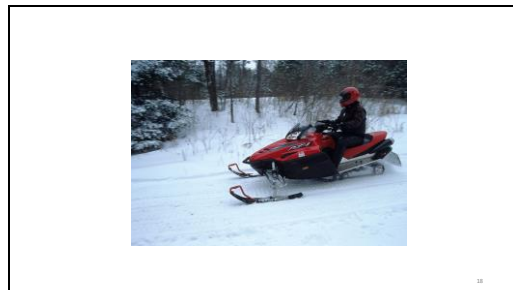

Æ vet at han Martin jobbe i en veldig travel butikk, kor det e mange kunda hver dag som han må hjelpe. Men da han va på jobb i går, så va det så mange kunda i butikken som trengte hjelp at han ikke greide å hjelpe alle. No skal vi se kem han ikke hjalp.

(vis mann og damer + kryss over damer)

Her ser vi at han hjalp mannen, men ikke damen. Så han hjalp HAN, men ikke DEM. Så – kem va det han ikke hjalp, HAN eller DEM?

Lysbilde 44

Han Martin går jo ikke på ski, som vi fikk vite tidligere, men kanskje han gjør nokka anna om vinteren. Æ lure på om han bruke å kjøre snøskuter. Så, gjør han det eller ikke?

(vis snøskuter + kryss)

Lysbilde 45

Han Martin går jo ikke på ski, som vi fikk vite tidligere, men kanskje han gjør nokka anna om vinteren. Æ lure på om han bruke å kjøre snøskuter. Så, gjør han det eller ikke?

(vis snøskuter + kryss)

Lysbilde 46

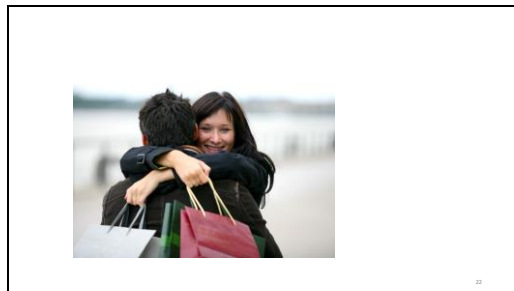
Æ så han Martin på en fest for en stund sida. Æ lure på om han Martin kjente noen på festen. Så, kjente han noen eller ikke?
(vis masse folk + kryss)

Lysbilde 47

Æ så han Martin på en fest for en stund sida. Æ lure på om han Martin kjente noen på festen. Så, kjente han noen eller ikke?
(vis masse folk + kryss)

Lysbilde 48

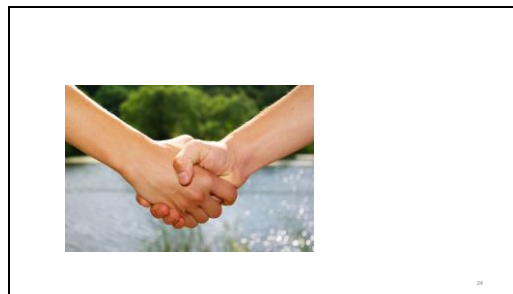
Det e vanlig å hilse på folk når man møte dem, og det e mange måta å hilse på. Man kan for eksempel gi en klem. Gjør han Martin sånt eller ikke?
(vis personer som klemmer)

Lysbilde 49

Det e vanlig å hilse på folk når man møte dem, og det e mange måta å hilse på. Man kan for eksempel gi en klem. Gjør han Martin sånt eller ikke? (vis personer som klemmer)

Lysbilde 50

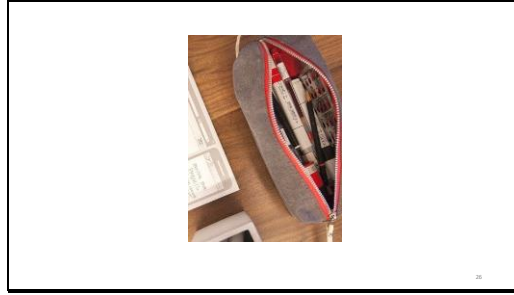
Eller så kan man også hilse ved å ta folk i handa. Æ lure på om han Martin like å handhilse på folk han møter. Så, like han det eller ikke? (vis handhilsing + kryss)

Lysbilde 51

Eller så kan man også hilse ved å ta folk i handa. Æ lure på om han Martin like å handhilse på folk han møter. Så, like han det eller ikke? (vis handhilsing + kryss)

Lysbilde 52

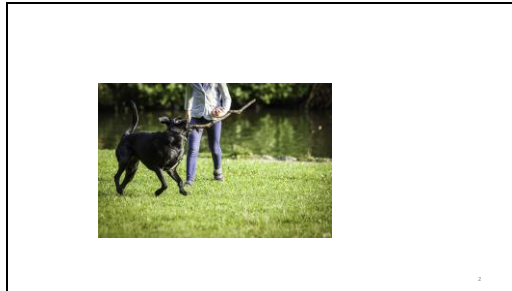
Æ studere sammen med Martin, og vi bruke å ha forelesning eller undervisningstimer sammen. Sist gang vi hadde forelesning sammen så æ at det lå et pennal igjen på rommet. Æ lure på om det va hannes. Så va det hannes eller ikke?
(vis pengbok + Martin)

Lysbilde 53

Æ studere sammen med Martin, og vi bruke å ha forelesning eller undervisningstimer sammen. Sist gang vi hadde forelesning sammen så æ at det lå et pennal igjen på rommet. Æ lure på om det va hannes. Så va det hannes eller ikke?
(vis pengbok + Martin)

Lysbilde 54

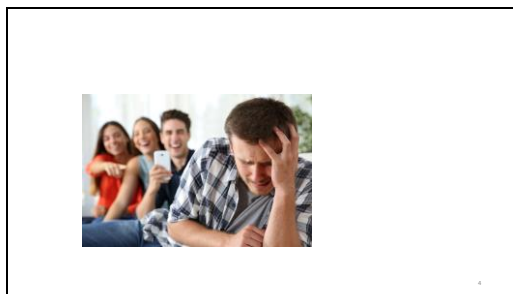
Å ha en hund e mye ansvar. Han Lukas e en hund som e veldig sosial, og kreve mye oppmerksomhet. Så æ lure på om han Martin bruke å leke med han. Bruke han det eller ikke?
(vis hund + leke)

Lysbilde 55

Å ha en hund e mye ansvar. Han Lukas e en hund som e veldig sosial, og kreve mye oppmerksomhet. Så æ lure på om nan Martin bruke å leke med han. Bruke nan det eller ikke?
(vis hund + leke)

Lysbilde 56

Æ vet ikke kor mange venna han Martin har, men æ vet at det e viktig å ta godt vare på dem. Æ lure på om han Martin bruke å mobbe vennan sine. Så, mobbe nan dem eller ikke?
(vis vennegjeng + kryss)

Lysbilde 57

Æ vet ikke kor mange venna han Martin har, men æ vet at det e viktig å ta godt vare på dem. Æ lure på om han Martin bruke å mobbe vennan sine. Så, mobbe nan dem eller ikke?
(vis vennegjeng + kryss)

Lysbilde 58

Mange gamle menneska ser dårlig og treng hjelp til å gå over veien. En dag så æ han Martin i byen, og han skulle gå over veien. Ved siden av han sto det en gammel mann og en gammel dame, og begge trengte hjelp til å gå over veien. Men han hjalp bare én av dem.
(vis gammel mann og dame + kryss over mann)

Her ser vi at bare mannen e kryssa ut, og da vet vi at han Martin ikke hjalp HAN, men han hjalp HO. Så, va det noen han ikke hjalp?

Lysbilde 59

Mange gamle menneska ser dårlig og treng hjelp til å gå over veien. En dag så æ han Martin i byen, og han skulle gå over veien. Ved siden av han sto det en gammel mann og en gammel dame, og begge trengte hjelp til å gå over veien. Men han hjalp bare én av dem.
(vis gammel mann og dame + kryss over mann)

Her ser vi at bare mannen e kryssa ut, og da vet vi at han Martin ikke hjalp HAN, men han hjalp HO. Så, va det noen han ikke hjalp?

Lysbilde 60

Det anbefales å spise frukt hver dag. Æ så
han Martin på butikken for ikke så lenge
sida, og æ så han i fruktavdelinga, så
kanskje han kjøpte frukt. Æ lure på om
han kjøpte det eller ikke. Så, kjøpte han
det eller ikke?
(vis frukt)

Lysbilde 61

Det anbefales å spise frukt hver dag. Æ så
han Martin på butikken for ikke så lenge
sida, og æ så han i fruktavdelinga, så
kanskje han kjøpte frukt. Æ lure på om
han kjøpte det eller ikke. Så, kjøpte han
det eller ikke?
(vis frukt)

Lysbilde 62

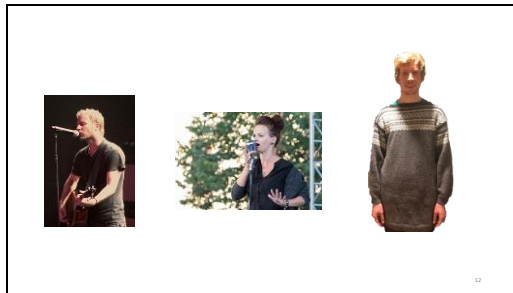
Noen gang så kjøpe æ godteri på
butikken når æ vil kose mæ ekstra mye
eller skal se på film. Så æ kjøpte no
godteri på butikken i går. Æ lure på om
han Martin kjøpte det eller ikke. Så,
kjøpte han det eller ikke?
(vis godteri + kryss)

Lysbilde 63

Noen gang så kjøpe æ godteri på butikken når æ vil kose mæ ekstra mye eller skal se på film. Så æ kjøpte no godteri på butikken i går. Æ lure på om han Martin kjøpte det eller ikke. Så, kjøpte han det eller ikke?
(vis godteri + kryss)

Lysbilde 64

En dag for en stund sida så va både æ og han Martin på samme konsert. På konserten va det en mann og en dame som spilte musikk. Æ vet at han Martin ikke likte den ene sangen, men æ vet ikke om det va HANNES sang eller HENNES sang. Så, kordan sang likte han ikke, HANNES eller HENNES?

(vis sang + begge kjønn + kryss over mannen)

INV: Mannen har et kryss over sæ, så da vet vi at han Martin ikke likte sangen hannes, men at han likte sangen hennes. Så, det va en av sangan han ikke likte. Fortell mæ kordan det va.

Lysbilde 65

En dag for en stund sida så va både æ og han Martin på samme konsert. På konserten va det en mann og en dame som spilte musikk. Æ vet at han Martin ikke likte den ene sangen, men æ vet ikke om det va HANNES sang eller HENNES sang. Så, kordan sang likte han ikke, HANNES eller HENNES?

(vis sang + begge kjønn + kryss over mannen)

INV: Mannen har et kryss over sæ, så da vet vi at han Martin ikke likte sangen hannes, men at han likte sangen hennes. Så, det va en av sangan han ikke likte. Fortell mæ kordan det va.

Lysbilde 66

Han Martin har ikke egen katt, men æ vet at han bruke å passe katta til ei venninne. Den her katta hete Siri. Æ lure på om han Martin bruke å mate ho. Så, mate han ho eller ikke?

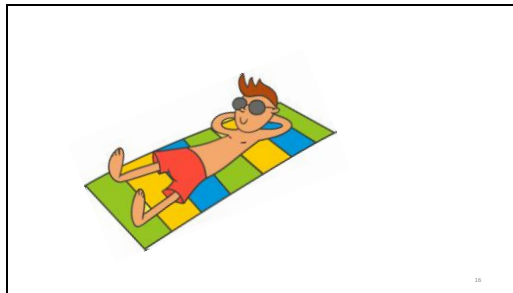
(vis katt + kryss)

Lysbilde 67

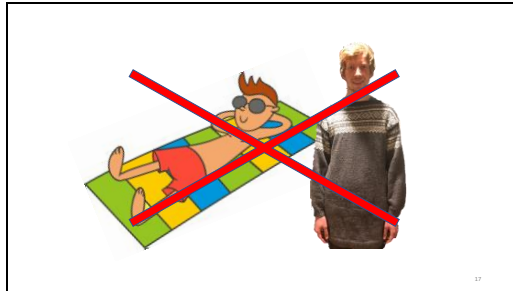
Han Martin har ikke egen katt, men æ
vet at han bruke å passe katta til ei
venninne. Den her katta hete Siri. Æ lure
på om han Martin bruke å mate ho. Så,
mate han ho eller ikke?
(vis katt + kryss)

Lysbilde 68

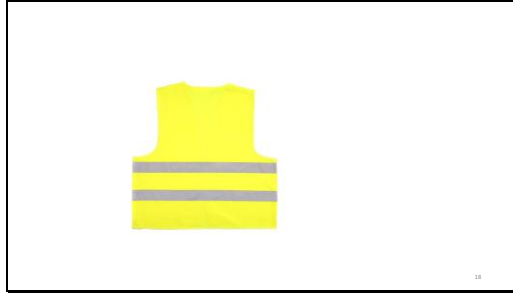
Når det e sommer og sol, da bruke æ å
ligge ute av og til og sole mæ. Æ lure på
om han Martin bruke å sole sæ. Så, sole
han sæ eller ikke?
(vis solseng og sol + kryss)

Lysbilde 69

Når det e sommer og sol, da bruke æ å
ligge ute av og til og sole mæ. Æ lure på
om han Martin bruke å sole sæ. Så, sole
han sæ eller ikke?
(vis solseng og sol + kryss)

Lysbilde 70

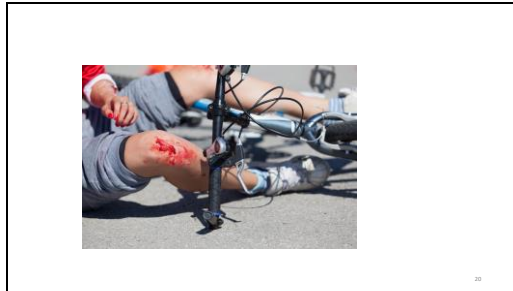
På høsten og vinteren er det veldig mørkt. Æ bruke refleksvest når æ går ute for at æ skal bli sett. Han Martin så æ va på butikken, og han så på en refleksvest. Æ lure på om han Martin kjøpte den. Så, kjøpte han den eller ikke?
(vis refleksvest)

Lysbilde 71

På høsten og vinteren er det veldig mørkt. Æ bruke refleksvest når æ går ute for at æ skal bli sett. Han Martin så æ va på butikken, og han så på en refleksvest. Æ lure på om han Martin kjøpte den. Så, kjøpte han den eller ikke?
(vis refleksvest)

Lysbilde 72

Når man sykle så må man være oppmerksom, hvis ikke så e det lett og falle og skade sæ. Æ så at han Martin falt da han sykla en gang. Æ lure på om han skada sæ. Så, skada han sæ eller ikke?
(vis sår + kryss)

Lysbilde 73

Når man sykle så må man være oppmerksom, hvis ikke så e det lett og falle og skade sæ. Æ så at han Martin falt da han sykla en gang. Æ lure på om han skada sæ. Så, skada han sæ eller ikke? (vis sår + kryss)

Lysbilde 74

